

Н.О. Ковальчук

Управління фінансовою санацією підприємства

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Н.О. Ковальчук

Управління фінансовою санацією підприємства

Навчально-наочний посібник

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2025

УДК 658.167(075.8)
К 563

Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(протокол № 2 від 24 лютого 2025 року)

Рецензенти:

Тріпак М.М., д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, обліку й оподаткування імені Сергія Юрія, Академік НАН вищої освіти України, заслужений працівник освіти України, ректор Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»;

Височин І.В., д.е.н., доцент, професор кафедри економіки та фінансів підприємства Державного торговельно-економічного університету.

Ковальчук Н.О.

К 563 Управління фінансовою санацією підприємства : навч.-наочн. посібник / Н.О. Ковальчук. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 168 с.
ISBN 978-966-423-941-4

Навчально-наочний посібник дасть можливість здобути знання щодо управління фінансовою санацією підприємства, порядку складання та погодження плану фінансової санації, методики проведення санаційного аудиту та санації балансу, джерел фінансування санаційних заходів, економіко-правових аспектів санації, банкрутства та ліквідації підприємств, методики оцінки вартості майна підприємства та особливостей санаційної реструктуризації.

Для здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей, аспірантів, викладачів, науковців, фахівців-практиків і читачів, які цікавляться сучасними економічними процесами, зокрема питаннями санації, реструктуризації та ліквідації підприємств.

УДК 658.167(075.8)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2025

ISBN 978-966-423-941-4

© Ковальчук Н.О., 2025

ЗМІСТ

Передмова	4
Тема 1. Суть управління фінансовою санацією підприємства.....	6
Тема 2. Санаційний контролінг	19
Тема 3. Складання та погодження плану фінансової санації підприємства	28
Тема 4. Санаційний аудит	44
Тема 5. Санація балансу.....	71
Тема 6. Внутрішні джерела фінансування санації підприємства	78
Тема 7. Зовнішні джерела фінансування санації підприємств.....	90
Тема 8. Санаційна реструктуризація підприємства.....	100
Тема 9. Оцінювання вартості майна підприємства	112
Тема 10. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства	125
Список літератури	165

ПЕРЕДМОВА

Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується нестабільністю умов господарювання та впливом значної кількості негативних факторів на фінансово-господарську діяльність підприємств, що породжує кризові явища, які відрізняються за джерелами виникнення, глибиною та наслідками. Тому особливої актуальності набуває вжиття ефективних і відповідних вимогам часу санаційних заходів для виходу вітчизняних підприємств з фінансової кризи та недопущення їх банкрутства.

Несвоєчасне виявлення проблем і можливості ймовірного банкрутства, проблемні аспекти фінансування санаційних заходів, дефіцит кваліфікованих кадрів, недосконалість вітчизняного законодавства, відсутність єдиного підходу до ідентифікації глибини фінансової кризи часто приводять до втрати фінансової стійкості та платоспроможності, а, в окремих випадках, і до банкрутства потенційно успішних підприємств. Не менш важливе підтримання позитивної тенденції розвитку підприємств, які успішно функціонують, що досягається через вжиття превентивних заходів настання фінансової кризи, зокрема і шляхом своєчасного виявлення диспропорцій у розвитку підприємства.

Фінансова санація підприємства спрямована на вихід суб'єкта господарювання з кризової ситуації та відновлення його платоспроможності й фінансової стійкості. З огляду на це, фахівцям фінансової системи держави, зокрема працівникам фінансових служб підприємств, важливо вміти приймати управлінські рішення, пов'язані із фінансовою санацією підприємства, опираючись на теоретичні знання щодо фінансової кризи, банкрутства та санації підприємства, особливості функціонування суб'єктів господарювання, сучасні наукові досягнення в галузі антикризового фінансового управління.

Метою навчальної дисципліни «Управління фінансовою санацією підприємства» є формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань і практичних навичок з питань управління фінансовою санацією, реструктуризації суб'єктів

господарювання, фінансового забезпечення ліквідаційних процедур. Для максимального забезпечення реалізації даної мети розроблено навчально-наочний посібник «Управління фінансовою санацією підприємства».

Особливість посібника – його наочність, що дозволяє студентам зосередитись на вивченні ключових аспектів по кожній із тем дисципліни «Управління фінансовою санацією підприємства», викладених у формі схем, рисунків, таблиць. Навчально-наочний посібник «Управління фінансовою санацією підприємства» містить матеріал, згрупований у розрізі 10 тем, зокрема знайшли відображення питання економічної сутності та видів фінансової кризи, типів санаційних заходів, значення управління фінансовою санацією підприємства та механізму забезпечення такого управління; санаційного контролінгу; структури плану санації; санаційного аудиту та санації балансу; джерел фінансування санації; санаційної реструктуризації; оцінки вартості майна підприємства; економіко-правових аспектів санації, банкрутства та ліквідації підприємства.

Також по кожній темі навчально-наочного посібника наведено обґрунтування актуальності її вивчення, словник термінів та тестові завдання, що дозволяє комплексно опрацьовувати навчальний матеріал та здійснювати самоконтроль знань.

Навчально-наочний посібник призначено для вивчення дисципліни «Управління фінансовою санацією підприємства» у процесі підготовки фахівців економічних спеціальностей.

ТЕМА 1

СУТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА

У чому полягає актуальність проведення фінансової санації підприємства у сучасних економічних умовах?

Актуальність зумовлена кількома причинами:

- значна кількість підприємств незалежно від розміру, форми власності, організаційно-правової форми та ін. чинників періодично стикається із дією факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, наслідком дії яких є фінансова криза. Іноді такі фактори досить важко передбачити, тому кризові явища – це не виняток, а ситуація, яка може виникнути в будь-який момент;

- не варто розглядати санацію як спосіб фінансового «оздоровлення» лише для тих підприємств, які знаходяться у фінансовій кризі, адже превентивні заходи мають значно більший ефект;

- циклічність є нормою і об'єктивним явищем у розвитку економіки та її окремих суб'єктів, у тому числі підприємств. Криза – один із етапів економічного циклу, як і, наприклад, піднесення;

- нинішні умови господарювання підприємств вкрай складні, невідомі для більшості із них до цього часу. Ці чинники носять переважно об'єктивний вплив і пов'язані, в тому числі, і з воєнним станом.

Термінологічний словник

Автоматизована система «Банкрутство та неплатоспроможність» (відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУЗПБ)) – це «сукупність програмно-технічних і телекомунікаційних засобів, що забезпечують збирання, зберігання, облік, пошук, узагальнення, надання відомостей про хід провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) та фінансово-економічні показники боржника, формування Єдиного реєстру боржників, відносно яких відкрито провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, функціонування електронного кабінету арбітражного керуючого та захист від несанкціонованого доступу» [8].

Виробничо-технічні санаційні заходи – сукупність заходів, пов'язаних із пошуком та мобілізацією санаційних резервів у сфері виробництва.

Довгострокова фінансова криза – криза, для усунення якої потрібен проміжок часу у понад один рік.

Інноваційні санаційні заходи – заходи, пов'язані із впровадженням інноваційних процесів на підприємстві, що має позитивний вплив на всі аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства.

Інформаційне забезпечення механізму санації – сукупність інформаційних потоків стосовно фінансового стану підприємства для забезпечення об'єктивною інформацією процесу прийняття управлінських рішень у процесі санації підприємства.

Кадрове забезпечення механізму санації – сукупність осіб, задіяних в управлінні фінансовою санацією підприємства (арбітражний керуючий, керуючий санацією).

Короткострокова фінансова криза – криза, період усунення якої вимірюється декількома місяцями.

Криза ліквідності та платоспроможності – стан, пов'язаний із зміною структури активів в бік зниження більш ліквідних активів та збільшення важколіквідних активів, що зумовлює неспівпадіння обсягів зобов'язань за строками

погашення та активів за ступенем ліквідності. Така структура активів впливає на здатність підприємства виконувати свої зобов'язання, відповідно відсутність можливості підприємства вчасно виконувати свої платіжні зобов'язання характеризує неплатоспроможність.

Криза прибутковості – такий стан, коли в результаті формування від'ємних фінансових результатів діяльності підприємства виникає непокритий збиток, який зменшує власний капітал підприємства.

Методичне забезпечення механізму санації – сукупність методичних прийомів планування, організації, контролю, аналізу, оцінки та регулювання в межах процесу санації.

Механізм управління фінансовою санацією підприємства – система, яка охоплює взаємопов'язані організаційно-економічні елементи (санаційні заходи та інструменти), нормативно-правове, методичне, інформаційне і кадрове забезпечення, які спрямовані на активізацію запровадження й успішну реалізацію санації підприємства

Нормативно-правове забезпечення механізму санації – сукупність нормативно-правових актів, що визначають порядок проведення санації підприємства.

Організаційно-економічні елементи механізму санації – це сукупність санаційних заходів та інструментів, реалізація яких сприяє фінансовому оздоровленню підприємства.

Організаційно-правові санаційні заходи – сукупність заходів, спрямованих на зміну організаційно-організаційно-правової форми та вдосконалення організаційної структури управління підприємством.

Санація (відповідно до КУЗПБ)) – «система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямованих на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника» [8].

Санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство (відповідно до КУзПБ)) – «система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до відкриття провадження у справі про банкрутство» [8].

Середньострокова фінансова криза – криза, тривалість якої становить від декількох місяців до одного року.

Соціальні санаційні заходи – сукупність заходів, зосереджених на підтримку працівників, які потерпають від негативних наслідків фінансової кризи чи банкрутства підприємства.

Стратегічна криза – такий стан на підприємстві, коли втрачений виробничий потенціал і відсутні довгострокові фактори успіху.

Управління фінансовою санацією підприємства – вплив суб'єктів санації (власників або зовнішніх суб'єктів) на підприємство-боржник через систему заходів з метою досягнення мети санації у довгостроковому періоді.

Фінансова криза – фаза розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини, яка порушує фінансову рівновагу підприємства і часто призводить до зменшення власного капіталу за відсутності антикризових заходів.

Фінансова санація – система заходів, спрямованих на фінансове оздоровлення підприємства, запобігання оголошення підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації, задоволення вимог кредиторів. «Санація» походить від лат. сапаге, що означає «оздоровлення» або «видування», тобто **фінансову санацію підприємства** можна умовно визначити як «фінансове оздоровлення підприємства».

Фінансово-економічні санаційні заходи – сукупність заходів, пов'язаних із мобілізацією фінансових ресурсів з різних джерел для фінансування санації.

Рис. 1.1. Почини кризових явищ на підприємстві у сфері виробництва та збуту

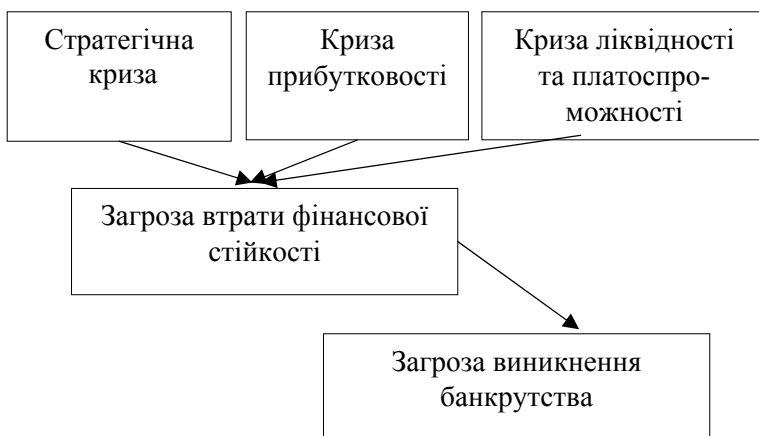

Рис. 1.2. Взаємозв'язок окремих видів фінансової кризи та їх наслідки

Рис. 1.3. Фактори виникнення фінансової кризи

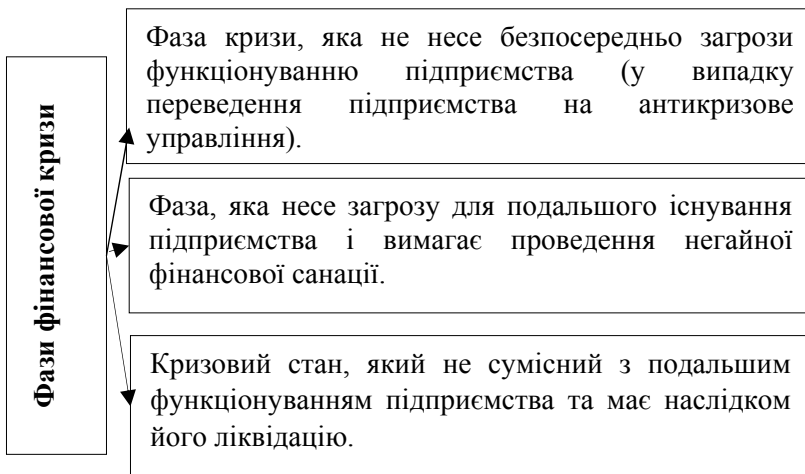

Рис. 1.4. Фази фінансової кризи

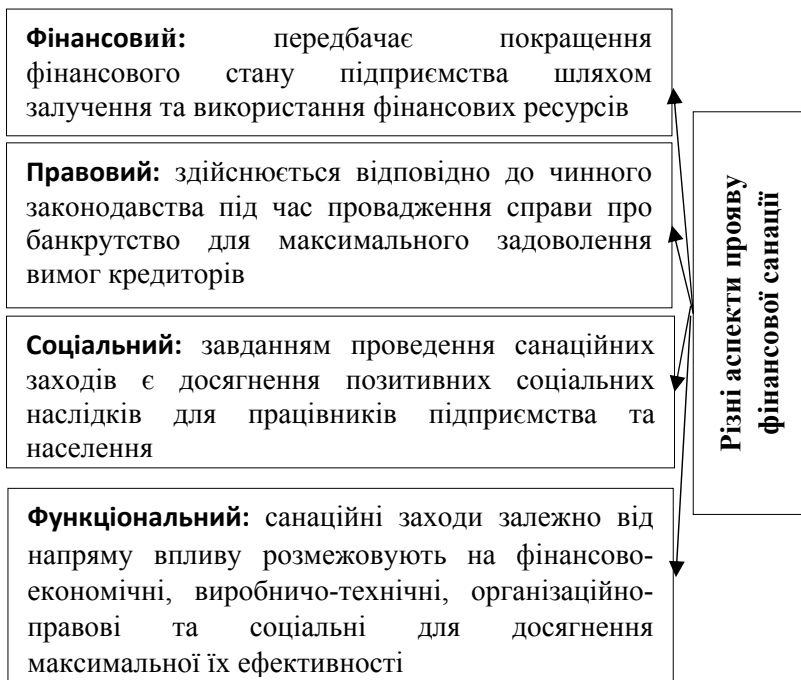

Рис. 1.5. Ключові аспекти прояву фінансової санації

Рис. 1.6. Стратегії фінансової санації

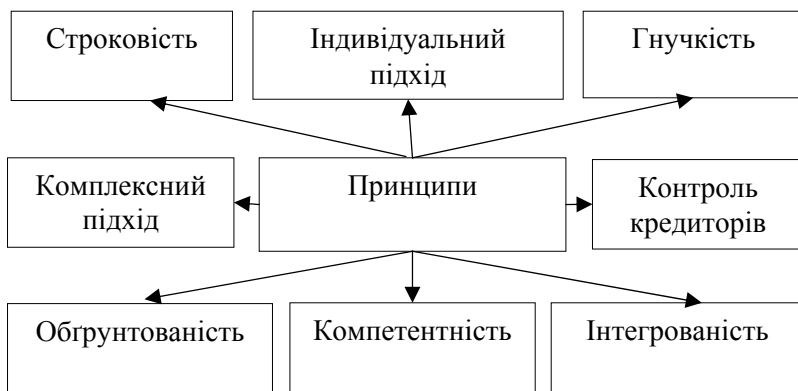

Рис. 1.7. Принципи ефективного управління фінансовою санацією підприємства

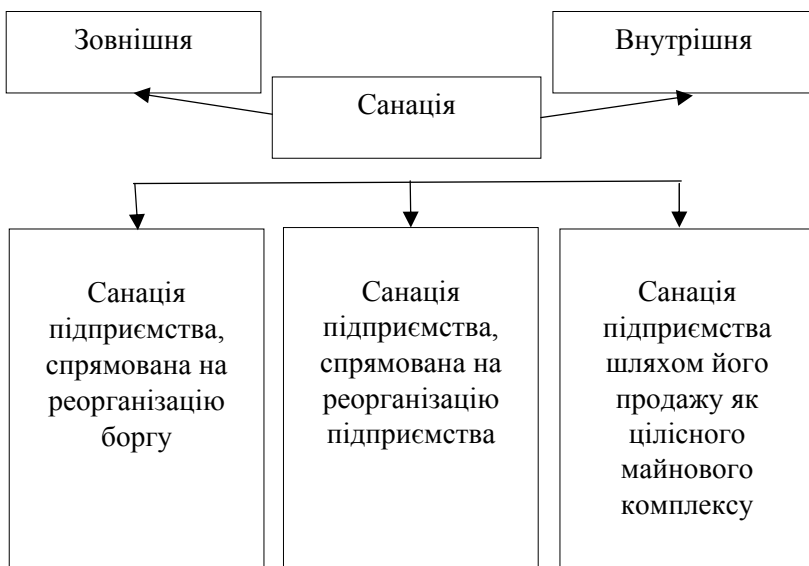

Рис. 1.8. Види санації підприємства

Рис. 1.9. Механізм управління фінансовою санацією підприємства

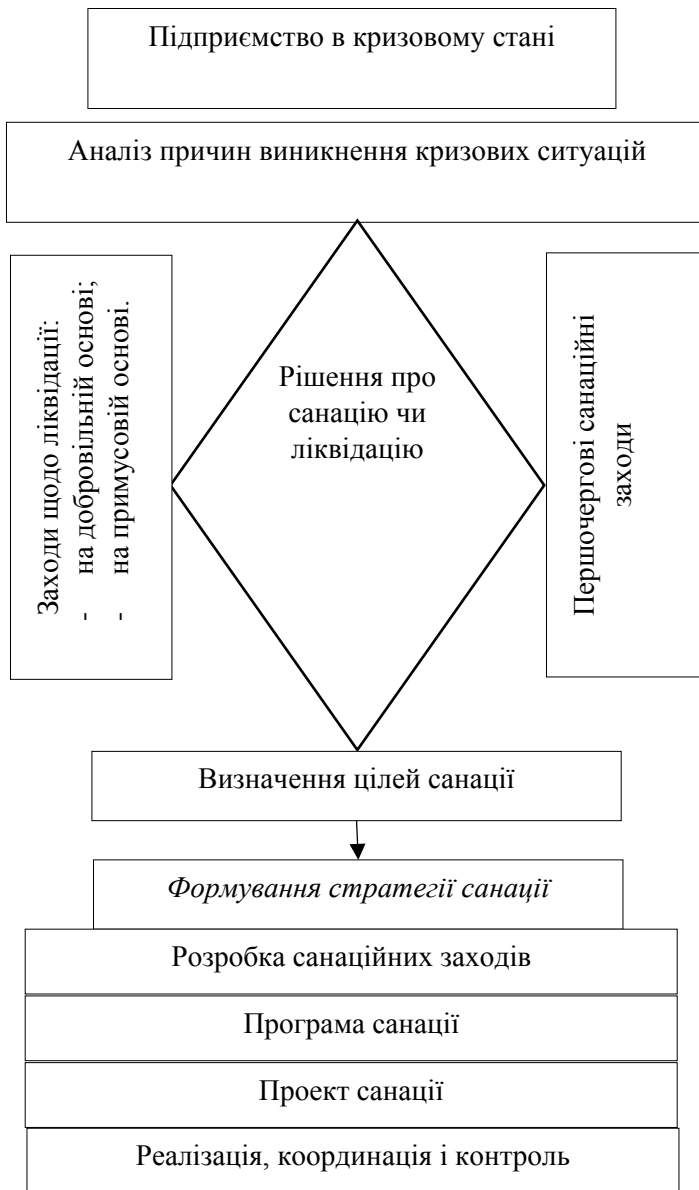

Рис. 1.10. Класична модель фінансової санації підприємства

Тестові завдання

1. Одним із екзогенних факторів фінансової кризи підприємства є:

- а) дефіцити в організаційній структурі;
- б) низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту;
- в) відсутність стратегічної спрямованості дій;
- г) дискримінація підприємств органами влади і управління.

2. Одним із ендегенних факторів фінансової кризи на підприємстві є:

- а) дефіцити в організаційній структурі;
- б) криза окремої галузі;
- в) нестабільність фінансового і валютного ринків;
- г) посилення монополізму на ринку.

3. Розрізняють такі види фінансової кризи на підприємстві:

- а) криза менеджменту;
- б) тактична криза;
- в) проміжна криза;
- г) криза ліквідності.

4. Пошук нових ринків збуту продукції – це:

- а) захисна стратегія санації;
- б) наступальна стратегія санації;
- в) змішана стратегія санації;
- г) не є заходом жодної з стратегій.

5. Підвищення ритмічності виробництва –це...

- а) організаційно-правовий санаційний захід;
- б) соціальний санаційний захід;
- в) виробничо-технічний санаційний захід;
- г) фінансово-економічний санаційний захід.

6. Кодекс України з процедур банкрутства – це ... забезпечення механізму управління фінансовою санацією підприємства:

- а) нормативно-правове;
- б) методичне;
- в) інформаційне;
- г) немає правильної відповіді.

7. Система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації – це згідно з КУзПБ:

- а) санація;
- б) санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство;
- в) реорганізація;
- г) ліквідація.

8. Неналежна увага до фінансового планування та фінансового аналізу є фактором:

- а) зовнішнім;
- б) внутрішнім;
- в) маркетинговим;
- г) примусовим.

9. Неєфективне використання основних засобів та планування оборотних активів – це внутрішній фактор:

- а) операційного характеру;
- б) інвестиційного характеру;
- в) фінансового характеру;
- г) усі відповіді правильні.

10. Передача підприємства новим, «ефективним» власникам, здатним розрахуватися по боргах та відновити функціонування підприємства відповідно до ринкових умов господарювання – це:

- а) санація, спрямована на реорганізацію боргу;
- б) санація, спрямована на реорганізацію підприємства;
- в) санація підприємства шляхом його продажу як цілісного майнового комплексу;
- г) ліквідація.

ТЕМА 2

САНАЦІЙНИЙ КОНТРОЛІНГ

У чому полягає необхідність санаційного контролю?

Санаційний контроль відіграє важливу роль у антикризовому фінансовому управлінні, оскільки:

- застосування ефективних інформаційних каналів дозволяє отримати повну, об'єктивну, актуальну інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень антикризового управління;
- планування дозволяє визначити джерела залучення фінансових ресурсів для санаційних потреб та обґрунтувати їх використання для якнайбільшого ефекту;
- всебічний аналіз фінансових процесів на підприємстві, а також загроз та можливостей дозволяє ідентифікувати глибину кризи та можливі способи її подолання;
- координація відіграє значну роль у діяльності підприємства, якому загрожує банкрутство, адже в кризовій діяльності значно ускладнюється управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;
- у кризових умовах велику роль відіграє прискорення реакції на зміни зовнішнього середовища, підвищення гнучкості підприємства;
- бюджетування дозволяє взаємоузгодити витрати і ресурси в короткостроковому періоді.

Термінологічний словник

«Нуль-базис» бюджетування – метод планування, при якому відправною точкою при визначенні планових показників є так звана «точка-нуль», за даним методом планові показники визначають на підставі нового розрахунку всіх норм і нормативів витрат, їх складу та структури.

SWOT-аналіз – метод контролінгу, який полягає у дослідженні сильних і слабких сторін підприємства, загроз та можливостей.

«XYZ-аналіз – метод контролінгу, «який використовують із метою нормування оборотних активів для створення виробничих запасів, де X – сировина, що рівномірно споживається у процесі виробництва; Y – сировина, що споживається з відчутними коливаннями (наприклад, залежність від сезонних робіт); Z – сировина, що споживається нерегулярно через значні коливання відповідної потреби» [3, с. 362].

«ABC-аналіз – поділ наявних ресурсів або можливостей підприємства на групи з виділенням показників, які за кількістю мають невелике значення, проте у вартісному обчисленні становлять найбільшу питому частку в загальній сукупності» [3, с. 362].

«Бенчмаркінг – метод контролінгу, який передбачає порівняння товарів (робіт, послуг), виробничих процесів, методів та інших параметрів підприємства чи його структурного підрозділу з аналогічними об'єктами інших підприємств чи структурних підрозділів» [7, с. 44].

«Бюджетування – технологія фінансового планування, обліку і контролю ресурсів, що використовують, доходів і витрат підприємства від визначеного бізнесу на всіх рівнях і за всіма бізнес-процесами, що дозволяє аналізувати прогнозовані і фактичні фінансові показники діяльності; механізм перерозподілу ресурсів між підрозділами підприємства» [3, с. 355].

«Вартісний аналіз – метод контролінгу, який полягає в дослідженні функціональних характеристик продукції, що виробляються, з погляду еквівалентності їх вартості та корисності. Отже, в центрі уваги перебувають функціональні та вартісні параметри продукції» [4, с.19].

Контролінг – система, яка на основі планування, аналізу, контролю та інформаційних потоків сприяє управлінню досягненням стратегічних цілей та посиленню конкурентних переваг підприємства в довгостроковому періоді шляхом забезпечення необхідного рівня прибутковості, ліквідності та платоспроможності в поточному періоді.

Оперативний контролінг – вид контролінгу, метою якого є організація системи управління досягненням поточних (короткострокових) цілей підприємства.

«Портфельний аналіз – метод контролінгу, в основі якого лежать окремі групи продукції, які розглядаються як відповідні стратегічні «бізнес-одиниці» кожна з них оцінюється щодо прибутковості та ризикованості виробництва» [7, с.39].

Система раннього попередження та реагування – один з важливих інструментів системи контролінгу та особлива інформаційна система, що сигналізує керівництву про потенційні для підприємства ризики як із зовнішнього, так і з внутрішнього середовища.

Стратегічний контролінг – комплекс функціональних методів, інструментів і завдань довгострокового (три і більше років) управління фінансами, вартістю та ризиками.

Точка беззбитковості – такий обсяг продажу продукції, за якого витрати дорівнюють виручці від реалізації всієї продукції в короткостроковому періоді.

Традиційне бюджетування – метод планування, що полягає у плануванні бюджету з урахуванням попередніх показників діяльності підприємства.

«Факторний аналіз відхилень – виявлення та оцінювання причин відхилень фактичних показників від установлених згідно з нормою (планом)» [3, с. 351].

Рис. 2.1. Основні сутнісні характеристики контролінгу

Головна мета санаційного контролінгу – орієнтація управлінського процесу на досягнення цілей санації для відновлення платоспроможності підприємства-боржника.

Рис. 2.2. Мета санаційного контролінгу

Рис. 2.3. Об'єкти контролінгу

Предметом контролінгу є макроекономічні процеси, які формують зовнішні фактори, що впливають на фінанси підприємства, та мікроекономічні процеси і явища на самому підприємстві.

Рис. 2.4. Предмет контролінгу

Завдання контролінгу: - збір і аналіз внутрішньої та зовнішньої інформації щодо об'єкта контролінгу; - виявлення та ліквідація «вузьких місць» у підприємства; - забезпечення постійного аналізу та контролю за ризиками у фінансово-господарській діяльності; - виявлення резервів зниження собівартості продукції та надаваних послуг; - забезпечення ведення консолідованого бухгалтерського обліку на підприємстві; - розробка стратегії розвитку та координація роботи з планування фінансово-господарської діяльності; - аналіз відхилень фактичних значень від планових.	Функції контролінгу: - стратегічне планування; - бюджетування; - координація; - внутрішній консалтинг; - аналіз відхилень і контроль; - формування інформаційного забезпечення.
---	--

Рис. 2.5. Завдання та функції санаційного контролінгу

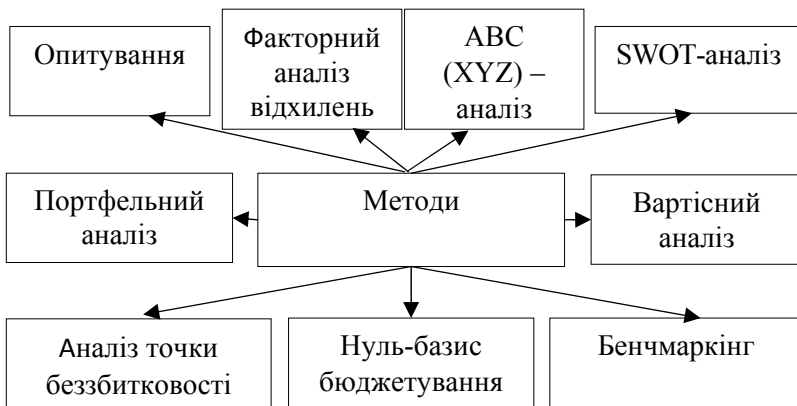

Рис. 2.6. Методи санаційного контролінгу

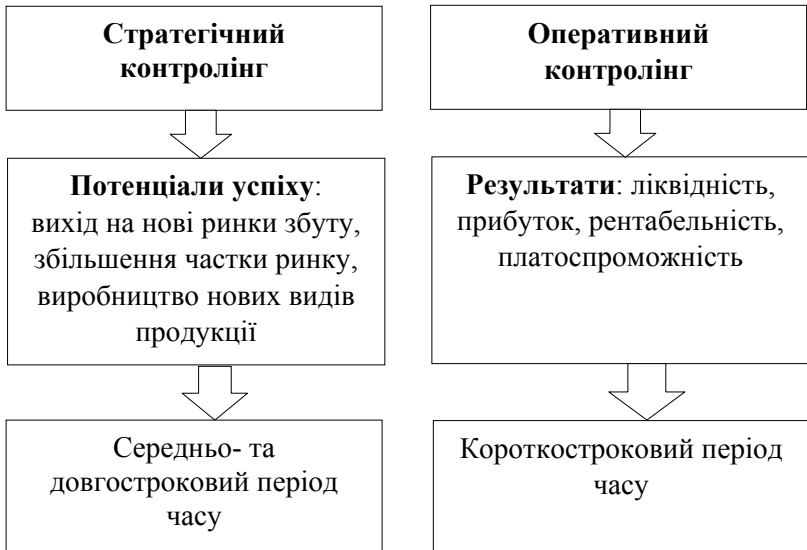

Рис. 2.7. Стратегічний і оперативний контролінг

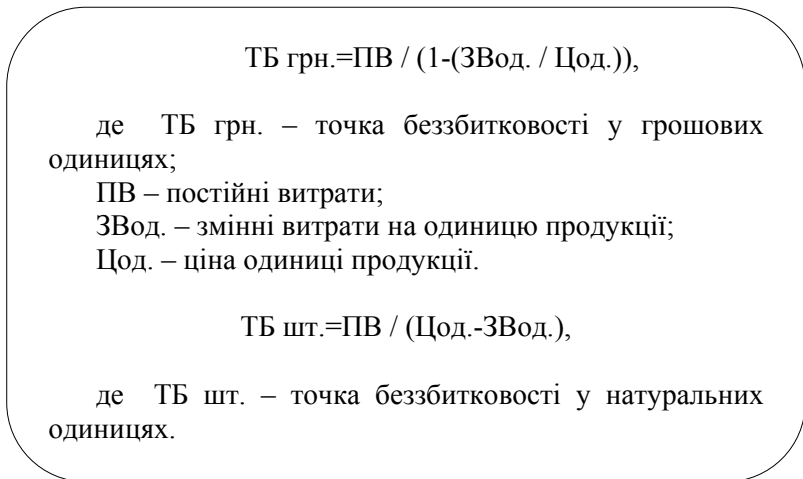

Рис. 2.8. Порядок визначення точки беззбитковості

Тестові завдання

1. Що таке санаційний контролінг?

- а) система управління прибутком підприємства;
- б) система фінансового планування;
- в) система контролю та інформаційного забезпечення управління процесом санації;
- г) метод оцінки вартості підприємства.

2. Який метод аналізу використовується у санаційному контролінгу для оцінки сильних і слабких сторін підприємства?

- а) метод екстраполяції;
- б) SWOT-аналіз;
- в) бенчмаркінг;
- г) факторний аналіз відхилень.

3. Яка з наведених характеристик є ключовою для санаційного контролінгу?

- а) лише стратегічний підхід;
- б) комплексний підхід до управління;
- в) лише фінансовий аналіз;
- г) ігнорування зовнішнього середовища.

4. Які дані важливі для проведення санаційного контролінгу?

- а) дані про попит на продукцію;
- б) дослідження конкурентів;
- в) внутрішні фінансові звіти;
- г) усі відповіді правильні.

5. Яка з наведених функцій невластива санаційному контролінгу?

- а) координаційна;
- б) виробнича;
- в) інформаційна;
- г) консультаційна.

6. Що таке «система раннього попередження та реагування» в контексті санаційного контролінгу?

- а) метод оцінки конкурентів;
- б) система платіжної безпеки;
- в) спосіб комунікації з клієнтами;
- г) інструмент прогнозування та виявлення потенційних загроз діяльності підприємства.

7. На якому етапі санації найбільш доцільно впроваджувати санаційний контролінг?

- а) в середині процесу санації;
- б) на початку процесу санації;
- в) після завершення санації;
- г) після оголошення підприємства банкрутом.

8. Що є кінцевим результатом ефективного санаційного контролінгу?

- а) відновлення платоспроможності підприємства;
- б) збільшення податкових платежів;
- в) зміна власника підприємства;
- г) повна автоматизація виробництва.

9. Яка основна мета санаційного контролінгу?

- а) підтримка керівництва під час планування та реалізації санації;
- б) мінімізація витрат;
- в) максимізація прибутку;
- г) залучення інвестицій.

10. Яке твердження щодо санаційного контролінгу правильне?

- а) проводиться виключно зовнішніми консультантами;
- б) замінює фінансову санацію;
- в) забезпечує методичну та інформаційну підтримку управління санацією;
- г) гарантує ефективність фінансової санації.

ТЕМА 3

СКЛАДАННЯ І ПОГОДЖЕННЯ ПЛАНУ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

У чому полягає необхідність розробки плану фінансової санації підприємства?

План фінансової санації відіграє важливу роль у процесі «фінансового оздоровлення» підприємства, оскільки:

- наявність у підприємства-боржника реалістичного плану антикризових заходів є основним критерієм його санаційної спроможності, а отже, прийняття рішення про можливість санації (як в межах провадження у справі про банкрутство, так і до відкриття провадження у справі про банкрутство);

- це засіб реалізації монетарних та немонетарних цілей санації підприємства, в якому конкретизуються механізми досягнення даних цілей;

- дозволяє чітко узгодити запропоновані санаційні заходи із фінансовими ресурсами, що необхідні для їх фінансування;

- план санації призначений для координації та контролю над процесом реалізації обраних заходів на практиці;

- ефективний план санації стане гарантією успіху – за його допомогою можна знайти способи відновити платоспроможність підприємства, погасити накопичені борги перед кредиторами і при цьому зберегти та розвинути свій бізнес.

Термінологічний словник

Забезпечені кредитори (відповідно до КУзПБ) – «кредитори, вимоги яких до боржника або іншої особи забезпечені заставою майна боржника» [8].

Конкурсні кредитори (відповідно до КУзПБ) – «кредитори за вимогами до боржника, що виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника» [8].

Кредитор (відповідно до КУзПБ) – «юридична або фізична особа, а також контролюючий орган, уповноважений відповідно до Податкового кодексу України здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень, та інші державні органи, які мають вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, які мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника» [8].

План санації – комплексна програма фінансового оздоровлення боржника, що містить спеціальні заходи з відновлення платоспроможності боржника та строк їх реалізації.

Поточні кредитори (відповідно до КУзПБ) – «кредитори за вимогами до боржника, що виникли після відкриття провадження у справі про банкрутство» [8].

Реструктуризація підприємства (відповідно до КУзПБ) – «здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, підвищенню ефективності виробництва, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції та повному або частковому задоволенню вимог кредиторів» [8].

Рис. 3.1. Орієнтовна структура плану санації

План маркетингу та розширення ринків збуту	- ринкові фактори, які впливають на збут, мотивація; - споживачі продукції; - галузеві ризики, ситуація на суміжних ринках; - перспективи збільшення реалізації; - конкуренти, їх переваги та недоліки; - антимонопольне законодавство тощо. - історична довідка.
План виробництва	- планові обсяги виробництва; - показники використання та потреба в основних засобах; - витрати на модернізацію та реконструкцію; - можливості оренди чи лізингу; - «вузькі місця» у виробництві; - постачальники сировини, стан відносин; - технологія тощо.
Організаційний план	- організаційна структура; - можливі зміни в структурі управління; - можливості реструктуризації (реорганізації); - персонал.
Система фінансових планів	- бюджет виробництва; - бюджет продажу; - план інвестицій; - план прибутку; - графіки грошових надходжень та витрат; - план ліквідності тощо.

Рис. 3.2. Орієнтовна структура плану антикризових заходів

Таблиця 3.1

Способи оцінки ефективності санаційних заходів

Методичний підхід	Коментар
1	2
1. Зіставлення показників фінансового стану до і після реалізації антикризових заходів.	Розраховуються показники прибутковості (рентабельності); ліквідності та платоспроможності; структури капіталу; майнового стану; ділової активності. З кожної групи доцільно вибрати один, найбільш виразний показник. Порівнюються фактичні та прогнозні показники.
2. Розрахунок показника ефективності антикризових заходів (E)	Показник розраховується за алгоритмом: $E = \frac{\text{Додатковий прибуток}}{\text{Обсяг вкладень на антикризові заходи}}$ Додатковий прибуток – різниця між фінансовими результатами після та до здійснення санації.
3. Розрахунок періоду окупності вкладень на антикризові заходи (Payback метод)	Розрахунки здійснюються за використання статичного та динамічного підходів, за усередненою оцінкою доходів і за наростаючим підсумком. Усереднена оцінка періоду окупності (PB) за статичним підходом здійснюється за формулою: $PB = \frac{\text{Обсяг вкладень на антикризові заходи}}{\text{Додатковий Cash-flow}}$ Додатковий CF визначається як сума додаткової амортизації та додаткового прибутку, отриманих в результаті санації.

Продовження табл. 3.1

1	2
4. Розрахунок показників доданої вартості (EVA та CVA)	$EVA = NOPAT - WACC \cdot IC$ (1) NOPAT – чистий операційний прибуток після сплати податків; 2 WACC – середньозважена вартість капіталу; IC – інвестований капітал. $CVA_j = CBI_j - NA0 \times WACC$ CBI – чистий грошовий потік до відсоткових платежів; NA0 – чисті активи (первісна вартість). Ефективність забезпечується у разі додатного значення показників.
5.Метод дисконтування Cash-flow	Передбачає дисконтування очікуваних грошових потоків і порівняння їх з обсягом початкових інвестицій $NPV = \left(\sum_{i=1}^n \frac{P_i}{(1+r)^i} \right) - IC$ P_i - грошовий потік в і-тому періоді; і – порядковий номер періоду; n – кількість періодів експлуатації проекту; г-ставка дисконту.
6.Порівняння вартості підприємства до та після санації	Залежно від наявної інформаційної бази можна використовувати різні методи оцінки: - за ліквідаційною вартістю, -метод дисконтування Cash чи EVA; -метод зіставлення мультиплікаторів чи порівняння продажів

Відповідно до КуЗПБ:

Визначено, що «санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство здійснюється відповідно до **плану санації** боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство» [8].

У **плані санації** «визначаються:

- розміри, порядок і строки погашення вимог кредиторів, які беруть участь у санації;
- заходи щодо виконання плану санації та нагляду за виконанням плану санації;
- обсяг повноважень керуючого санацією (у разі його призначення)» [8].

Планом санації «може бути передбачено:

- поділ кредиторів, які беруть участь у санації, на категорії залежно від виду вимог та наявності (відсутності) забезпечення вимог таких кредиторів;
- різні умови задоволення вимог для кредиторів різних категорій;
- заходи з отримання позик чи кредитів;
- заходи щодо відновлення платоспроможності боржника» [8].

«До **плану санації** додається ліквідаційний аналіз, який свідчить про вигідність для кредиторів виконання плану санації порівняно з ліквідацією боржника. До плану санації може додаватися фінансовий аналіз, який підтверджує здатність боржника виконувати умови плану санації» [8].

Рис. 3.3. План санації у процедурі санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство

Відповідно до КузПБ:

Для схвалення плану санації «боржник скликає збори кредиторів шляхом письмового повідомлення всіх кредиторів, які відповідно до плану санації беруть участь у санації. Одночасно боржник надає цим кредиторам план санації та розміщує оголошення про проведення зборів кредиторів на офіційному веб-порталі судової влади України. Збори кредиторів скликаються не раніше ніж через 10 днів після розміщення такого оголошення.

Якщо план санації передбачає участь у санації забезпечених кредиторів, такий план санації має бути схвалений у кожній категорії забезпеченими кредиторами, які володіють двома третинами голосів кредиторів від загальної суми забезпечених вимог, включених до плану санації, у такій категорії. При цьому вимоги забезпечених кредиторів, які є заінтересованими особами стосовно боржника, не враховуються для цілей голосування при схваленні плану санації.

Якщо планом санації передбачається зміна пріоритету вимог забезпечених кредиторів, план санації має бути схвалений кожним таким кредитором.

За заявою забезпеченого кредитора до плану санації включається положення про відмову забезпеченого кредитора від забезпечення. Такий кредитор є незабезпеченим кредитором у частині тих вимог, щодо яких він відмовився від забезпечення.

План санації має бути схвалений у кожній категорії незабезпеченими кредиторами, які володіють більше ніж 50 відсотками від загальної суми незабезпечених вимог, включених до плану санації, у такій категорії. При цьому вимоги незабезпечених кредиторів, які є заінтересованими особами стосовно боржника, не враховуються для цілей голосування при схваленні плану санації.

Якщо план санації передбачає задоволення вимог окремого кредитора негайно після затвердження плану санації, такі вимоги не враховуються для цілей голосування при схваленні плану санації.

План санації не впливає на вимоги кредитора до третіх осіб, якщо кредитор з такими вимогами проголосував проти схвалення плану санації».

Рис. 3.4. Порядок схвалення плану санації
(санація до відкриття провадження у справі про банкрутство)

Відповідно до КузПБ:

«Боржник протягом п'яти днів з дня схвалення кредиторами плану санації подає до господарського суду за місцезнаходженням боржника заяву про затвердження плану санації» [8].

«До заяви про **затвердження плану санації** додаються:

- план санації;
- документи, що підтверджують схвалення плану санації;
- список кредиторів із зазначенням їх найменування або ім'я, місцезнаходження або місця проживання чи перебування, ідентифікаційного коду або реєстраційного номера облікової картки платника податків (за наявності) та суми заборгованості» [8].

«Господарський суд виносить ухвалу про прийняття або відмову у прийнятті **заяви про затвердження плану санації** протягом п'яти днів з дня її отримання» [8].

Господарський суд **«відмовляє у прийнятті заяви про затвердження плану санації»**, якщо:

- план санації не відповідає вимогам КУзПБ;
- справа не підсудна даному господарському суду;
- стосовно боржника відкрито провадження у справі про банкрутство;
- юридичну особу - боржника припинено в установленому законодавством порядку.

Про відмову у прийнятті заяви про затвердження плану санації виноситься ухвала, яка надсилається заявнику разом із заявою та доданими до неї документами. Господарський суд не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви про затвердження плану санації повертає її та додані до неї документи» [8].

«Господарський суд публікує повідомлення про прийняття до розгляду заяви про затвердження плану санації на офіційному веб-порталі судової влади України» [8].

Рис. 3.5. Порядок подання заяви про затвердження плану санації (санація до відкриття провадження у справі про банкрутство)

Відповідно до КузПБ:

«Господарський суд розглядає заяву про затвердження плану санації не пізніше одного місяця з дня прийняття відповідної заяви до розгляду» [8].

За відсутності підстав для відмови в затвердженні плану санації «господарський суд виносить **ухвалу про затвердження плану санації**. Цією ухвалою скасовується мораторій. Ухвала про затвердження плану санації набирає чинності з моменту її постановлення» [8].

Господарський суд постановляє «**ухвалу про відмову в затвердженні плану санації**, якщо:

- при схваленні плану санації були допущені порушення законодавства, що могли вплинути на результат голосування загальних зборів кредиторів;

- кредитор, який не брав участі в голосуванні або проголосував проти схвалення плану санації, доведе, що в разі ліквідації боржника у порядку, визначеному КУзПБ, його вимоги були б задоволені в розмірі, що перевищує розмір вимог, які будуть задоволені відповідно до умов плану санації;

- боржником були надані недостовірні відомості, що є суттєвими для визначення успішності плану санації» [8].

«Постановлення ухвали про відмову в затвердженні плану санації не є перешкодою для повторного схвалення такого плану санації зборами кредиторів відповідно до вимог законодавства та звернення боржника до господарського суду із заявою про затвердження плану санації» [8].

«Ухвала господарського суду **про відмову в затвердженні плану санації** скасовує мораторій та всі інші заходи, вжиті судом.

Щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, дія мораторію припиняється автоматично після спливу 60 календарних днів з дня прийняття до розгляду заяви про затвердження плану санації, якщо господарським судом протягом цього часу не розглянуто заяву про затвердження плану санації» [8].

Рис. 3.6. Порядок затвердження плану санації (санація до відкриття провадження у справі про банкрутство)

Відповідно до КузПБ:

У плані санації «обов'язково зазначається розмір вимог кожного класу кредиторів, які були б задоволені у разі введення процедури ліквідації боржника.

План санації може бути змінений у порядку, встановленому для його затвердження.

План санації має містити заходи щодо відновлення платоспроможності боржника. План санації має передбачати строк відновлення платоспроможності боржника. Платоспроможність вважається відновленою за умови погашення вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів. План санації обов'язково повинен передбачати забезпечення погашення заборгованості боржника з виплати заробітної плати» [8].

«У разі якщо планом санації передбачено звільнення працівників, праця яких не може бути задіяна під час його виконання, керуючий санацією до передбачуваного звільнення має подати первинній профспілковій організації відповідну інформацію, а також провести консультації з профспілками щодо вжиття заходів для запобігання звільненню, зведення кількості звільнених працівників до мінімальної або пом'якшення наслідків звільнення. Вихідна допомога в такому разі виплачується за рахунок боржника або коштів від продажу майна боржника, або кредиту, одержаного для цієї мети.

У разі провадження боржником діяльності, пов'язаної з державною таємницею, план санації має містити заходи із забезпечення охорони державної таємниці» [8].

«План санації боржника повинен передбачати погашення вимог кредиторів з урахуванням черговості, встановленої КУзПБ, якщо самі кредитори не схвалили рішення про погіршення умов їхнього класу.

План санації державних підприємств або господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, має бути попередньо погоджений з органом, уповноваженим управляти державним майном.

План санації не впливає на вимоги кредитора до третіх осіб, якщо кредитор з такими вимогами проголосував проти схвалення плану санації» [8].

Рис. 3.7. Основні вимоги до плану санації (в межах провадження у справі про банкрутство)

КУзПБ визначено «заходи щодо відновлення платоспроможності боржника, які містить план санації:

- реструктуризація підприємства;
- перепрофілювання виробництва;
- закриття нерентабельних виробництв;
- відстрочення, розстрочення або прощення боргу чи його частини;
- виконання зобов'язання боржника третіми особами;
- задоволення вимог кредиторів в інший спосіб, що не суперечить Кодексу;
- ліквідація дебіторської заборгованості;
- реструктуризація активів боржника відповідно до вимог КУзПБ;
- продаж частини майна боржника;
- виконання зобов'язань боржника власником боржника та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань;
- відчуження майна та погашення вимог кредиторів шляхом заміщення активів;
- звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні в процесі виконання плану санації;
- одержання кредиту для виплати вихідної допомоги працівникам боржника, які звільняються згідно з планом санації, що відшкодовується відповідно до вимог Кодексу позачергово за рахунок продажу майна боржника;
- одержання позик та кредитів, придбання товарів у кредит;
- інші заходи з відновлення платоспроможності боржника» [8].

Рис. 3.8. Заходи із відновлення платоспроможності боржника, що містяться у плані санації

Відповідно до КузПБ:

«З метою прийняття рішення про схвалення або відхилення плану санації усі конкурсні кредитори поділяються на класи» [8].

«Якщо планом санації передбачається зміна пріоритету вимог забезпечених кредиторів, план санації має бути схвалений кожним таким кредитором» [8].

«План санації не може передбачати різний порядок задоволення вимог кредиторів, включених до одного класу.

Прийняття рішення про схвалення або відхилення плану санації приймається кожним класом окремо шляхом голосування.

У голосуванні щодо схвалення плану санації не бере участі клас кредиторів, розмір та порядок задоволення вимог якого за планом санації не відрізнятиметься від того, який був би застосований у разі введення процедури ліквідації.

У разі якщо план санації передбачає розстрочення чи відстрочення або прощення (списання) боргів із сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) чи їх частини, план санації вважається схваленим органом стягнення в частині задоволення вимог з податків, зборів (обов'язкових платежів) на умовах плану санації без необхідності голосування органом стягнення» [8].

«План санації вважається схваленим класом незабезпечених кредиторів, якщо за схвалення плану санації віддано більше половини голосів кредиторів, включених до відповідного класу, а також якщо за схвалення плану санації проголосувало не менше половини кредиторів, які мають право голосу у відповідному класі.

План санації вважається схваленим класом забезпечених кредиторів, якщо за схвалення плану санації віддано дві третини голосів кредиторів, включених до класу забезпечених кредиторів, а також якщо за схвалення плану санації проголосувало не менше половини кредиторів, які мають право голосу в цьому класі.

В іншому випадку вважається, що план санації відхилений відповідним класом кредиторів» [8].

«План санації та протоколи голосування кожного класу кредиторів подаються розпорядником майна до господарського суду протягом одного робочого дня після проведення голосування» [8].

3.9. Порядок розгляду плану санації кредиторами (в межах провадження у справі про банкрутство)

Відповідно до КУЗПБ:

«Господарський суд постановляє ухвалу про затвердження плану санації боржника, якщо:

- план санації схвалений всіма класами конкурсних кредиторів, розмір та/або порядок задоволення вимог яких змінені планом санації порівняно з умовами, які були б застосовані у разі введення процедури ліквідації;

- план санації схвалений класом забезпечених кредиторів;

- розмір задоволених вимог кредиторів, які проголосували проти схвалення плану санації, не буде меншим у процедурі санації, ніж розмір вимог, який був би задоволений у разі введення процедури ліквідації» [8].

«Господарський суд постановляє ухвалу про відмову у затвердженні плану санації у разі, якщо план санації не відповідає вимогам законодавства» [8].

«Постановлення судом ухвали про відмову у затвердженні плану санації не перешкоджає повторному поданню до суду схваленого зборами кредиторів плану санації для його затвердження» [8].

«Господарський суд ухвалює постанову про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури у разі, якщо план санації не затверджений судом у межах строку, встановленого КУЗПБ» [8].

3.10. Порядок затвердження плану санації кредиторами (в межах провадження у справі про банкрутство)

Тестові завдання

1. Що таке план фінансової санації підприємства?

- а) документ про ліквідацію підприємства;
- б) план розширення виробництва;
- в) документ, який містить перелік заходів з відновлення платоспроможності;
- г) звіт про фінансові результати за минулий рік.

2. Хто зазвичай ініціює розробку плану санації?

- а) податкова служба;
- б) конкуренти;
- в) керівництво підприємства або арбітражний керуючий;
- г) профспілка працівників.

3. Яка інформація ключова для аналізу у процесі складання плану санації?

- а) біографія керівництва;
- б) історія створення підприємства;
- в) фінансова звітність та показники діяльності підприємства;
- г) особисті думки працівників.

4. Хто затверджує план санації?

- а) податкова служба;
- б) Міністерство економіки України;
- в) Господарський суд;
- г) профспілка працівників.

5. Яка з наведених дій не є типовим заходом у плані санації?

- а) реструктуризація боргів;
- б) продаж частини активів;
- в) скорочення витрат;
- г) збільшення заробітної плати всім працівникам.

6. Яка основна мета Crash-програми?

- а) підвищення обсягів продажу;
- б) відновлення ліквідності підприємства;
- в) оптимізація виробництва;
- г) збільшення ринкової частки.

7. Що є основним критерієм ефективності плану санації?

- а) кількість укладених контрактів;
- б) рівень досягнення головної мети антикризового управління;
- в) зниження витрат;
- г) зростання маркетингових показників.

8. Що є результатом виконання плану санації?

- а) підвищення рівня продажів;
- б) відновлення платоспроможності;
- в) зменшення витрат на виробництво;
- г) оптимізація структури капіталу.

9. Який принцип не належить до складання плану фінансової санації?

- а) завершеність;
- б) змістовність;
- в) складність;
- г) об'єктивність.

10. Що не є частиною плану антикризових заходів?

- а) організаційний план;
- б) план виробництва;
- в) план навчання співробітників;
- г) план маркетингу.

ТЕМА 4 САНАЦІЙНИЙ АУДИТ

У чому полягає необхідність проведення санаційного аудиту?

Підприємства, які в системі антикризового управління важливе місце відводять санаційному аудиту, відзначають, що:

- рішення інвесторів, кредиторів, господарського суду щодо застосування процедури санації чи ліквідації підприємства значним чином залежить від результатів проведення на ньому санаційного аудиту;

- завдяки санаційному аудиту виявляються необхідні внутрішні та зовнішні джерела фінансових ресурсів, своєчасно проводяться виробничо-технічні та організаційні заходи, що дає можливість вивести підприємство з кризи (нормалізувати виробничу діяльність та уникнути оголошення підприємства-боржника банкрутом з наступною його ліквідацією), а в довгостроковому періоді – ще й досягнути зростання рентабельності та конкурентоспроможності;

- санаційний аудит створює необхідні передумови зменшення інформаційного та фінансового ризику (до певного рівня) для кредиторів, інвесторів та інших осіб, які мають намір взяти участь у фінансовій санації підприємства.

Термінологічний словник

Активи (відповідно до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства (далі – Методичні рекомендації)) – «ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому» [12].

Аудит фінансової звітності (відповідно до ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність») – «аудиторська послуга з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності юридичної особи або представництва іноземного суб'єкта господарювання, або іншого суб'єкта, який подає фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність групи, з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам» [17].

Власний капітал (відповідно до Методичних рекомендацій) – «частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань» [12].

Довгострокові зобов'язання (відповідно до Методичних рекомендацій) – «всі зобов'язання, що не є поточними зобов'язаннями» [12].

Доведення до банкрутства (відповідно до Методичних рекомендацій) – «умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення громадянином-засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі чи кредиту» [12].

Досяжність плану санації – реальність досягнення запланованих заходів із використанням наявних ресурсів, сильних сторін і можливостей підприємства.

Еквіваленти грошових коштів – «короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості» [12].

Економічність плану санації – мінімізація ресурсів, спрямованих на виведення підприємства із кризи, з огляду на результат.

Ефективність плану санації – співвідношення між запланованими результатами та ресурсами, що використані для їхнього досягнення

Зобов'язання – «заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди» [12].

Необоротні активи – «всі активи, що не є оборотними» [12].

Неплатоспроможність – «неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності» [12].

Оборотні активи – «грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [12].

Операційний цикл – «проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг» [12].

Платоспроможність (ліквідність) – «один з основних якісних показників діяльності підприємства, що визначає спроможність підприємства здійснювати платежі, розраховуватися з боргами в необхідному обсязі та в зазначений термін наявними у нього коштами або такими, які безперервно поповнюються за рахунок його діяльності» [12].

Поточні зобов'язання – «зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців починаючи з дати балансу» [12].

Приховування банкрутства – «умисне приховування громадянином-засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності своєї стійкої фінансової неспроможності шляхом подання недостовірних відомостей, якщо це завдало великої матеріальної шкоди кредиторів» [12].

Санаційна спроможність – наявність у підприємства фінансових, організаційно-технічних і правових можливостей для успішного проведення санації.

Санаційний аудит – комплексний поглиблений аналіз фінансової та виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання, що перебувають у кризовому стані кризи, з метою визначення їх санаційної спроможності.

Фіктивне банкрутство – «завідомо неправдива офіційна заява громадянина-засновника (учасника) або службової особи суб'єкта господарської діяльності, а так само громадянина - підприємця про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом, якщо такі дії завдали великої матеріальної шкоди кредиторам або державі» [12].

Фінансові інвестиції – «активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора» [12].

Рис. 4.1. Багатогранність санаційного аудиту

Предмет санаційного аудиту – план санації.

Об’єкти санаційного аудиту:

- аудит фінансового стану підприємства боржника;
- аудит окремих санаційних процедур;
- оцінка ефективності плану санації

Рис. 4.2. Предмет і об’єкти санаційного аудиту

Характерним для санаційного аудиту є його проведення на підприємствах, які перебувають у фінансовій кризі.

Основною метою санаційного аудиту є оцінка санаційної спроможності підприємства, що перебуває в кризовому стані, на підставі аналізу його фінансово-господарської діяльності та наявної санаційної концепції.

Рис. 4.3. Мета санаційного аудиту

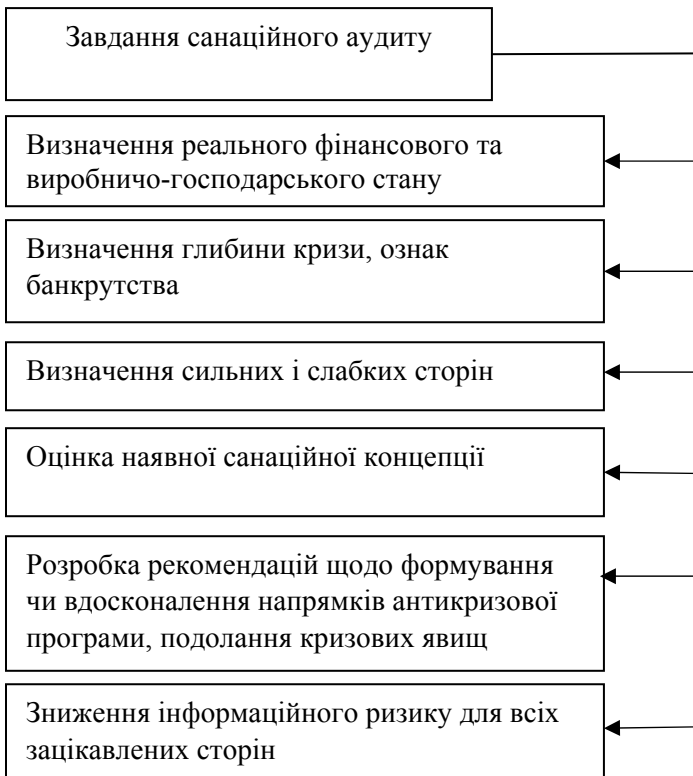

Рис. 4.4. Завдання санаційного аудиту

Попередній санаційний аудит здійснюється, як правило, службами контролінгу чи внутрішнього аудиту. Він є необхідним для загальної оцінки шансів підприємства щодо подолання фінансової кризи та продовження своєї діяльності в майбутньому. Висновки попереднього аудиту є підставою для прийняття менеджментом та власниками рішення щодо подальшої стратегії і тактики антикризового управління. Така оцінка вважається «попередньою», оскільки вона є досить поверховою, її предмет — не детальний план антикризових заходів, а лише його окремі концептуальні елементи.

У процесі **незалежного (остаточного) санаційного аудиту** попередня оцінка може бути скоригована.

Рис. 4.5. Попередній та остаточний санаційний аудит

Власники корпоративних прав підприємства (нинішні та потенційні) – у випадку прийняття рішення про збільшення статутного капіталу.

Андеррайтери – у випадку вирішення питання про викуп ними корпоративних прав нової емісії.

Позикодавець, наприклад банківський консорціум – у випадку вирішення питання щодо надання санаційного кредиту.

Саме підприємство – у випадку, якщо воно виходить з пропозицією про процедуру санації до відкриття провадження у справі про банкрутство.

Потенційний санатор – у випадку вирішення питання про санацію підприємства реорганізацією;

Державні органи – у випадку вирішення питання про надання підприємству державної санаційної підтримки.

Рис. 4.6. Замовники санаційного аудиту

Рис. 4.7. Етапи санаційного аудиту

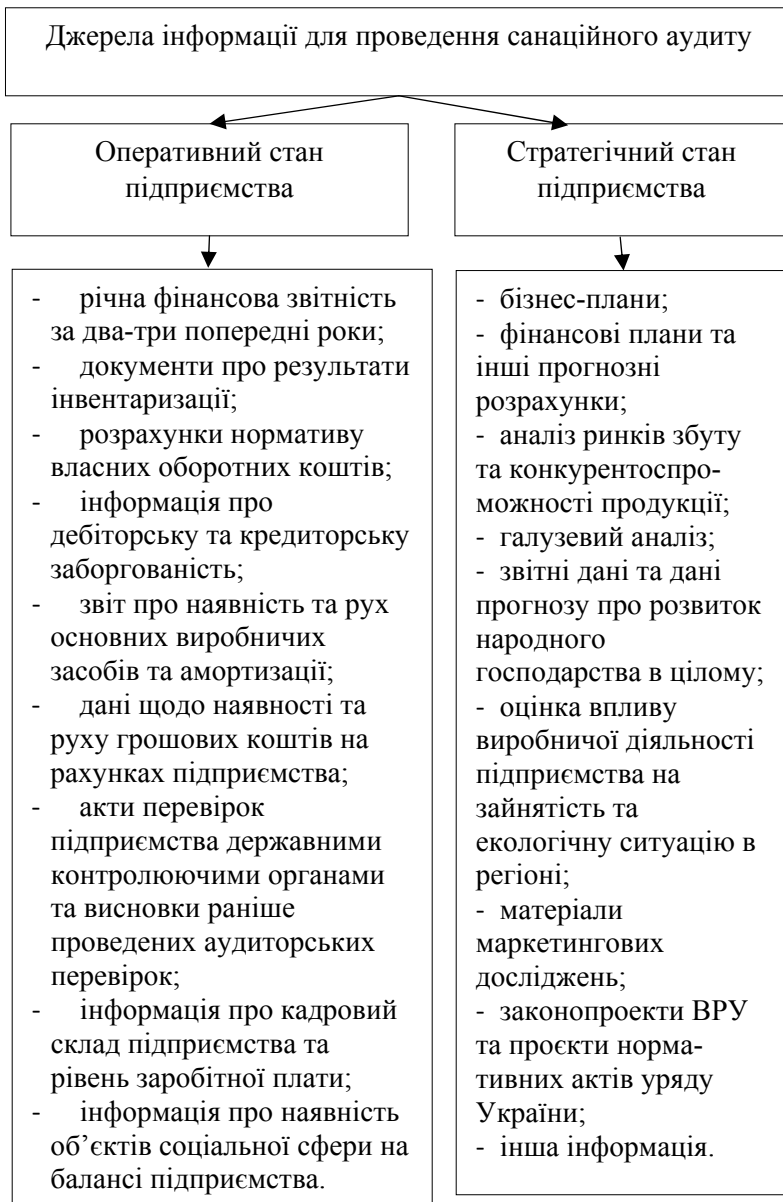

Рис. 4.8. Джерела інформації для проведення санаційного аудиту

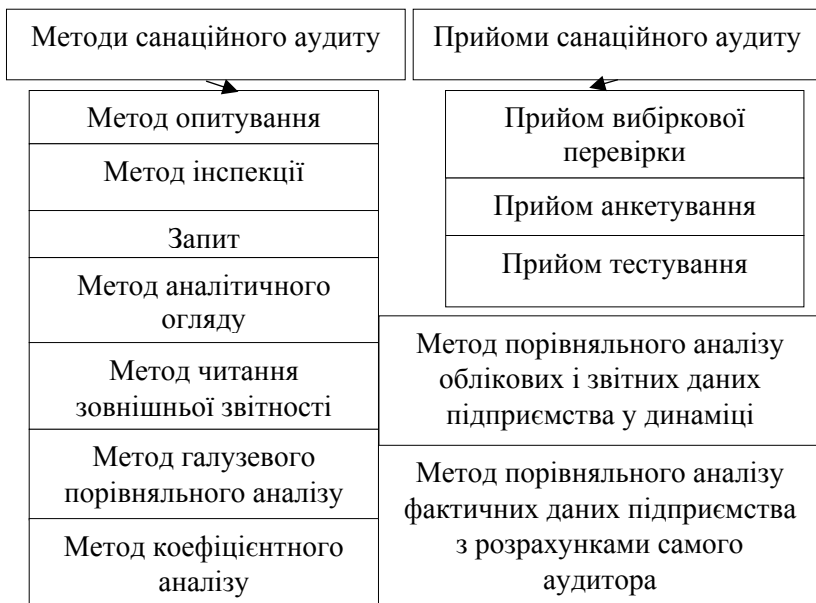

Рис. 4.9. Методи та прийоми санаційного аудиту

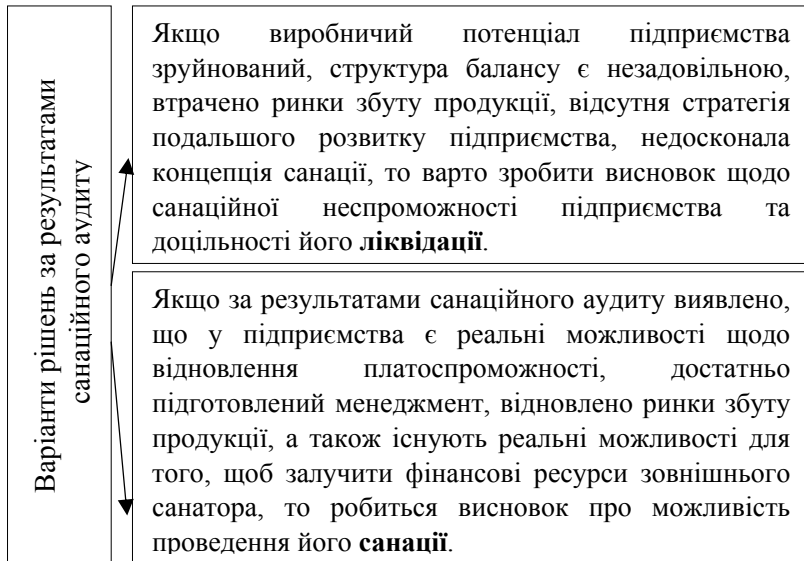

Рис. 4.10. Варіанти рішень за результатами санаційного аудиту

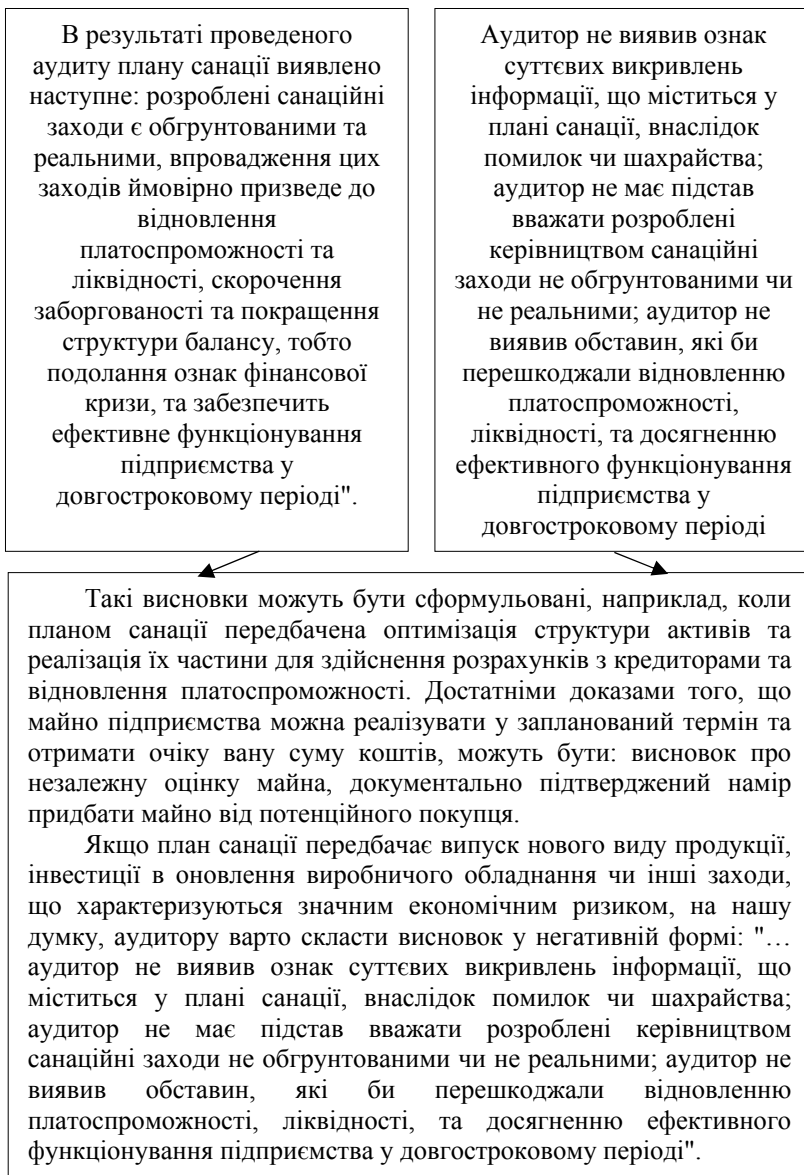

Рис. 4.11. Приклади формулювання позитивного висновку аудитора щодо доцільності проведення фінансової санації

Таблиця 4.1

ЗВІТ
за результатами проведення аналізу
фінансово-господарської діяльності неплатоспроможного
підприємства (відповідно до Методичних рекомендацій)

Розділи
1. Загальна характеристика підприємства.
2. Оцінка підприємства з позиції неплатоспроможності.
2.1. Оцінка фінансового стану підприємства.
2.2. Аналіз фінансових факторів, що призвели до неплатоспроможності, та визначення можливості санації підприємства.
2.2.1. Аналіз необоротних активів.
2.2.2. Аналіз оборотних активів.
2.2.3. Аналіз власних оборотних засобів.
2.2.4. Поглиблений аналіз дебіторської заборгованості (аналіз структури, тенденцій та аналітичних показників).
2.2.5. Аналіз кредиторської заборгованості.
2.2.6. Аналіз прибутковості підприємства.
2.2.7. Аналіз витрат на виробництво.
2.2.8. Аналіз використання трудових ресурсів.
2.2.9. Аналіз інвестицій та інновацій.
2.2.10. Аналіз об'єктів житлово-комунального та соціально-культурного призначення.
3. Оцінка резервів підвищення ефективності функціонування підприємства та відновлення його платоспроможності.
4. Аналіз виявлення ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства.
4.1. Визначення ознак фіктивного банкрутства.
4.2. Визначення ознак дій з доведення до банкрутства.
4.3. Визначення ознак дій з приховування банкрутства.
4.4. Визначення ознак втрати або відновлення платоспроможності.
5. Загальні висновки (в тому числі про наявність ознак з дій приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства) та рекомендації щодо подальшого розвитку підприємства.

Таблиця 4.2

Напрями аналізу виробничо-господарської діяльності

Назва	Зміст аналізу
Вивчення загальної виробничої структури підприємства	– основні техніко-економічні показники структурних підрозділів (основні засоби, обсяги виробництва, фонд оплати праці, чисельність працівників тощо); – кількість та місцезнаходження окремих структурних підрозділів, у тому числі обслуговуючих і допоміжних, раціональність їх розташування, а також стан будівель і споруд; – експертиза доцільності створення окремих підрозділів в межах майбутньої реструктуризації; – обсяги випуску та реалізації основних видів продукції за попередній і звітний роки, а також прогнозні показники на наступні роки для кожного структурного підрозділу та для підприємства в цілому. Частка кожного виду продукції в загальному її обсязі.
Оцінка рівня існуючої технології виробництва	– наявність сучасних передових технологій; – серійність виробництва; – застосування автоматизованих систем управління; – використання «ноу-хау» та власних інноваційних розробок; – циклічність та безперервність технологічних процесів; – повторне використання відходів (продуктів переробки); – наявність науково-обґрунтованих норм виготовлення продукції.
Аналіз витрат на виробництво	Ефективність планування собівартості, факторний аналіз відхилень факту від плану. На підставі первинних

	бухгалтерських документів визначається сума витрат у собівартості продукції, які не пов'язані з виробничо-господарською діяльністю. При цьому аналізується фактична (у натуральному та вартісному виразі) наявність сировини, матеріалів, купованих напівфабрикатів, палива. На цій основі розробляються рекомендації щодо їх подальшого використання, зокрема продажу.
Аналіз руху основних засобів і амортизаційних відрахувань	Правильність проведення та відбиття у звітності таких операцій, пов'язаних з рухом основних засобів: - надходження та реалізація основних засобів; - індексація основних засобів; - ліквідація та інші види вибуття основних засобів; - ремонт та амортизація; - інвентаризація. Майновий стан підприємства оцінюється на підставі дослідження таких показників: коефіцієнт зносу основних фондів; коефіцієнт оновлення; коефіцієнт вибуття; частка активної частини основних засобів у їх структурі.
Аналіз показників праці	Динаміка чисельності працівників та рівня заробітної плати, плинність інженерно-технічних кадрів та кваліфікованих робітників. З'ясовуються причини, які призвели до втрат робочого часу (відсутність замовлень, відсутність маркетингових досліджень, втрата традиційних ринків збуту, проблеми з сировиною, висока ціна продукції, незадовільна робота обладнання, тощо), робиться висновок про відповідність кількості працівників потребам виробництва.

Таблиця 4.3

Напрями аудиту фінансової сфери

Назва	Зміст
Оцінювання динаміки та структури валюти балансу	Кожну позицію балансу порівнюють за ряд попередніх років – 3 і більше (трендовий метод аналізу); окремі статті балансу порівнюють з аналогічними середньогалузевими показниками та показниками підприємств, котрі є еталонними в галузі (бенчмаркінг), на основі чого роблять висновок про основні тенденції показників. Зменшення валюти балансу вказує на скорочення підприємством обсягів своєї господарської діяльності, що може впливати на його неплатоспроможність
Аудит власного капіталу	– склад і структура джерел власних фінансових ресурсів; – частка власного капіталу у загальній його сумі; – правильність формування статутного капіталу та порядок оцінювання вкладів; – наявність нерозподіленого прибутку (непокритих збитків); – можливості збільшення статутного капіталу та необхідність санації балансу; – наявність резервних (страхових) фондів
Аудит позичкового капіталу та кредиторської заборгованості	– склад і структура позичкового капіталу; – склад поточної кредиторської заборгованості; – розмір простроченої заборгованості й можливості пролонгації та реструктуризації заборгованості; – можливості емісії облігацій та залучення додаткових позик.
Оцінка ліквідності активів	– склад і структура оборотних активів; – рівень ліквідності активів;

підприємства та його платоспроможності	– платоспроможність підприємства; – дотримання умов забезпечення фінансової рівноваги підприємства.
Аналіз дебіторської заборгованості	Склад і структура дебіторської заборгованості за датами виникнення, сумами та окремими контрагентами.
Аудит реальних та фінансових інвестицій	– склад, структура та доцільність капітальних інвестицій; – склад, структура та прибутковість фінансових вкладень; – джерела фінансування інвестиційної діяльності та правильність їх відбиття в обліку.
Аналіз прибутковості та рентабельності	Оцінка розміру прибутку підприємства Оцінка збитків підприємства, до яких призводять крадіжки на виробництві, з'ясування яких заходів вживає керівництво Дослідження напрямків використання прибутку
Оцінювання ділової активності підприємства	– продуктивність праці (відношення виручки від реалізації до середньоспискової чисельності працівників); – фондівіддача (відношення виручки від реалізації до середньої суми основних засобів); – оборотність коштів у розрахунках (відношення виручки від реалізації до суми дебіторської заборгованості); – оборотність виробничих запасів (відношення витрат на виробництво продукції до середньорічної суми виробничих запасів); – оборотність власного капіталу (відношення виручки від реалізації до суми власного капіталу); – оборотність капіталу (відношення виручки від реалізації до валюти балансу).

Відповідно до Методичних рекомендацій:

«Фіктивним може бути визнано банкрутство в разі, коли підприємство-боржник не задовольнило вимог кредиторів та зобов'язань перед бюджетом у повному обсязі, за наявності у нього на це можливості, на момент його звернення до господарського суду із заявою про визнання своєї неплатоспроможності» [12].

«З метою визначення ознак фіктивного банкрутства визначається показник забезпечення зобов'язань боржника всіма його активами шляхом зіставлення суми активів боржника із сумою його зобов'язань.

При здійсненні зазначених розрахунків до складу поточних зобов'язань належать: основна сума боргу; відсотки, штраф, пеня та неустойка (за наявності)» [12].

«У разі коли за результатами розрахунків показник забезпечення зобов'язань боржника всіма його активами перевищує одиницю при нульовій або позитивній рентабельності (відношення валового прибутку до собівартості продукції, помножене на 100), це свідчить про наявність ознак фіктивного банкрутства на підприємстві.

Під час виявлення ознак фіктивного банкрутства враховується наявність офіційної заяви власника або службової особи підприємства - боржника до господарського суду щодо порушення провадження у справі про банкрутство стосовно цього підприємства, на підставі якої винесено відповідну ухвалу суду, та фактичної можливості задоволення вимог кредиторів, у тому числі зобов'язань перед бюджетом, у повному обсязі на момент звернення до суду. Така заява, зокрема, повинна містити виклад обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника із зазначенням суми боргових вимог кредиторів, а також строку їх виконання» [12].

Рис. 4.12. Визначення ознак фіктивного банкрутства

Відповідно до Методичних рекомендацій:

«Визначення ознак дій з доведення до банкрутства здійснюється за період, що починається за три роки до дати порушення справи про банкрутство, у разі наявності ознак неправомірних дій відповідальних осіб боржника, що призвели до його стійкої фінансової неспроможності, у зв'язку з чим боржник був не в змозі задовольнити в повному обсязі вимоги кредиторів або сплатити обов'язкові платежі.

У ході визначення ознак дій з доведення до банкрутства аналізується рівень забезпечення зобов'язань кредиторів за період проведення аналізу» [12].

Рівень забезпечення зобов'язань кредиторів характеризується «такими показниками:

- забезпечення зобов'язань боржника всіма його активами (відношення суми активів боржника до суми його зобов'язань);
- забезпечення зобов'язань боржника його оборотними активами (відношення оборотних активів до суми зобов'язань боржника);
- розмір чистих активів (різниця між сумою активів підприємства та сумою його зобов'язань)».

У разі встановлення, що вищезазначені показники погіршилися протягом періоду, який аналізується, з'ясовується причина погіршення цих показників шляхом перевірки фінансово-господарських договорів підприємства [12].

Економічними ознаками дій з доведення до банкрутства може вважатися «такий фінансово-економічний стан боржника, коли виконання умов договорів призвело до погіршення показників оцінки його фінансового стану, зокрема:

- підписання завідомо не вигідних для підприємства (у тому числі фіктивних) договорів;
- необгрунтованої виплати грошових коштів, необгрунтованої передачі третім особам майна;
- прийняття нерациональних управлінських рішень, які негативно впливають на виробничу, торговельну, іншу статутну діяльність підприємства, що призводить до фінансових збитків та втрат;
- заплутування звітності, знищення документів або інформації, унаслідок чого неможлива ефективна робота підприємства тощо» [12].

Рис. 4.13. Визначення ознак дій з доведення до банкрутства

Відповідно до Методичних рекомендацій:

«Для визначення ознак дій з доведення до банкрутства також необхідно проаналізувати заходи, ужиті керівництвом підприємства, щодо стягнення заборгованості (повнота та своєчасність проведеної претензійно-позовної роботи) та своєчасності розв'язання проблем у виробничому процесі тощо» [12].

«Навмисне погіршення фінансово-господарського стану підприємства можна визначити за такими основними ознаками:

- зменшення розміру, приховування та заниження оцінки майна, яке знаходиться у розпорядженні підприємства;

- штучне збільшення розміру кредиторської та дебіторської заборгованості;

- продаж задіяних у виробничо-господарській діяльності основних засобів (особлива увага приділяється договорам відчуження майна або оренди майна, зокрема перевіряється відповідність ціни реалізації ринковій та наявність дозволу на вказані операції органу, уповноваженого управляти майном);

- продаж товарів (робіт, послуг), які виготовляє підприємство, за ціною, нижчою за собівартість, без належних економічних підстав (наприклад, регульована ціна реалізації, яка корегується за рахунок коштів державної підтримки; продаж за передоплатою;

- тимчасове зниження ціни в рекламних цілях; продаж морально застарілої продукції; продаж продукції, що не користується попитом; продаж товарних залишків готової продукції для перепрофілювання або запуску нового виробництва; продаж товарних залишків (сезонної продукції) у зв'язку із закінченням сезону тощо);

- у разі збиткової діяльності підприємства спрямування отримуваних грошових засобів та інвестицій на закупівлю товарів, робіт, послуг, безпосередньо не задіяних у виробничо-господарській діяльності;

- необґрунтоване зменшення або збільшення штату підприємства» [12].

Рис. 4.14. Ознаки дій з доведення до банкрутства

Відповідно до Методичних рекомендацій:

«Якщо на окремих стадіях провадження у справі про банкрутство буде встановлено, що боржником подані недостовірні відомості про його фінансовий та майновий стан у фінансовій звітності або в інших документах, то в такому разі можуть мати місце ознаки дій з приховування банкрутства» [12].

До ознак дій з приховування банкрутства «належать:

- надання потенційним кредиторам (банківським установам, державним установам, постачальникам, покупцям), а також господарському суду завідомо неправдивої інформації про фінансово-господарський стан підприємства, яка створює оманливе враження про нормальний фінансовий стан підприємства і приховує стійку фінансову неспроможність;

- можливість установлення причинного зв'язку між наданою інформацією та збитками, яких зазнала третя особа.

При цьому мається на увазі не тимчасовий розлад фінансової діяльності юридичної особи, внаслідок якого виникають прострочення платежів, а ситуація, яка виключає виконання даною особою вимог кредиторів» [12].

Ознаками стійкої фінансової неспроможності «можуть уважатися:

- збитковість діяльності протягом двох років;
- відхилення показників ліквідності від граничного значення;
- зупинення платежів, що триває понад три місяці, за наявності боргових зобов'язань, строки за якими настали;
- наявність значної (понад 300 мінімальних розмірів заробітної плати) суми непогашених боргових зобов'язань, строки платежів за якими настали більше як три місяці тому;
- наявність значної суми непогашених боргових зобов'язань, визнаних юридичною особою - боржником або підтверджені виконавчими документами;
- наявність у підприємства значної суми непогашених штрафів, пені, неустойки, визнаних у судовому порядку, за невиконання умов договорів та недотримання законодавства;
- наявність заяви про порушення провадження у справі про банкрутство даної юридичної особи, прийнятої до розгляду господарським судом, або провадження у справі про банкрутство цієї юридичної особи» [12].

Рис. 4.15. Визначення ознак дій з приховування банкрутства

Відповідно до Методичних рекомендацій:

«Під час проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів підприємницької діяльності з метою виявлення серед них боржників та запобігання їх банкрутству оцінюється фінансова ситуація підприємств» [12].

Поточною неплатоспроможністю «характеризується фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент у зв'язку з випадковим збігом обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу, що відповідно до законодавчого визначення розглядається як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності» [12].

«Ознаки **критичної неплатоспроможності**, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства, мають місце в разі, коли на початку і наприкінці звітного кварталу присутні ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття і коефіцієнт забезпечення власними засобами наприкінці звітного кварталу менші за їхні нормативні значення - 1,0 та 0,1 відповідно.

Якщо наприкінці звітного кварталу хоча б один із зазначених коефіцієнтів перевищує його нормативне значення або протягом звітного кварталу спостерігається їх зростання, перевага надається **позасудовим заходам відновлення платоспроможності боржника або його санації в процесі провадження справи про банкрутство.**

Якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менший за 1,0 і підприємство не отримало прибутку, такий його фінансовий стан характеризується ознаками **надкритичної неплатоспроможності**. У такому разі **задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливе шляхом застосування ліквідаційної процедури**» [12].

Рис. 4.16. Визначення ознак утрати або відновлення платоспроможності

5-факторна модель Альтмана (для приватних товариств) $Z=0,717X_1+0,847X_2+3,107X_3+0,420X_4+0,098X_5$	2-факторна модель Альтмана $Z=-0,3877-1,0736X_1+0,0579X_2$
$Z > 2,9$ «Зелена» зона $1,23 < Z < 2,89$ «Сіра» зона $Z < 1,23$ «Червона» зона	$Z > 0$ більше 50% $Z < 0$ менша 50% $Z = 0 = 50\%$
5-факторна модель Альтмана (для публічних товариств) $Z=1,2X_1+1,4X_2+3,3X_3+0,6X_4+1,0X_5$	Модель Р. Таффлера $Z=0,53X_1+0,13X_2+0,18X_3+0,16X_4$
$Z > 2,9$ «Зелена» зона $1,8 < Z < 2,9$ «Сіра» зона $Z < 1,8$ «Червона» зона	$Z > 0,3$ «Зелена» зона $0,2 < Z < 0,3$ «Сіра» зона $Z < 0,2$ «Червона» зона
Модель К. Спрінгейта $Z=1,03X_1+3,07X_2+0,66X_3+0,4X_4$	Модель Р. Ліса $Z=0,063X_1+0,092X_2+0,057X_3+0,001X_4$
$Z > 2,45$ Безпечна зона $0,862 < Z < 2,45$ «Сіра» зона $Z < 0,862$ Зона ризику	$Z > 0,037$ низька $Z = 0,037$ гранична $Z < 0,037$ висока

Рис. 4.17. Зарубіжні моделі оцінки ймовірності банкрутства

2-факторна модель Е. Альтмана

X1 - відношення оборотних коштів до короткострокових зобов'язань

X2 - відношення довгострокових і поточних зобов'язань до валюти балансу

5-факторна модель Е. Альтмана (для приватних товариств)

X1 - відношення оборотного капіталу до загальної суми майна

X2 - відношення чистого прибутку до загальної суми майна

X3 - відношення операційного прибутку до загальної суми майна

X4 - відношення власного капіталу до суми заборгованості

X5 - відношення доходів від продажу до загальної суми заборгованості

5-факторна модель Е. Альтмана (для публічних товариств)

X1 - відношення оборотного капіталу до загальної вартості майна

X2 - відношення чистого прибутку до загальної вартості майна

X3 - відношення операційного прибутку до суми майна

X4 - відношення ринкової вартості акцій до суми заборгованості

X5 - відношення виручки від реалізації продукції до загальної вартості майна

Рис. 4.18. Порядок визначення фінансових коефіцієнтів (індикаторів) у моделях оцінки ймовірності банкрутства Е. Альтмана

Модель Р. Таффлера

X1 - відношення прибутку до сплати податків до поточних зобов'язань

X2 - відношення поточних активів до загальної суми зобов'язань

X3 - відношення довгострокових зобов'язань до загальної суми активів

X4 - відношення виручки від реалізації продукції до загальної суми активів

Модель К. Спрінгейта

X1 - відношення робочого капіталу до активів

X2 - відношення операційного прибутку до суми активів

X3 - відношення прибутку до оподаткування до короткострокових зобов'язань

X4 - відношення обсягу продажів до загальної суми активів

Модель Р. Ліса

X1 - відношення оборотних активів до загальної суми активів

X2 - відношення прибутку від реалізації до суми активів

X3 - відношення нерозподіленого прибутку до загальної суми активів

X4 - відношення власного капіталу до до загальної суми зобов'язань

Рис. 4.19. Порядок визначення фінансових коефіцієнтів (індикаторів) у моделях оцінки ймовірності банкрутства
Р. Таффлера, К. Спрінгейта, Р. Ліса

Модель Терещенка $Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10,0X_3 + 5,0X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$	Модель А. Матвійчука $Z = 0,033X_1 + 0,268X_2 + 0,045X_3 + 0,018X_4 + 0,004X_5 + 0,015X_6 + 0,702X_7$
$Z > 2$ низька $1 < Z < 2$ граничне значення $0 < Z < 1$ висока	$Z > 1,104$ низька ймовірність банкрутства $Z < 1,104$ висока ймовірність
X1 - відношення кеш-флоу до зобов'язань X2 - відношення валюти балансу до зобов'язань X3 - відношення чистого прибутку до середньої суми активів X4 - відношення чистого прибутку до виручки від реалізації продукції X5 - відношення виробничих запасів до виручки від реалізації продукції X6 - відношення виручки від реалізації продукції до основного капіталу	X1 - відношення оборотних активів до необоротних активів X2 - відношення чистого доходу від реалізації до поточних зобов'язань X3 - відношення чистого доходу від реалізації до суми власного капіталу X4 - відношення валюти балансу до чистого доходу від реалізації X5 - відношення виробничих запасів до виручки X6 - відношення виручки до основного капіталу X7 - відношення власного капіталу до зобов'язань

Рис. 4.20. Вітчизняні моделі оцінки ймовірності банкрутства

Тестові завдання

1. Майновий стан підприємства оцінюється в межах:

- а) аналізу показників праці;
- б) аналізу руху основних засобів та амортизаційних відрахувань;
- в) аналізу рівня існуючої технології виробництва;
- г) вивчення загальної виробничої структури підприємства.

2. Коли за результатами розрахунків показник забезпечення зобов'язань боржника всіма його активами перевищує одиницю при нульовій або позитивній рентабельності, це свідчить про наявність ознак:

- а) фіктивного банкрутства;
- б) навмисного банкрутства;
- в) доведення до банкрутства;
- г) немає правильної відповіді.

3. Ознакою стійкої фінансової неспроможності є:

- а) зупинення платежів, що триває понад три місяці, за наявності боргових зобов'язань, строки платежів за якими настали;
- б) відхилення показників ліквідності від граничного значення;
- в) збитковість діяльності протягом двох років;
- г) усі відповіді правильні.

4. Реальність досягнення запланованих заходів із використанням наявних ресурсів, сильних сторін і можливостей підприємства визначає:

- а) досяжність плану санації;
- б) економічність плану санації;
- в) ефективність плану санації;
- г) немає правильної відповіді.

5. Зниження інформаційного ризику для усіх зацікавлених сторін – це:

- а) завдання санаційного аудиту;
- б) мета санаційного аудиту;
- в) предмет санаційного аудиту;
- г) немає правильної відповіді.

6. Якщо на підприємстві зруйнований виробничий потенціал, незадовільна структура балансу, втрачено ринки збуту продукції, недосконала санаційна концепція, відсутня стратегія подальшого розвитку підприємства, то необхідно зробити висновок про:

- а) доцільність ліквідації підприємства;
- б) санаційну спроможність підприємства;
- в) відмінний фінансовий стан;
- г) списання боргів боржника-юридичної особи.

7. Основна мета санаційного аудиту полягає у:

- а) оцінці санаційної спроможності підприємства, що перебуває в кризовому стані, на підставі аналізу його фінансово-господарської діяльності та наявної санаційної концепції;
- б) оцінці фінансового стану підприємства;
- в) дослідженні фінансової звітності підприємства;
- г) усі відповіді правильні.

8. У 2-факторній моделі Альтмана індикаторами виступають:

- а) відношення оборотних коштів до короткострокових зобов'язань, відношення довгострокових і поточних зобов'язань до валюти балансу;
- б) рентабельність активів, рівень ліквідності;
- в) рентабельність продажу, коефіцієнт фінансового ризику;
- г) всі відповіді правильні.

9. Предметом санаційного аудиту є :

- а) план санації;
- б) фінансовий план;
- в) бюджет;
- г) усі відповіді правильні.

10. Наявність у підприємства фінансових, організаційно-технічних і правових можливостей для успішного проведення санації – це :

- а) план санації;
- б) санаційна спроможність;
- в) санаційний аудит;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕМА 5

САНАЦІЯ БАЛАНСУ

У чому полягає необхідність проведення санації балансу?

Необхідність санації балансу зумовлена такими причинами:

- санація балансу полягає у формальному покритті відображених у балансі збитків, що є ключовою передумовою для залучення коштів шляхом збільшення статутного капіталу та одержання санаційних кредитів, адже за наявності балансових збитків складно розраховувати на залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел;

- збиткові підприємства, як правило, мають труднощі з споживачами продукції та з постачальниками факторів виробництва. Наявність у балансі непокритих збитків означає, що всі доступні підприємству джерела їх покриття уже вичерпані, що підкреслює необхідність проведення санації балансу;

- перевищення суми непокритих збитків над сумою всіх інших статей першого розділу балансу, призводить до від'ємного показника власного капіталу. Наслідком цього є незадовільна структура балансу, тобто підприємство є напівзбанкрутілим. Єдиний вихід із такої ситуації – спроба одержати санаційний прибуток для спрямування його на покриття збитків, що можливе при проведенні санації балансу.

Термінологічний словник

Балансовий курс акцій – показник, який характеризує суми чистих активів в розрахунку на одну акцію (частку, пай) та показує виражене у відсотках відношення між власним та статутним капіталом підприємства.

«Безповоротна фінансова допомога – сума коштів, переданих підприємству на умовах, які не передбачають відповідної компенсації чи повернення таких коштів» [7, с.89].

Власний капітал – частка майна підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства.

«Дизажіо – складова санаційного прибутку, яка дорівнює різниці між номінальною вартістю корпоративного права та ціною його викупу емітентом і затратами, пов'язаними з процедурою викупу прав і зменшення статутного фонду. Якщо корпоративні права надаються до анулювання безкоштовно, то санаційний прибуток дорівнює номінальній вартості наданих до анулювання прав за мінусом витрат, пов'язаних зі зменшенням статутного капіталу» [7, с.89].

«Санаційний прибуток – прибуток, який виникає внаслідок викупу підприємством власних корпоративних прав (акцій, часток) за курсом, нижчим від номінальної вартості цих прав (дизажіо), у результаті їх безкоштовної передачі до анулювання, зниження номінальної вартості або у разі одержання безповоротної фінансової допомоги від власників корпоративних прав, кредиторів та інших зацікавлених у санації підприємства осіб» [7, с.89].

Санація балансу («чиста санація», «формальна санація») – «покриття, відображених у балансі збитків і створенні необхідних резервних фондів за рахунок одержання санаційного прибутку» [7, с.88].

Статутний капітал – сума вкладів власників підприємства в його активи за номінальною вартістю згідно із установчими документами.

Якщо балансовий курс вищий від номінального, тобто перевищує 100 відсотків, то це означає, що власний капітал перевищує статутний фонд. Отже, у підприємства сформований додатковий капітал, резервні фонди та (або) є нерозподілені прибутки.

Якщо ж номінальний курс перевищує балансовий, тобто останній менший від 100 відсотків, то це означає, що власний капітал підприємства менший за статутний фонд. Це можна спостерігати лише тоді, коли підприємство має непокриті резервними фондами та іншими джерелами збитки. Перед таким підприємством постає необхідність у **санації балансу**.

Рис. 5.1. Балансовий курс і санація балансу

Основна мета санації балансу – приведення у відповідність статутного капіталу підприємства із чистими активами, які йому відповідають.

Балансовий курс корпоративних прав становить 100 або більше відсотків. Завдяки цьому виникають передумови для залучення фінансових ресурсів шляхом додаткової емісії корпоративних прав.

Санація балансу за рахунок санаційного прибутку доцільна лише тоді, коли використано всі інші можливості покриття балансових збитків (тобто спрямування на це всіх резервів - як відкритих, так і прихованих).

Рис. 5.2. Мета і доцільність проведення санації балансу

Рис. 5.3. Надавачі безповоротної фінансової допомоги у процесі санації балансу

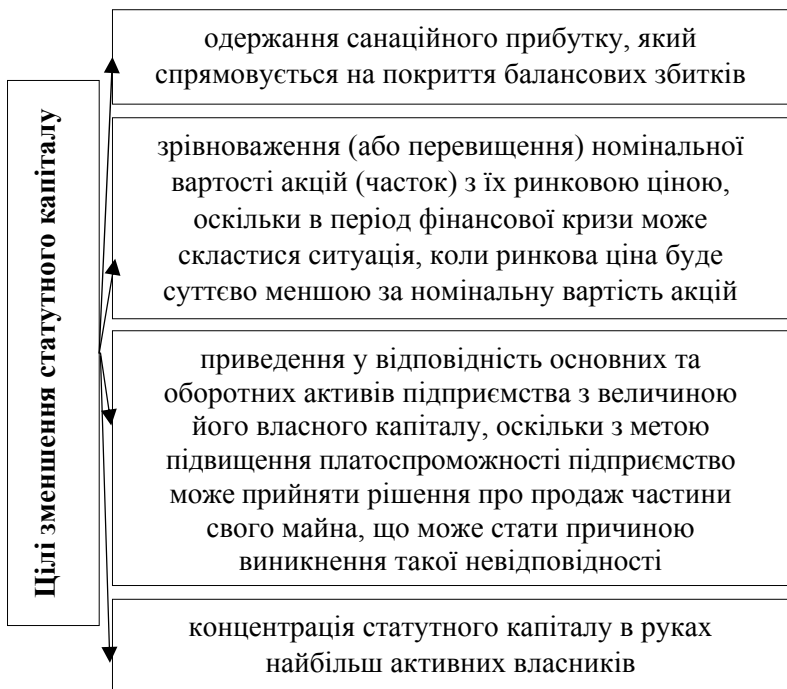

Рис. 5.4. Цілі зменшення статутного капіталу

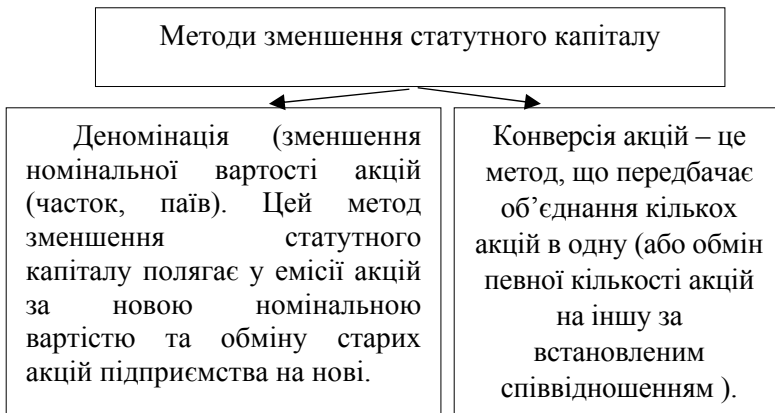

Рис. 5.5. Методи зменшення статутного капіталу

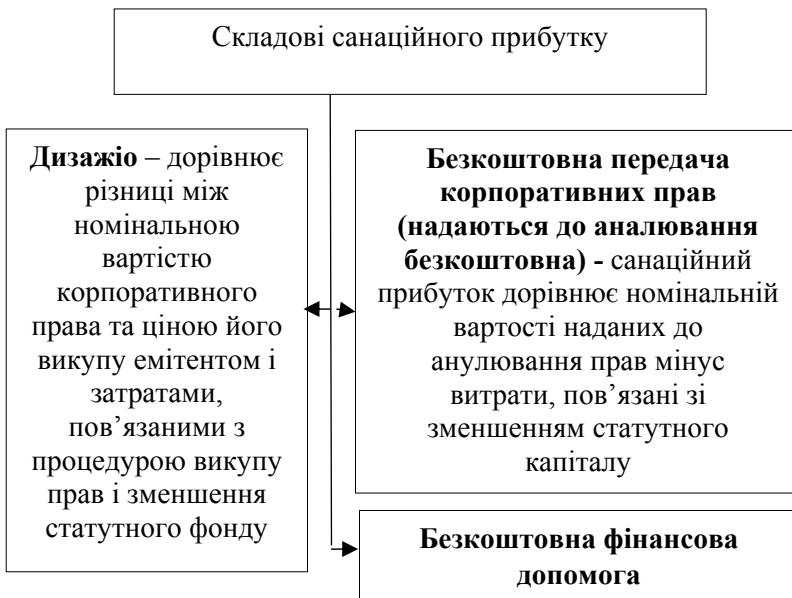

Рис. 5.6. Складові санаційного прибутку

Тестові завдання

1. Балансовий курс акцій визначається як відношення:

- а) власного капіталу до статутного капіталу;
- б) статутного капіталу до власного капіталу;
- в) власного капіталу до позикового капіталу;
- г) власного капіталу до підсумку балансу.

2. Санаційний прибуток – це :

а) прибуток, який виникає в результаті викупу підприємством власних корпоративних прав (акцій, часток) за курсом, який нижчий від їх номінальної вартості;

б) прибуток, який виникає внаслідок безкоштовної передачі підприємством власних корпоративних прав (акцій, часток) до анулювання;

в) прибуток, який виникає в результаті одержання безповоротної фінансової допомоги;

г) усі відповіді правильні.

3. Різниця між номінальною вартістю корпоративного права та ціною його викупу емітентом і затратами, пов'язаними з процедурою викупу прав та зменшенням статутного капіталу, називається:

- а) дизажіо;
- б) безповоротна фінансова допомога;
- в) чистий прибуток;
- г) чистий дохід.

4. Власний капітал підприємства відображається у:

- а) другому розділі активу балансу;
- б) другому розділі пасиву балансу;
- в) першому розділі активу балансу;
- г) першому розділі пасиву балансу.

5. Збитки підприємства:

- а) збільшують суму власного капіталу;
- б) зменшують суму статутного капіталу;
- в) зменшують суму власного капіталу;
- г) не змінюють суму власного капіталу.

6. Основна мета санації балансу – це:

- а) приведення статутного капіталу підприємства у відповідність із його чистими активами;
- б) одержання прибутку від реалізації продукції;
- в) задоволення вимог кредиторів;
- г) немає правильної відповіді.

7. Санація балансу сприяє:

- а) залученню санаційних кредитів;
- б) погашенню заборгованості перед кредиторами;
- в) одержанню прибутку від продажів;
- г) збільшенню доходів підприємства.

8. Якщо підприємство має від'ємний власний капітал,

то:

- а) підприємству з високою ймовірністю загрожує банкрутство;
- б) підприємству не загрожує банкрутство;
- в) підприємство має низький рівень прибутковості;
- г) підприємство не є ліквідним.

9. Залучення фінансових ресурсів шляхом додаткової емісії корпоративних прав можливе, коли:

- а) балансовий курс акцій більше 100%;
- б) балансовий курс акцій менше 100%;
- в) балансовий курс акцій дорівнює нулю;
- г) немає правильної відповіді.

10. Безповоротна фінансова допомога може надаватися:

- а) власниками корпоративних прав наданням фінансових ресурсів для покриття збитків та проведення санації;
- б) зацікавленими в санації підприємства-боржника особами;
- в) кредиторами підприємства в разі повного або часткового списання заборгованості;
- г) усі відповіді правильні.

ТЕМА 6

ВНУТРІШНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Яка роль внутрішніх джерел фінансування санації підприємства?

Необхідність використання внутрішніх джерел фінансування санації підприємства зумовлена наступними причинами:

- підприємствам, які знаходяться у фінансовій кризі, достатньо важко залучити зовнішні джерела фінансування, що пов'язано із високими фінансовими ризиками та загрозою банкрутства підприємства. Таким чином зростає роль власних джерел фінансування санаційних заходів;

- залучення зовнішніх джерел фінансування може мати негативні наслідки для підприємства, адже кредитори можуть ставити власні вимоги до використання коштів або зміни певних процесів чи правил функціонування підприємства;

- у довгостроковому періоді збільшення виручки від реалізації та на цій основі досягнення прийнятного рівня прибутковості – головне завдання санації підприємства, оскільки всі короткострокові заходи щодо поліпшення фінансового стану підприємства втрачають сенс, якщо через дефіцити у сфері збуту продукції підприємство через деякий час знову стає фінансово неспроможним, а збільшення виручки від реалізації продукції є саме внутрішнім джерелом фінансування санації.

Термінологічний словник

Дебітори (відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі – НП(С)БО1)) – «юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів» [18].

Дебіторська заборгованість (відповідно до НП(С)БО1) – «сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату» [18].

Довгострокова дебіторська заборгованість (відповідно до НП(С)БО1) – «сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу» [18].

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (відповідно до НП(С)БО1) – «загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного збору тощо)» [18].

Зворотний лізинг – операція, що передбачає придбання лізингодавцем майна у власника й надання йому цього майна у лізинг.

Зворотний лізинг (відповідно до Податкового кодексу України) – «операція, що здійснюється фізичною чи юридичною особою і передбачає продаж основних засобів фінансовій установі (лізингодавцю) з одночасним зворотним отриманням таких основних засобів такою фізичною чи юридичною особою (лізингоодержувачем) в оперативний лізинг (оренду) або фінансовий лізинг» [14].

Облік векселів – купівля комерційним банком, іншою фінансово-кредитною кредитним закладом векселів до настання строків платежу за ними.

Оперативний лізинг – операція, що передбачає набуття лізингоодержувачем права користування майном лізингодавця протягом певного періоду без можливості викупу цього майна у власність у кінці строку використання.

Поточна дебіторська заборгованість (відповідно до НП(С)БО1) – «сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [18].

Приховані резерви – частина капіталу підприємства, що не відображена в його балансі. Розмір прихованих резервів в активі балансу дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною (як правило, вищою) вартістю.

Рефінансування дебіторської заборгованості – переведення її в інші, ліквідні форми оборотних активів: гроші, короткострокові фінансові вкладення тощо.

Сумнівний борг (відповідно до НП(С)БО1) – «поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником» [18].

Факторинг – операція продажу наявної дебіторської заборгованості факторинговій компанії або банку, яка передбачає, що після поставки товару (надання послуг) продавець негайно отримує в формі авансу значну частину від суми дебіторської заборгованості (до 95%), не чекаючи платежу від покупця.

Фінансовий лізинг – операція, що передбачає сплату лізингоодержувачем повної вартості майна протягом строку лізингу та можливість придбати майно у власність в кінці терміну користування майном.

Форфейтинг – кредитування зовнішньоекономічних операцій у формі викупу у експортера векселів та інших боргових вимог, юридично є найпоширенішим засобом рефінансування комерційного кредиту та його трансформації у банківський; при цьому продавцем вимог є підприємство, яке виконало контракт.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (відповідно до НП(С)БО1) «визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів» [18].

Рис. 6.1. Класифікація внутрішніх джерел фінансової санації

Рис. 6.2. Санаційні заходи у сфері збуту

Коли йдеться про мобілізацію внутрішньовиробничих санаційних резервів, перш за все, розглядають можливості **збільшення виручки від реалізації продукції**, адже виробництво і збут продукції є предметом діяльності підприємства. Заходи щодо збільшення виручки від основної реалізації, як правило, не приносять значних результатів в короткостроковому періоді, а мають **стратегічний характер**.

Рис. 6.3. Роль виручки від реалізації продукції як санаційного джерела фінансування

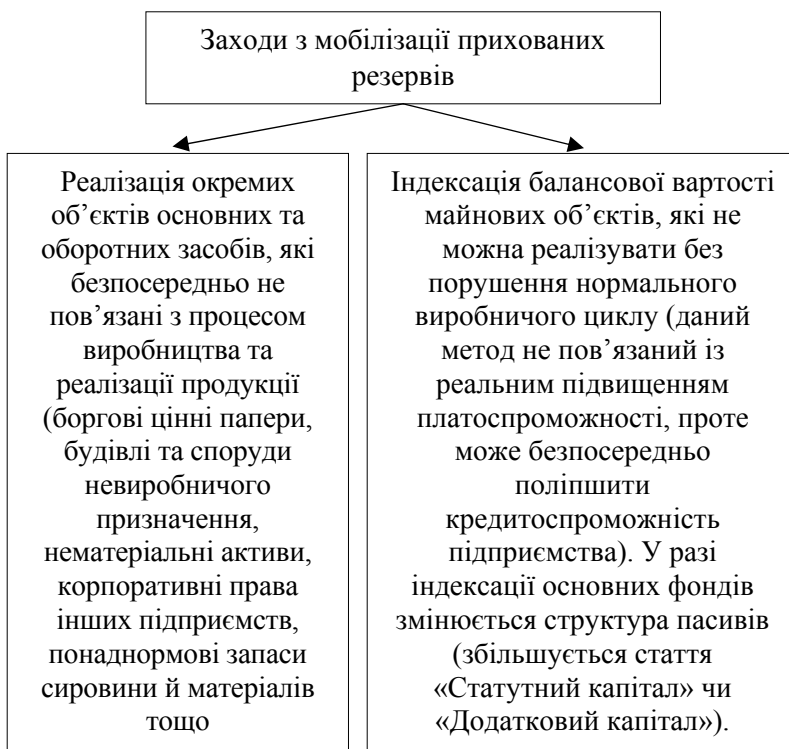

Рис. 6.4. Заходи з мобілізації прихованих резервів

Рис. 6.5. Зворотній лізинг: особливості та переваги

Рис. 6.6. Методи рефінансування дебіторської заборгованості

Рис. 6.7. Причини виникнення непродуктивних витрат на підприємстві

Зменшення витрат на інвестиції є важливим резервом підвищення платоспроможності підприємства. Слід також враховувати, що може скластися ситуація, коли підприємство є збитковим і немає фінансових джерел для завершення вже започаткованих інвестиційних вкладень. У разі продовження їх фінансування сума фінансування відноситься на збільшення непокритих збитків підприємства. У такому разі слід зважити всі «за» та «проти» продовження фінансування. При цьому варто враховувати: строк окупності інвестицій, можливість використання лізингу замість вкладання коштів у реальні інвестиції, обсяг уже здійснених інвестицій та можливість реалізації об'єктів незавершених капіталовкладень.

Також слід приділити увагу витратам, пов'язаним із сплатою штрафів за порушення умов договорів, несплату податків, несплату відсотків за позиками тощо.

Рис. 6.8. Зменшення інвестиційних витрат та витрат, які не відносять на собівартість

6.9. Основні резерви економії витрат

Тестові завдання

1. Факторинг – це:

- а) продаж основних засобів;
- б) продаж дебіторської заборгованості;
- в) обмін акцій на облігацій;
- г) отримання кредиту під заставу майна.

2. Форфейтинг – це:

- а) продаж основних засобів;
- б) продаж експортером боргових зобов'язань покупця банку;
- в) обмін акцій на облігацій;
- г) отримання кредиту під заставу майна.

3. Мобілізації внутрішніх резервів фінансової стабілізації підприємства можна досягти:

- а) зменшенням обсягів вхідних грошових потоків;
- б) за рахунок продажу частини основних засобів;
- в) у результаті зростання вихідних грошових потоків;
- г) за рахунок збільшення виручки від реалізації.

4. Мобілізації внутрішніх резервів фінансової стабілізації підприємства можна досягти:

- а) зменшенням обсягів вхідних грошових потоків;
- б) за рахунок продажу частини основних засобів;
- в) у результаті зростання вихідних грошових потоків;
- г) за рахунок збільшення виручки від реалізації.

5. До внутрішніх фінансових джерел санації підприємств відносять:

- а) фінансування санації за рахунок акціонерного капіталу;
- б) участь кредиторів у фінансовому оздоровленні боржника;
- в) участь персоналу в санації підприємства;
- г) зменшення витрат.

6. Рефінансування дебіторської заборгованості здійснюється за допомогою:

- а) форфейтингу;
- б) лізингу;
- в) отримання кредиту;
- г) продажу основних засобів.

7. Можливість використання лізингу є фактори впливу на скорочення витрат:

- а) інвестиційного характеру;
- б) від штрафів;
- в) на заробітну плату;
- г) немає правильної відповіді.

8. Санаційні заходи у сфері збуту:

- а) запровадження гнучкої системи знижок;
- б) збільшення ціни продукції;
- в) скорочення працівників;
- г) перегляд інвестиційних програм.

9. Яке твердження правильне?:

а) досягнення необхідного рівня реалізації продукції є короткостроковим заходом виходу з кризи;

б) досягнення необхідного рівня реалізації продукції є довгостроковим заходом виходу з кризи;

в) зменшення собівартості продукції є довгостроковим заходом виходу з кризи;

г) немає правильної відповіді.

10. Збільшення надходжень від реалізації продукції:

а) внутрішнє джерело фінансування санації;

б) зовнішнє джерело фінансування санації;

в) залежить від певних факторів;

г) немає правильної відповіді.

ТЕМА 7

ЗОВНІШНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Яка роль зовнішніх джерел фінансування санації підприємства?

Необхідність використання зовнішніх джерел фінансування санації підприємства зумовлена наступними причинами:

- підприємствам, які знаходяться у фінансовій кризі, не завжди вдається генерувати достатній обсяг внутрішніх фінансових ресурсів для проведення санаційних заходів, адже в кризових умовах господарювання виникають проблеми із виробництвом та реалізацією продукції, не завжди вдається скоротити витрати, що відносяться на собівартість та інші витрати;

- найбільш зацікавленими у проведенні фінансової санації, як правило є власники підприємства, на яких і лягає основний тягар фінансування санаційних заходів;

- кредитори, беручи участь у фінансовому оздоровленні підприємства, можуть отримати більш повне задоволення своїх вимог, ніж при ліквідації;

- участь персоналу підприємства-боржника у фінансуванні санаційних заходів підвищує відповідальність за результати своєї діяльності, а також посилює мотивацію працівників до ощадливого використання наявних ресурсів та раціоналізаторства.

Термінологічний словник

Акція – вид цінних паперів, що засвідчує власність на визначену частку статутного капіталу акціонерного товариства і надає її власнику (акціонеру) певні права, зокрема: право на участь в управлінні товариством, право на частину прибутку товариства у випадку його розподілу (дивіденд), а у випадку ліквідації – на частину майна товариства.

Альтернативна санація – фінансова санація зусиллями власників підприємства, за якої акціонер (пайовик) на добровільних засадах може зробити вибір між деномінацією чи консолідацією, з одного боку, та безповоротною фінансовою допомогою підприємству – з другого.

Відстрочені (пролонговані) кредити – кредити, за якими строк дії кредитного договору продовжений та змінені його умови з об'єктивних причин, які призвели до несвоєчасного повернення позики.

Кредитний ризик – ризик несплати позичальником основного боргу та відсотків з нього.

Мораторій на задоволення вимог кредиторів (відповідно до КУзПБ) – «зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), строк виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до дня введення мораторію» [8].

Номінальна вартість корпоративних прав – вартість, яка відповідає частці держателя таких прав у статутному фонді емітента.

Облігація – цінний папір, який засвідчує внесення її власником грошей, визначає відносини позички між ним і емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у встановлений умовами розміщення строк і виплатити дохід.

Списання заборгованості – відмова кредитора від своїх вимог.

Рис. 7.1. Шляхи фінансування санаційних заходів власниками підприємства

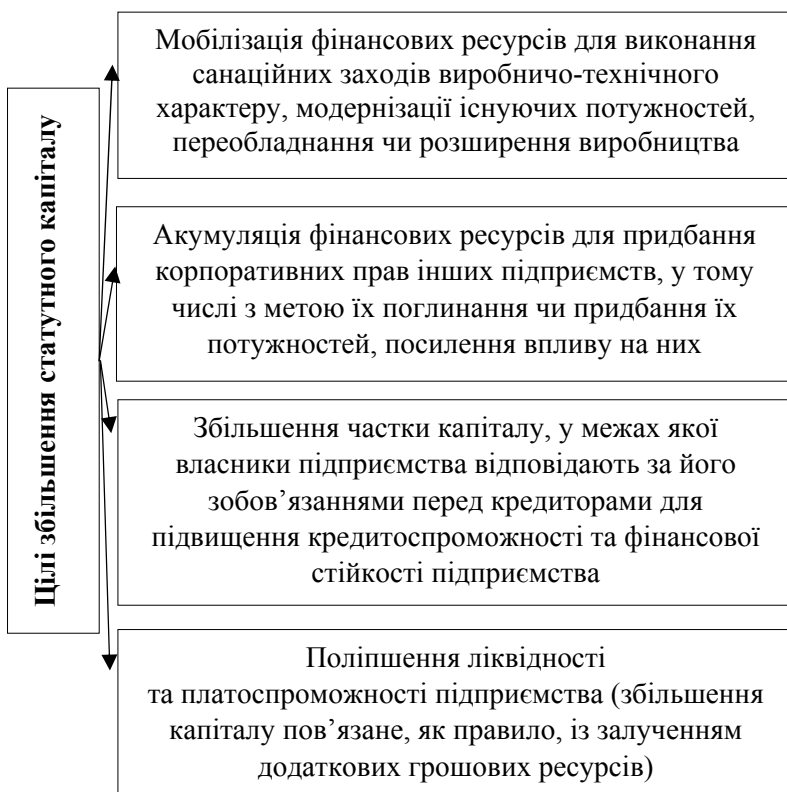

Рис. 7.2. Цілі збільшення статутного капіталу

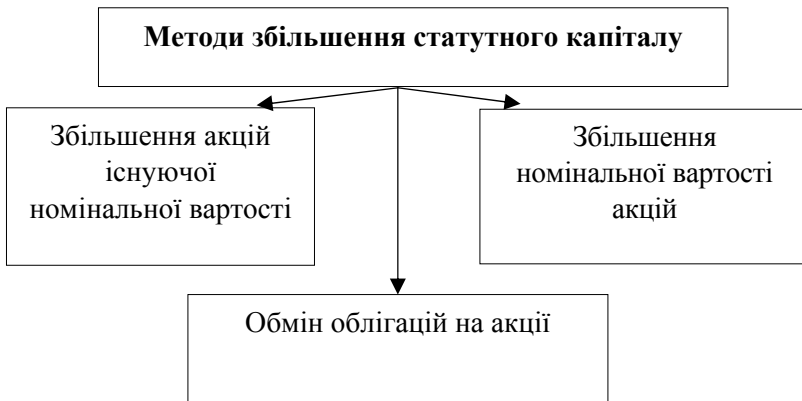

Рис. 7.3. Методи збільшення статутного капіталу

Рис. 7.4. Зміст альтернативної санації

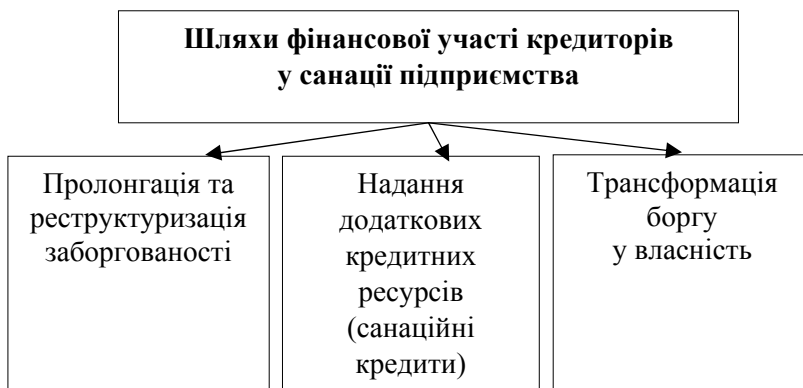

Рис. 7.5. Шляхи фінансування санаційних заходів власниками підприємства

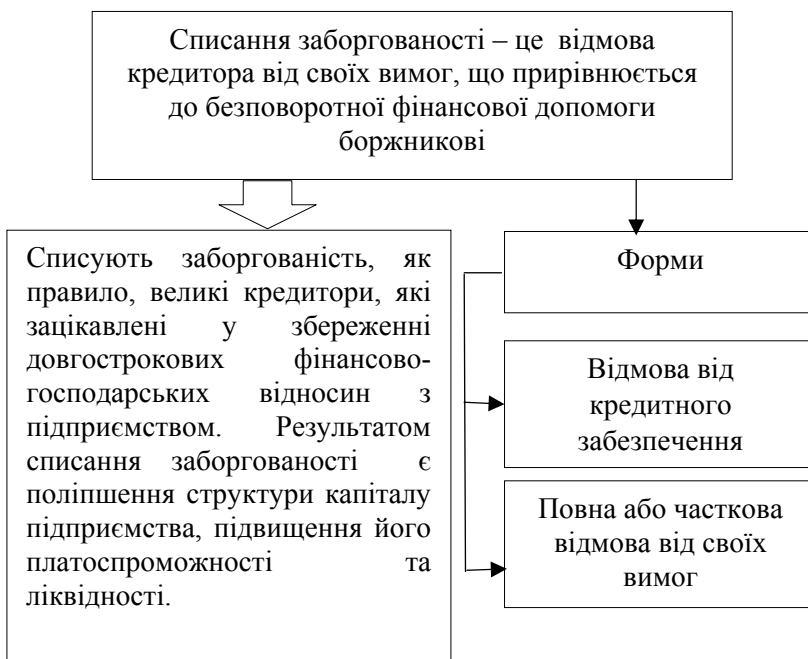

Рис. 7.6. Форми списання заборгованості з боку кредиторів

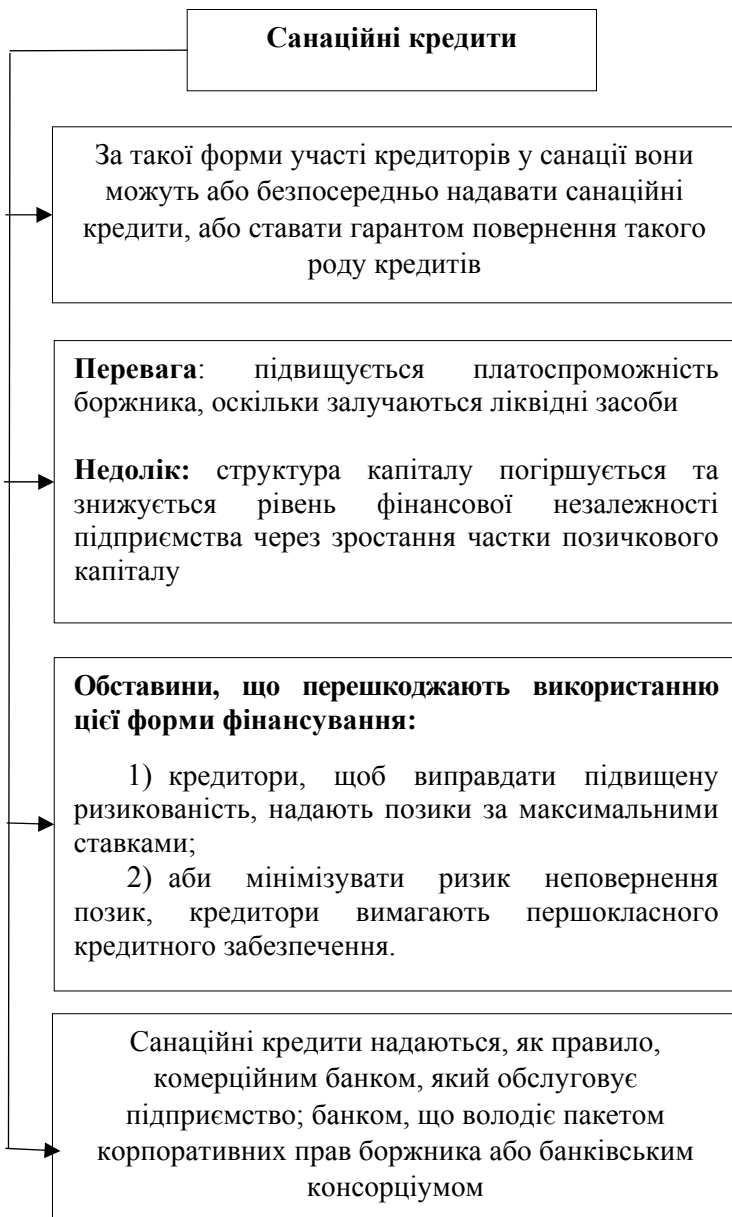

Рис. 7.7. Санаційні кредити

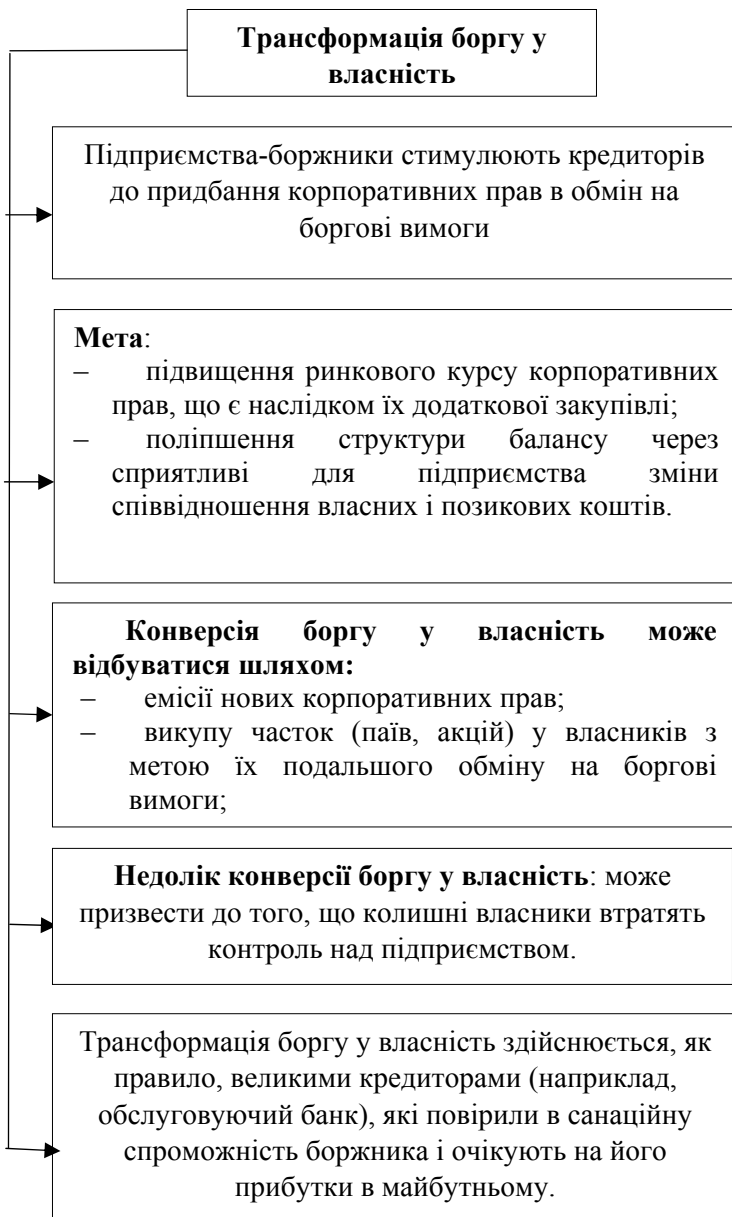

Рис. 7.8. Трансформація боргу у власність

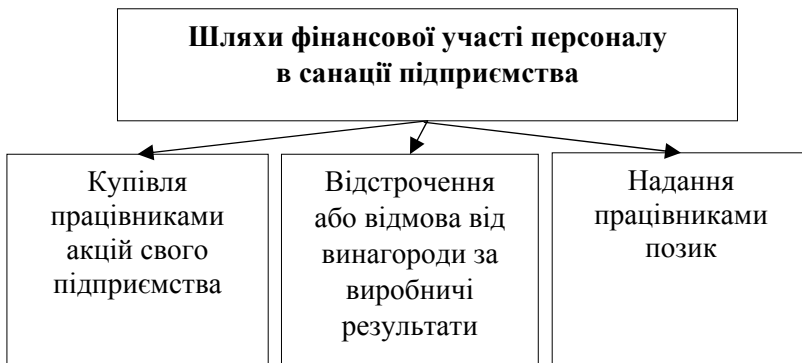

Рис. 7.9. Шляхи фінансування санаційних заходів персоналом підприємства

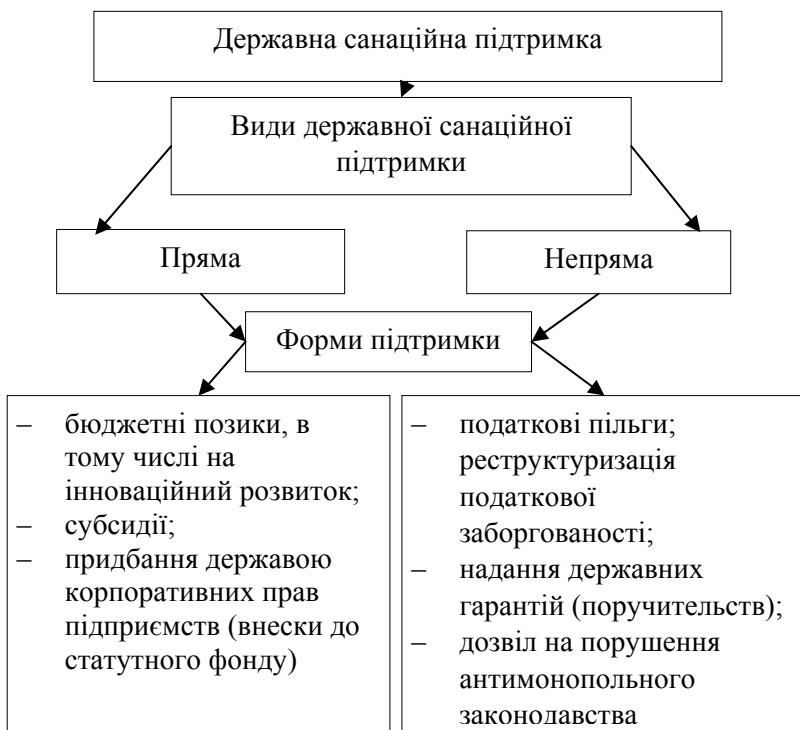

Рис. 7.10. Види і форми державної санаційної підтримки

Тестові завдання

1. Що таке зовнішні джерела фінансування санації підприємства?

- а) продаж основних засобів;
- б) виручка від реалізації продукції;
- в) фінансові ресурси, залучені ззовні для відновлення платоспроможності;
- г) прибуток від операційної діяльності.

2. Яке джерело фінансування санації передбачає обмін боргів на власність?

- а) факторинг;
- б) лізинг;
- в) конверсія боргу у власність;
- г) державні гарантії.

3. Що таке конверсія боргу у власність?

- а) продаж права вимогу боргу;
- б) списання частини боргу кредиторами;
- в) обмін боргових зобов'язань на корпоративні права;
- г) усі відповіді правильні.

4. Яке з наведених джерел фінансування санації є найбільш прийнятним з точки зору збереження контролю над підприємством?

- а) отримання санаційного кредиту;
- б) додаткова емісія акцій;
- в) продаж контрольного пакету акцій стратегічному інвестору;
- г) конверсія боргу у власність.

5. Яка з цих форм участі кредиторів не є типовою під час санації?

- а) надання санаційних кредитів;
- б) списання заборгованості;
- в) збільшення статутного капіталу;
- г) реструктуризація боргу.

6. Чим є санаційні кредити?

- а) короткостроковими позиками для покриття боргів;
- б) середньо- та довгостроковими позиками для фінансування санацій;
- в) кредитами, наданими під низькі відсотки;
- г) позиками для фінансування поточних витрат.

7. Фінансувати санацію власники можуть у таких формах:

- а) внески на збільшення статутного капіталу;
- б) надання фінансових ресурсів на умовах позики;
- в) зменшення або списання заборгованості з оплати праці;
- г) усі відповіді правильні.

8. До основних способів участі кредиторів у фінансуванні санації належать:

- а) трансформація боргу у власність;
- б) зменшення або списання заборгованості;
- в) надання санаційних кредитів;
- г) всі відповіді правильні.

9. Трансформація боргу у власність має наступні наслідки:

- а) не призводить до втрати контролю над підприємством колишніми власниками;
- б) поліпшується співвідношення власного та позикового капіталу;
- в) зменшується ринковий курс корпоративних прав;
- г) здійснюється як правило невеликими кредиторами.

10. Особливостями надання санаційних кредитів є:

- а) застосування мінімальних відсоткових ставок;
- б) застосування максимальних відсоткових ставок;
- в) як правило безкоштовне джерело фінансування;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕМА 8

САНАЦІЙНА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА

Яка роль санаційної реструктуризації підприємства?

Роль санаційної реструктуризації полягає у наступному:

- реструктуризація є одним із можливих рішень для підприємства з незадовільними фінансово-економічними показниками його діяльності з метою фінансового оздоровлення суб'єкта господарювання;

- стратегічною метою реструктуризації підприємства є революційні зміни розвитку підприємства з метою переходу підприємства у якісно новий стан на відміну від санації, стратегічна мета якої полягає у досягненні фінансової рівноваги для забезпечення конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі;

- реорганізація дозволяє у різних сферах розробити різноманітні заходи: організаційні, виробничі, інвестиційні, економічні, зовнішньоекономічної діяльності, управління персоналом, соціальні, екологічні тощо;

- санаційна реструктуризація покликана забезпечувати, поряд з виживанням та відновленням платоспроможності, також адаптацію підприємства до ринкових умов функціонування, збереження і посилення ним своїх конкурентних позицій.

Термінологічний словник

Корпоративна реструктуризація – реструктуризація, спрямована на підвищення ефективності функціонування і пов'язана із розвитком діючого підприємства, передбачає зростання вартості власного капіталу, підвищення конкурентоспроможності, завоювання нових ринків, оптимізацію організаційної структури, диверсифікацію діяльності тощо.

Організаційно-правова реструктуризація (корпоративна реорганізація) – реструктуризація, яка характеризується процесами корпоратизації, зміни організаційної структури та власника.

Реструктуризація – «процес здійснення організаційно-економічних, правових і технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форми власності, організаційно-правових форм, з метою фінансового оздоровлення підприємства, збільшення обсягу випуску продукції та підвищення ефективності виробництва» [7, с.124].

Реструктуризація виробництва – «вид реструктуризації, який передбачає внесення змін до організаційної та виробничо-господарської сфери підприємства з метою підвищення його рентабельності та конкурентоспроможності» [7, с. 126].

Санатійна реструктуризація – вид реструктуризації, який використовується підприємством, яке знаходиться у передкризовому або кризовому стані та має на меті вихід з нього; є лише окремим випадком проведення реструктуризації, одним з можливих, орієнтованих на розв'язання специфічних управлінських завдань – виведення підприємства з кризового стану, стабілізацію господарської системи та недопущення її ліквідації.

Синергізм – умова, за якої загальний результат більший за суму часток (основний принцип синергізму $2+2=5$).

Фінансова реструктуризація – «реструктуризація, яка пов'язана зі зміною структури й розмірів власного та позичкового капіталу, а також зі змінами в інвестиційній діяльності підприємства» [7, с. 127].

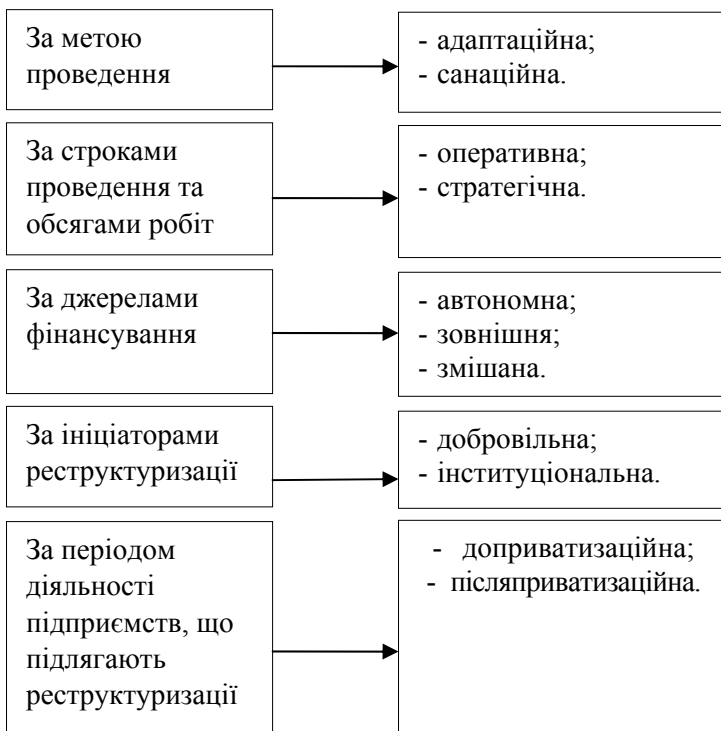

Рис. 8.1. Види реструктуризації підприємства

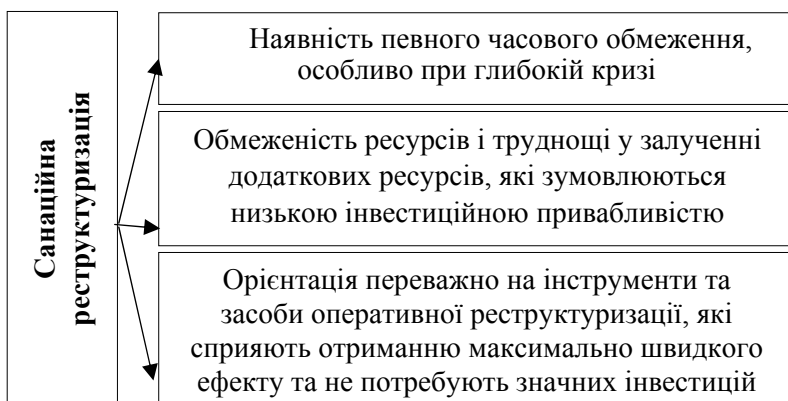
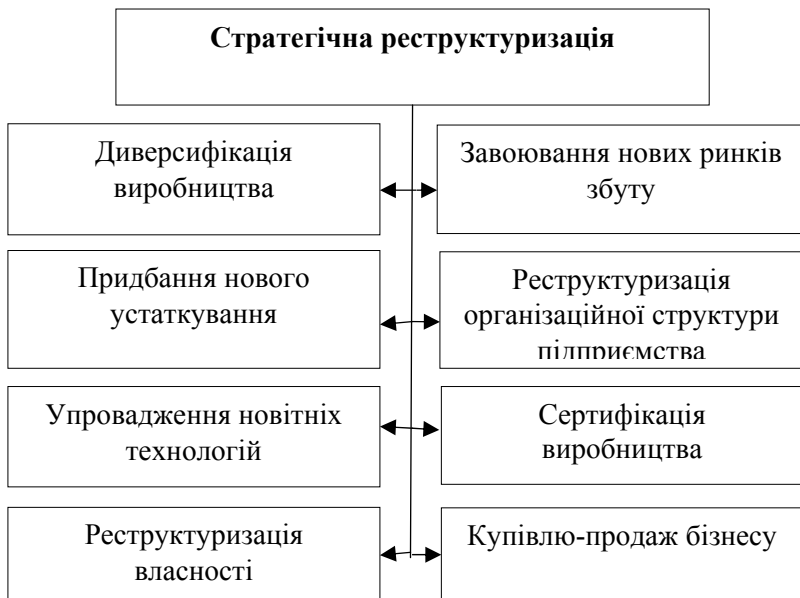

Рис. 8.2. Відмітності санаційної реструктуризації від інших видів реструктуризації

Рис. 8.3. Визначення та типові заходи в межах оперативної реструктуризації

Стратегічну реструктуризацію здійснюють у довгостроковому періоді, вона ґрунтується на результатах оперативної реструктуризації та передбачає залучення як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування в межах адаптаційної (використовують за відсутності кризових явищ як таких, але в разі виникнення негативних тенденцій із метою їхнього подолання й адаптації підприємства до нових ринкових умов) і випереджальної (використовують успішні компанії, які мають бажання підсилити свої основні компетенції та конкурентні переваги) реструктуризації.

Рис. 8.4. Визначення та типові заходи в межах стратегічної реструктуризації

Рис. 8.5. Види реструктуризації залежно від характеру уживаних заходів

Рис. 8.6. Типові заходи в межах реструктуризації виробництва

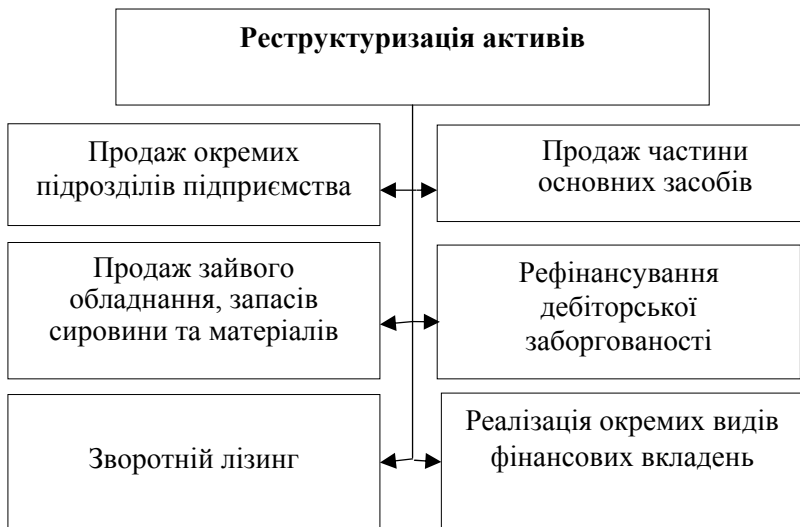

Рис. 8.7. Типові заходи в межах реструктуризації активів

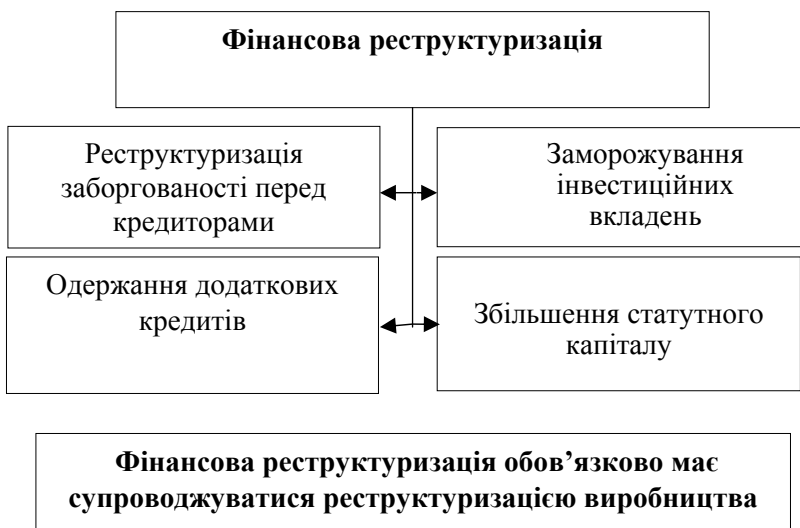

Рис. 8.8. Типові заходи в межах фінансової реструктуризації

Рис. 8.9. Типові заходи в межах корпоративної реструктуризації

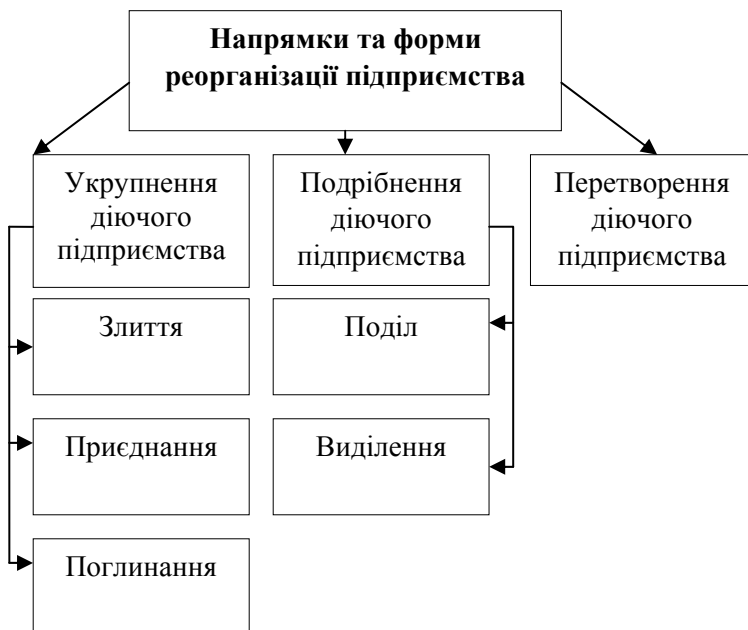

Рис. 8.10. Напрямки та форми реорганізації підприємства за формальними ознаками

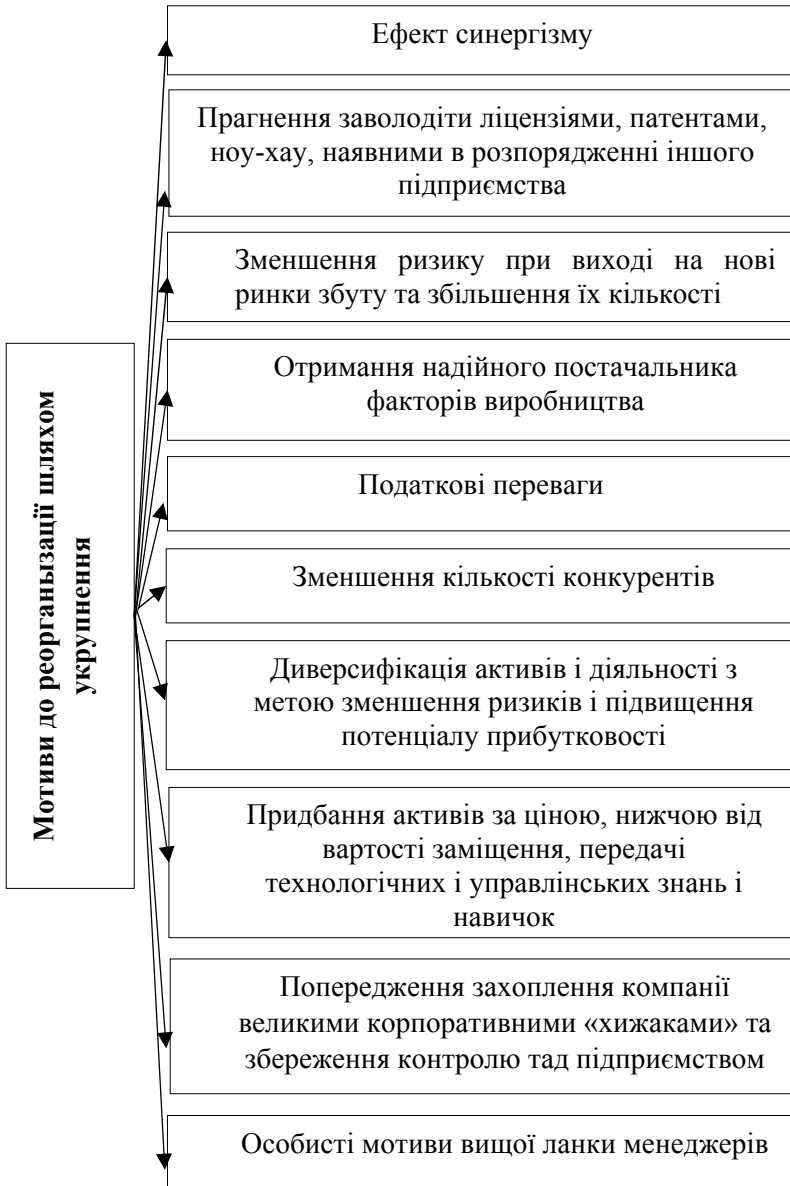

Рис. 8.11. Мотиви до реорганізації, спрямованої на укрупнення

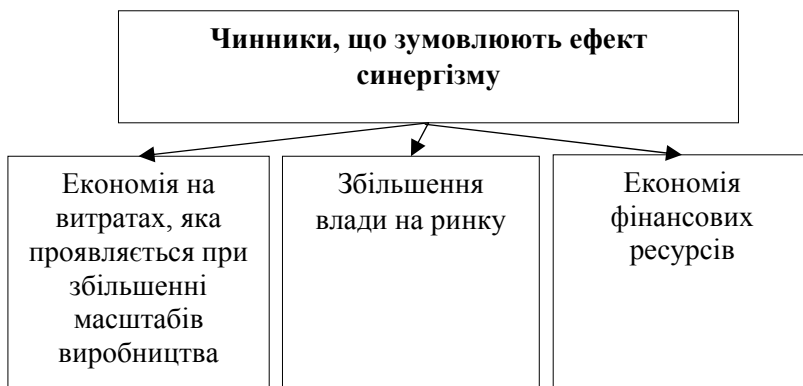

Рис. 8.12. Чинники, що зумовлюють ефект синергізму

Рис. 8.13. Випадки реорганізації, спрямованої на розукрупнення

Тестові завдання

1. Що таке санаційна реструктуризація підприємства?

- а) зміна власника підприємства;
- б) зміна назви підприємства;
- в) комплекс заходів щодо перебудови сфер діяльності підприємства;
- г) ліквідація підприємства.

2. Яка основна мета реструктуризації підприємства?

- а) збільшення кількості співробітників;
- б) фінансове оздоровлення підприємства;
- в) закриття збиткових підрозділів;
- г) злиття з іншими підприємствами.

3. Яка з наведених причин може бути основою для санаційної реструктуризації?

- а) зростання продажів;
- б) висока ліквідність;
- в) зростання боргових зобов'язань;
- г) висока прибутковість.

4. Яка форма реорганізації передбачає об'єднання двох або більше підприємств в одне?

- а) поділ;
- б) виділення;
- в) злиття;
- г) перетворення.

5. Що таке «asset stripping» у контексті санаційної реструктуризації?

- а) вивід активів;
- б) придбання нових активів;
- в) переоцінка вартості активів;
- г) модернізація обладнання.

6. Який з наведених заходів є прикладом оперативної реструктуризації?

- а) зміна організаційної структури підприємства;
- б) злиття з іншим підприємством;
- в) скорочення дебіторської заборгованості;
- г) зміна технологічного процесу виробництва.

7. Яка з наведених причин є основною для звернення до санаційної реструктуризації?

- а) низька фінансова стабільність;
- б) високий попит на продукцію;
- в) збільшення обсягів виробництва;
- г) зростання кількості клієнтів.

8. Який етап є першим у процесі санаційної реструктуризації?

- а) аналіз фінансового стану;
- б) розробка плану реструктуризації;
- в) впровадження змін;
- г) контроль за виконанням плану.

9. Яка мета фінансової реструктуризації?

- а) скорочення виробничих витрат;
- б) зміна структури капіталу підприємства;
- в) виведення продукції на нові ринки;
- г) одержання ліцензій.

10. Яке з нижченаведених визначень найліпше описує приспівання підприємства?

- а) злиття двох однакових компаній;
- б) перехід прав і обов'язків одного підприємства до іншого;
- в) створення нового підприємства на основі кількох підрозділів;
- г) виведення активів на міжнародні ринки.

ТЕМА 9

ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

У яких випадках виникає необхідність оцінки вартості підприємства?

Важлива проблема, з якою доводиться часто стикатися у процесі санації, реорганізації чи ліквідації підприємств, полягає в оцінюванні вартості їх майна. Потреба в цьому постає в таких основних випадках:

- у разі банкрутства та ліквідації підприємства, коли оцінювання має на меті визначити вартість ліквідаційної маси;
- під час реорганізації підприємства – аби визначити базу для складання передавального чи розподільного балансу, а також установити пропорції обміну корпоративних прав;
- у разі продажу підприємства як цілісного майнового комплексу – визначити реальну ціну продажу майна;
- у разі застави майна та коли потрібно визначити кредитоспроможність (мета оцінки – визначити реальну вартість кредитного забезпечення);
- у процесі санаційного аудиту з метою визначення санаційної спроможності – щоб розрахувати ефективність санації;
- під час приватизації майна державних підприємств – знайти початкову ціну продажу об'єкта приватизації.

Термінологічний словник

Відновна вартість – «вартість відтворення об'єкта оцінювання на дату оцінювання, яка визначається множенням первісної вартості активів на коефіцієнт індексації» [7, с. 155].

Експертне оцінювання – визначення оцінної вартості майна експертом відповідно до договору із замовником.

Звіт про оцінку майна (відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність») «є документом, складеним, зокрема, в електронному вигляді з дотриманням законодавства про електронні довірчі послуги, що містить висновки про вартість майна та підтверджує виконані процедури з оцінки майна суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання відповідно до договору» [19].

Корисність об'єкта – здатність майна задовольнити потреби користувача у даному місці протягом визначеного часу.

Майно, яке може оцінюватися (відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність») – «об'єкти в матеріальній формі, будівлі та споруди (включаючи їх невід'ємні частини), об'єкти незавершеного будівництва, майбутні об'єкти нерухомості, машини, обладнання, транспортні засоби тощо; паї, цінні папери; нематеріальні активи, у тому числі об'єкти права інтелектуальної власності; цілісні майнові комплекси всіх форм власності» [19].

Майнові права, які можуть оцінюватися, (відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність») – «будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (право володіння, розпорядження, користування), спеціальне майнове право на об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості, а також інші специфічні права (право на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та право вимоги» [19].

Масове оцінювання майна – «визначення вартості майна з використанням стандартної методології та стандартного набору вихідних даних без залучення експертів» [7, с.147].

Метод аналогів, або порівняльний метод – різновид методу ринкової вартості, який базується на оцінюванні вартості майна з огляду на ціну аналогічних об'єктів.

Метод балансової вартості – «метод оцінки, який ґрунтується на використанні відбитої в бухгалтерському балансі підприємства інформації про вартість активів» [7, с. 155].

Метод витрат – «різновид методу ринкової вартості, який як і метод балансової вартості, ґрунтується на визначенні відновної вартості активів, проте відновна вартість тепер визначається на підставі інформації про вартість відтворення майна в існуючому вигляді в ринкових цінах на момент оцінювання» [7, с. 156].

Метод капіталізованої вартості (метод прибутковості, метод майбутнього чистого грошового потоку) – «метод, в основу методу покладено тезу про те, що інвестор, вкладаючи капітал у купівлю підприємства, насамперед має на меті отримати стабільні доходи; вартість об'єкта оцінювання прирівнюється до сумарної теперішньої вартості майбутніх чистих грошових потоків (Cash-flow), які можна отримати в результаті його експлуатації» [7, с.157].

Незалежна оцінка майна (відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність») – «оцінка майна, що проведена суб'єктом оціночної діяльності - суб'єктом господарювання» [19].

Оцінка майна, майнових прав (відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність») – «процес визначення їх вартості на дату оцінки за процедурою, встановленою нормативно-правовими актами» [19].

Принципи оцінки – перелік методичних правил, на основі яких визначається ступінь впливу різноманітних факторів на вартість об'єкта, що оцінюється.

Принципи, засновані на уявленнях власника (користувача) про майно – принципи оцінки вартості, які дозволяють із погляду користувача визначити корисність об'єкта, його прийнятну ціну на ринку, очікувані вигоди від володіння об'єктом.

Реальна вартість матеріальних і нематеріальних активів – їх залишкова вартість, яка визначається як різниця між їх відновною вартістю та проіндексованою сумою зносу.

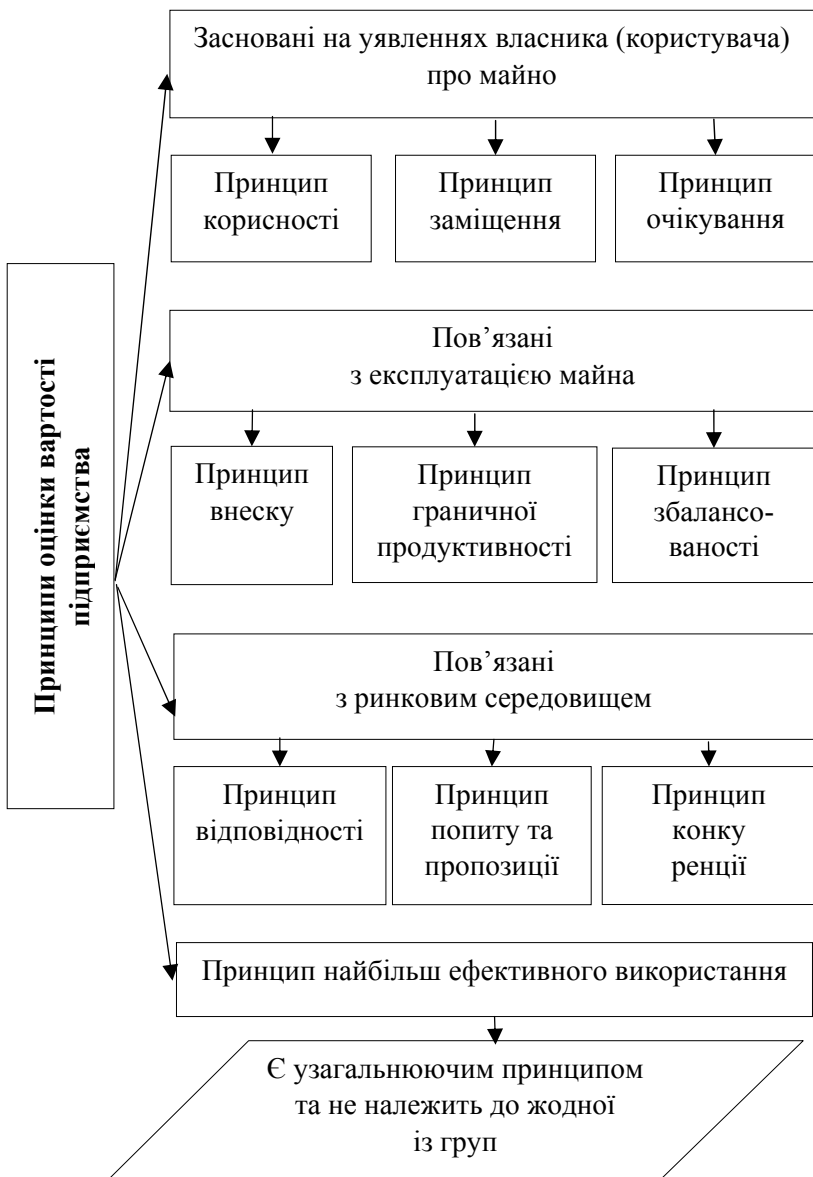

Рис. 9.1. Принципи оцінки вартості підприємства

Принцип корисності заснований на тому, що об'єкт із більшою корисністю для користувача має і більшу вартість на ринку. Корисність нерухомості, призначеної для отримання доходу, виражається у вигляді потоку доходів. Доходи можуть бути отримані внаслідок використання об'єкта під магазин, склад, стоянку тощо.

Принцип заміщення дозволяє встановити верхню межу вартості оцінюваного майна. Він полягає в тому, що поінформований покупець в умовах відкритого ринку не заплатить за об'єкт нерухомості більше, ніж за об'єкт, що має таку ж корисність, прибутковість або більше, ніж складуть витрати на створення аналогічного об'єкта в прийнятний термін. Якщо на ринку є декілька об'єктів нерухомості з однаковою корисністю для користувача, то більшим попитом будуть користуватися об'єкти, які мають найнижчу ціну.

Принцип очікування заснований на тому, що на вартість майна впливають вигоди (переваги), які можуть бути отримані у майбутньому від володіння цим об'єктом. Очікування майбутніх вигод виражається у грошовій формі, при цьому коректування до поточної вартості об'єкта можуть бути як позитивними, так і негативними. Принцип заснований на привабливості майбутніх вигод від володіння об'єктом нерухомості: чим більше позитивних очікувань, тим більша вартість об'єкта.

Рис. 9.2. Характеристика принципів оцінки вартості, заснованих на уявленнях власника (користувача) про майно

Принцип внеску заснований на вимірюванні вартості кожного окремого елемента об'єкта, який оцінюється, яка вноситься ним до загальної вартості об'єкта. Враховується вплив як наявності елемента (внеску), так і його відсутності на зміну вартості майна.

Принцип граничної продуктивності полягає у тому, що додаткові грошові внески власника у об'єкт нерухомості будуть супроводжуватися зростанням вартості об'єкта до точки максимальної продуктивності, після чого витрати на створення додаткових поліпшень не будуть повністю компенсовані збільшенням вартості об'єкта. Наприклад, поновлення інтер'єру кафе привабить додаткових відвідувачів, що підвищить дохід об'єкта. Ще більш якісний дорогий ремонт цього ж приміщення, що перебуває у доброму стані, може не вплинути на зростання доходу. Отже, витрати на другий ремонт не будуть компенсовані.

Принцип збалансованості побудований на тому, що чим більш гармонійні та збалансовані елементи об'єкта, тим вища його вартість на ринку. Наприклад, вартість ресторану з просторою залом буде вища від вартості аналогічного ресторану, в якому для прийому відвідувачів облаштоване вузьке витягнуте приміщення; приміщення з раціональним плануванням, продуманою системою комунікацій має більшу вартість, ніж об'єкт, елементи якого менш збалансовані.

Рис. 9.3. Характеристика принципів оцінки вартості, пов'язаних з експлуатацією майна

Принцип відповідності заснований на тому, що об'єкт нерухомості досягає максимальної вартості в оточенні гармонуючих об'єктів при сумісному характері використання земельної ділянки. Використання земельної ділянки повинно відповідати існуючим стандартам району, у якому знаходиться нерухомість. Нове будівництво повинно бути витримане у переважаючому стилі. Саме однорідність об'єктів у районі і підтримує їх вартість на певному рівні.

Принцип попиту та пропозиції побудований на визначенні вартості об'єкта співвідношення попиту та пропозиції на ринку нерухомого майна. Попит швидше піддається змінам, ніж пропозиція: якщо є попит, то збільшити кількість пропозиції буває важко, оскільки будинки будуються довго – від кількох місяців до кількох років, а у випадку надлишку нерухомості, ціни залишаються низькими декілька років. Тому оцінювачу необхідно постійно слідкувати за розвитком і станом ринку.

Принцип конкуренції базується на тому, що ринкові ціни встановлюються на певному рівні з урахуванням конкуренції. Основна риса конкурентного ринку – наявність великої кількості незалежно діючих продавців, що пропонують свою продукцію. Конкурентна фірма не може встановлювати ринкову ціну, оскільки її частка у загальному обсязі пропозиції незначна. Установлювати ціну, вищу за ринкову, марно, оскільки покупці не стануть купувати продукцію.

Рис. 9.4. Характеристика принципів оцінки вартості, пов'язаних з ринковим середовищем

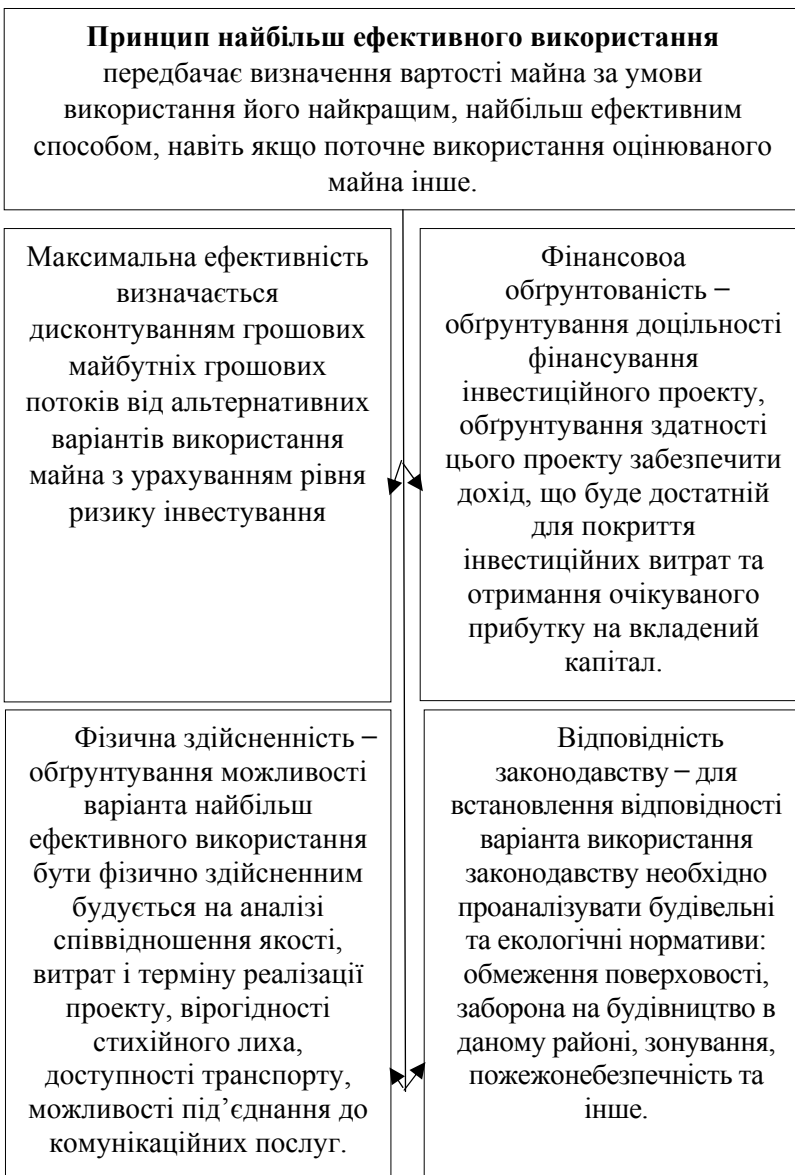

Рис. 9.5. Обмеження у реалізації принципу найбільш ефективного використання

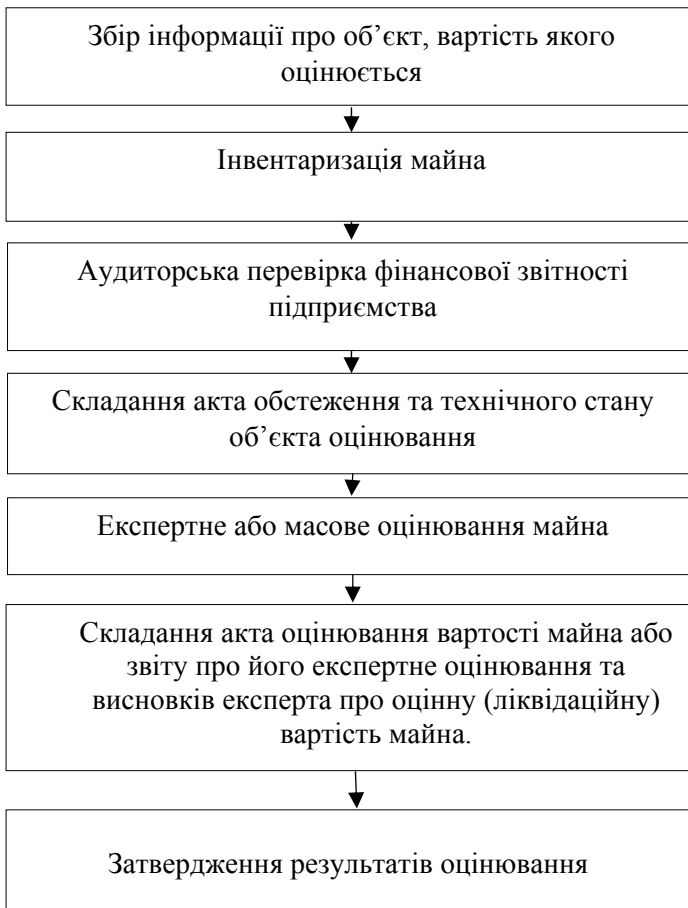

Рис. 9.6. Етапи оцінювання вартості майна підприємства

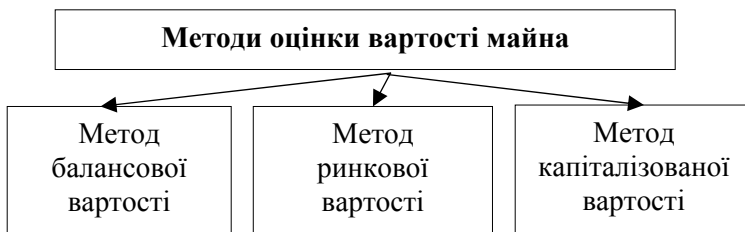

Рис. 9.7. Методи оцінювання вартості майна підприємства

Рис. 9.8. Істотні умови договору на проведення оцінки майна

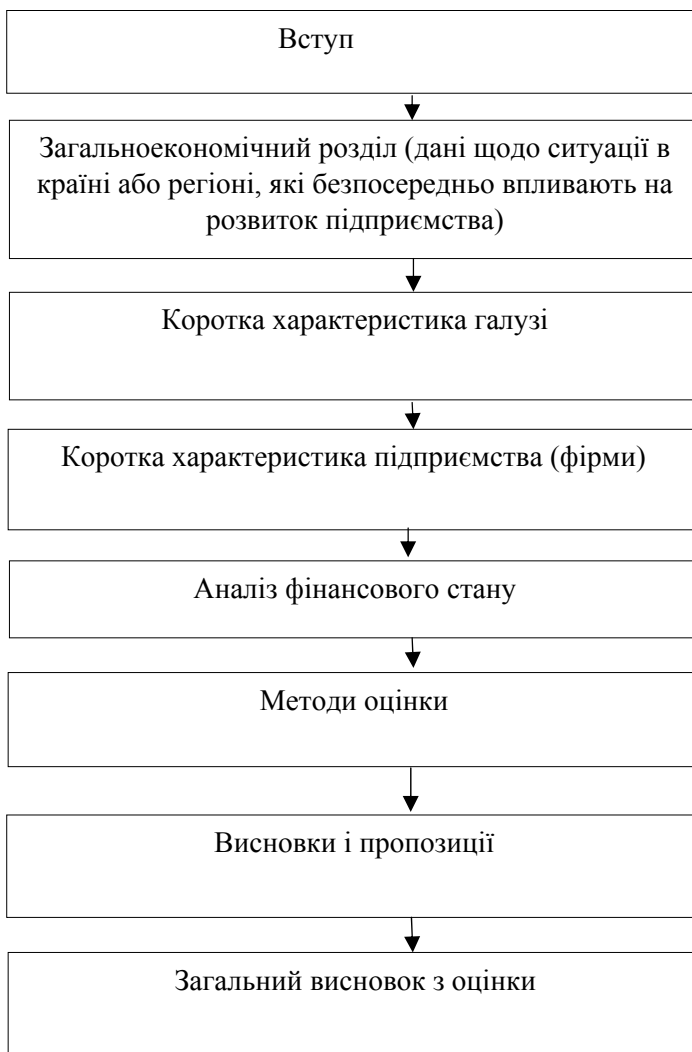

Рис. 9.9. Типова структура звіту про оцінювання вартості майна підприємства

Тестові завдання

1. Який метод оцінки вартості майна базується на прогнозуванні майбутніх доходів?

- а) ринковий метод;
- б) метод капіталізації;
- в) балансовий метод;
- г) усі відповіді правильні.

2. Який принцип оцінювання полягає в тому, що покупець не заплатить за об'єкт більше за існуючу мінімальну ціну аналогічного майна?

- а) принцип корисності;
- б) принцип заміщення;
- в) принцип зміни вартості;
- г) принцип оптимального розміру.

3. У чому полягає суть методу балансової вартості оцінки вартості майна?

- а) оцінка майна за його ринковою вартістю;
- б) оцінка майна на основі відновної вартості активів;
- в) оцінка майна на основі майбутніх грошових потоків;
- г) немає правильної відповіді.

4. Який метод оцінки вартості майна базується на порівнянні з аналогічними об'єктами?

- а) витратний;
- б) дохідний;
- в) ринковий;
- г) немає правильної відповіді.

5. Що таке фізичний знос у контексті оцінки вартості майна?

- а) зменшення вартості через появу нових технологій;
- б) погіршення технічних характеристик майна внаслідок експлуатації;
- в) зменшення вартості через зміну ринкової кон'юнктури;
- г) зменшення вартості через інфляцію.

6. Що таке «справедлива вартість» майна?

- а) сума, за якою може бути здійснений обмін майна між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами;
- б) вартість, визначена судом;
- в) вартість, зазначена в документах на майно;
- г) середня ринкова вартість аналогічного майна.

7. Який метод оцінки найбільш підходить для оцінки унікальних об'єктів, які рідко продаються на ринку?

- а) порівняльний метод;
- б) витратний метод;
- в) метод ринкових мультиплікаторів;
- г) метод капіталізації доходу.

8. Що таке залишкова вартість майна?

- а) вартість майна при його ліквідації;
- б) вартість майна на вторинному ринку;
- в) різниця між первісною вартістю майна та накопиченим зносом;
- г) вартість майна з урахуванням інфляції.

9. Що враховується при оцінюванні вартості нерухомості методом капіталізованої вартості?

- а) ринкова ціна нерухомості;
- б) валовий та чистий прибуток від експлуатації об'єкта;
- в) вартість відновлення об'єкта;
- г) залишкова вартість активів.

10. Яка мета оцінювання вартості майна підприємства?

- а) зниження витрат;
- б) підвищення продажів;
- в) визначення справедливої ринкової вартості;
- г) оцінка прибутковості.

ТЕМА 10

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ САНАЦІЇ, БАНКРУТСТВА ТА ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Яка роль економіко-правових аспектів санації, банкрутства та ліквідації підприємства?

Процеси санації, банкрутства та ліквідації підприємств підлягають нормативно-правовому регулюванню. Потреба у такому регламентуванні виникає у зв'язку із тим, що існує необхідність:

- стимулювання розвитку бізнесу (підприємництва) і зростання ефективності економіки;
- очищення ринку від недієздатних учасників;
- контролю господарських відносин між окремими суб'єктами ринку, забезпечення рівності прав, зобов'язань та відповідальності;
- справедливий розподіл грошових коштів, отриманих від продажу майна банкрута, між кредиторами;
- створення умов для відновлення бізнесу у випадку доцільності і бажання власників підприємства. Фінансова неспроможність підприємства, по-перше, може бути тимчасовою, коли вартість активів перевищує боргові зобов'язання перед кредиторами. По-друге, ситуація банкрутства може бути наслідком співпадання негативних зовнішніх та внутрішніх факторів, управлінських помилок тощо.

Термінологічний словник

Арбітражний керуючий (відповідно до КУзПБ) – «фізична особа, яка отримала відповідне свідоцтво та інформація про яку внесена до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України» [8].

Банкрутство (відповідно до КУзПБ) – «визнана господарським судом нездатність боржника, крім страховика або кредитної спілки, відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури або процедури погашення боргів боржника, а також віднесення страховика або кредитної спілки відповідно до рішення Національного банку України до категорії неплатоспроможних відповідно до Закону України «Про страхування» або Закону України «Про кредитні спілки»» [8].

Електронна торгова система (відповідно до КУзПБ) – «дворівнева інформаційно-телекомунікаційна система, що складається з центральної бази даних та авторизованих електронних майданчиків, які взаємодіють із центральною базою даних через інтерфейс програмування додатків такої центральної бази даних» [8].

Керуючий санацією (відповідно до КУзПБ) – «арбітражний керуючий, а у випадках, передбачених КУзПБ, - керівник боржника, призначений господарським судом для здійснення процедури санації боржника» [8].

Ліквідатор (відповідно до КУзПБ) – «арбітражний керуючий, призначений господарським судом для здійснення ліквідаційної процедури» [8].

Розпорядження майном (відповідно до КузПБ) – «система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, здійснення аналізу його фінансового стану, а також визначення наступної процедури (санації чи ліквідації)» [8].

Розпорядник майна (відповідно до КУзПБ) – «арбітражний керуючий, призначений господарським судом для здійснення процедури розпорядження майном» [8].

Відповідно до КузПБ:

«Засновники (учасники, акціонери) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, центральні органи виконавчої влади, органи Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані своєчасно вживати заходів для запобігання банкрутству боржника.

У разі виникнення ознак банкрутства керівник боржника зобов'язаний надіслати засновникам (учасникам, акціонерам) боржника, власнику майна (органу, уповноваженому управляти майном) боржника відомості щодо наявності ознак банкрутства» [8].

«Засновники (учасники, акціонери) боржника, власники майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, кредитори боржника, інші особи в межах заходів щодо запобігання банкрутству боржника можуть надати боржнику фінансову допомогу в розмірі, достатньому для погашення грошових зобов'язань боржника перед кредиторами, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування і відновлення платоспроможності боржника (санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство).

У разі отримання боржником фінансової допомоги він бере на себе відповідні зобов'язання перед особами, які надали таку допомогу, в порядку, встановленому законом» [8].

Рис. 10.1. Заходи із запобігання банкрутству боржника - юридичної особи та позасудові процедури

Рис. 10.2. Судові процедури, які застосовуються до боржника-юридичної особи

Відповідно до КуЗПБ:

Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство «подається кредитором або боржником або Національним банком України у випадках, передбачених КуЗПБ, а стосовно боржника - державного підприємства або господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, - також органом (суб'єктом), уповноваженим управляти державним майном, у письмовій формі та повинна містити:

- найменування господарського суду, до якого подається заява;
- найменування боржника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код юридичної особи;
- ім'я або найменування кредитора, його місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серію та номер паспорта;
- найменування органу (суб'єкта), уповноваженого управляти державним майном щодо боржника - державного підприємства або господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;
- виклад обставин, що є підставою для звернення до суду;
- перелік документів, що додаються до заяви» [8].

Рис. 10.3. Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство

Відповідно до КУзПБ:

До заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство додаються:

- «докази сплати судового збору, крім випадків, коли згідно із законом судовий збір не підлягає сплаті;
- довіреність чи інший документ, що засвідчує повноваження представника, якщо заяву підписано представником;
- докази авансування винагороди арбітражному керуючому трьох розмірів мінімальної заробітної плати за три місяці виконання повноважень;
- докази надсилання боржнику копії заяви і доданих до неї документів» [8].

Заява кредитора, також повинна містити «відомості про розмір вимог кредитора до боржника із зазначенням окремо розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає сплаті.

Заява кредитора може ґрунтуватися на об'єднаній заборгованості боржника за сукупністю його різних зобов'язань перед цим кредитором.

Кредитори мають право об'єднати свої вимоги до боржника і звернутися до суду з однією спільною заявою. Таку заяву підписують усі кредитори, які об'єднали свої вимоги до боржника» [8].

Рис. 10.4. Супровідні документи до заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, поданої кредитором

«Боржник зобов'язаний у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі у разі, якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами (загроза неплатоспроможності), та в інших випадках, передбачених КУзПБ» [8]

Рис. 10.5. Подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство боржником

Відповідно до КузПБ:

До заяви боржника про відкриття провадження у справі про банкрутство «додаються:

- довіреність чи інший документ, що засвідчує повноваження представника, якщо заяву підписано представником;

- докази загрози неплатоспроможності;
- докази авансування винагороди арбітражному керуючому трьох розмірів мінімальної заробітної плати за три місяці виконання повноважень;

- установчі документи боржника - юридичної особи;
- бухгалтерський баланс боржника на останню звітну дату;
- перелік кредиторів боржника, вимоги яких визнаються боржником, із зазначенням загальної суми грошових вимог усіх кредиторів, а також щодо кожного кредитора - ім'я або найменування, місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті), сума грошових вимог (загальної суми заборгованості, заборгованості за основним зобов'язанням та суми неустойки (штрафу, пені) окремо), підстави виникнення зобов'язань, а також строк їх виконання згідно із законом або договором;

- перелік майна боржника із зазначенням його балансової вартості та місцезнаходження, а також загальна балансова вартість майна;

- перелік майна, що перебуває у заставі або є обтяженим у інший спосіб, його місцезнаходження, вартість, а також інформація про кредиторів, на користь яких вчинено обтяження майна боржника, - ім'я або найменування, місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті), сума грошових вимог, підстави виникнення зобов'язань, а також строк їх виконання згідно із законом або договором»;

– «довідка органів приватизації (органів, уповноважених управляти об'єктами державної власності) про наявність або відсутність на балансі підприємства, щодо якого подано заяву про відкриття провадження у справі, державного майна, що в процесі приватизації (корпоратизації) не увійшло до його статутного капіталу;

– перелік осіб, які мають невиконані зобов'язання перед боржником, із зазначенням вартості таких зобов'язань, строку виконання та підстав виникнення;

– відомості про всі рахунки у депозитарних установах боржника, відкриті в банках та інших фінансово-кредитних установах, їх реквізити;

– відомості про всі рахунки, на яких ведеться облік прав на цінні папери, що належать боржнику, їх реквізити;

– відомості про всі рахунки, електронні гаманці, відкриті у небанківських надавачах платіжних послуг, емітентах електронних грошей, що належать боржнику, їх реквізити;

– протокол загальних зборів (конференції) працівників боржника, відповідне рішення первинної профспілкової організації боржника (за наявності кількох первинних організацій - їхнє спільне рішення) про обрання представника працівників боржника для участі у справі, якщо такі збори (конференція) відбулися до подання заяви боржника до господарського суду;

– копія спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, та довідка про наявність у боржника матеріальних носіїв секретної інформації (технічної документації, виробів, дослідних зразків тощо);

– рішення вищого органу управління боржника, а стосовно боржника - державного підприємства або господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, - органу (суб'єкта), уповноваженого управляти державним майном про звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі;

– інші документи, що підтверджують неплатоспроможність боржника» [8].

Рис. 10.6. Супровідні документи до заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, поданої боржником

Відповідно до КузПБ:

«У разі відсутності підстав для відмови у прийнятті, залишення без руху або для повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство господарський суд приймає заяву до розгляду, про що не пізніше п'яти днів з дня її надходження постановляє ухвалу, в якій зазначаються:

- дата проведення підготовчого засідання суду;
- прізвище, ім'я та по батькові арбітражних керуючих, визначених шляхом автоматизованого відбору із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи з числа осіб, внесених до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України.

Ухвалою про прийняття заяви про відкриття провадження у справі господарський суд має право вирішити питання про:

- зобов'язання заявника, боржника та інших осіб надати суду додаткові відомості, необхідні для вирішення питання про відкриття провадження у справі про банкрутство;

- вжиття заходів для забезпечення вимог кредиторів шляхом заборони власнику майна (органу, уповноваженому управляти майном) боржника та боржнику приймати рішення про ліквідацію, реорганізацію боржника, а також відчужувати основні засоби» [8].

«Підготовче засідання суду проводиться не пізніше 14 днів з дня постановлення ухвали про прийняття заяви про відкриття провадження у справі, а за наявності поважних причин (здійснення сплати грошових зобов'язань кредиторам тощо) - не пізніше 20 днів.

Ухвала про прийняття заяви про відкриття провадження у справі надсилається сторонам та до органу державної виконавчої служби, приватному виконавцю, у якого перебуває виконавче провадження на виконанні, державному реєстратору за місцезнаходженням боржника, до органу, уповноваженого управляти державним майном боржника-державного підприємства або господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, арбітражним керуючим, визначеним шляхом автоматизованого відбору із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної

Рис. 10.7. Прийняття заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство

Відповідно до КузПБ:

Боржник до дати проведення підготовчого засідання надає до господарського суду та заявнику відзив на заяву про відкриття провадження у справі. До відзиву боржника додаються докази відправлення заявнику копії відзиву.

«У відзиві боржника зазначаються:

- заперечення боржника щодо вимог заявника (заявників);

- загальна сума заборгованості боржника перед кредиторами за зобов'язаннями, що передбачають виплату грошових коштів, у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), з виплати заробітної плати;

- відомості про наявне у боржника майно, а також про всі рахунки боржника в установах банків та інших фінансово-кредитних установах, реквізити рахунків;

- відомості про всі рахунки, на яких ведеться облік прав на цінні папери, що належать боржнику у депозитарних установах, їх реквізити;

- відомості про всі рахунки, електронні гаманці, відкриті у небанківських надавачах платіжних послуг, емітентах електронних грошей, що належать боржнику, їх реквізити;

- відомості про проведення боржником діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

- докази необґрунтованості вимог заявника (за наявності).

У відзиві боржника можуть зазначатися й інші відомості, що мають значення для розгляду справи.

До відзиву також додається довідка органів приватизації (органів, уповноважених управляти об'єктами державної власності) про наявність або відсутність на балансі підприємства, щодо якого постановлено ухвалу про прийняття заяви про відкриття провадження у справі, державного майна, що в процесі приватизації (корпоратизації) не увійшло до статутного капіталу боржника» [8].

«Відсутність відзиву на заяву про відкриття провадження у справі не перешкоджає провадженню у справі» [8].

Рис. 10.8. Відзив боржника

Відповідно до КУзПБ:

Господарський суд «не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви про відкриття провадження у справі відмовляє у прийнятті заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, якщо:

- провадження у справі про банкрутство боржника не допускається згідно з КУзПБ або законом;
- заява надійшла від кредитора, вимоги якого включені до затвердженого плану санації відповідно до статті 5 КУзПБ, і відсутні докази невиконання зобов'язань за таким планом санації;
- стосовно боржника відкрито провадження у справі про банкрутство;
- юридичну особу - боржника припинено в установленому законом порядку.

Про відмову у прийнятті заяви господарський суд постановляє ухвалу, яка надсилається заявнику разом із заявою та доданими до неї документами» [8].

«Господарський суд не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви про відкриття провадження у справі або закінчення строку на усунення недоліків заяви повертає її та додані до неї документи, якщо:

- заяву подано особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписано або підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;
- до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі від заявника надійшла заява про відкликання заяви про відкриття провадження у справі;
- заявником до цього суду подано іншу заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство щодо того самого боржника і щодо такої заяви на час вирішення питання про відкриття провадження у справі не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство, повернення заяви про відкриття провадження у справі, залишення заяви без руху» [8].

«Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство може бути відкликана заявником (заявниками) до дати проведення підготовчого засідання господарського суду» [8].

Рис. 10.9. Відмова у прийнятті заяви, повернення, відкликання заяви про відкриття провадження у справі

Відповідно до КузПБ:

«Перевірка обґрунтованості вимог заявника, а також з'ясування наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство здійснюються господарським судом у підготовчому засіданні, яке проводиться в порядку, передбаченому КУзПБ.

Неявка у підготовче засідання сторін та представника державного органу з питань банкрутства, а також відсутність відзиву боржника не перешкоджають проведенню засідання» [8].

«У **підготовчому засіданні** господарський суд розглядає подані документи, заслуховує пояснення сторін, оцінює обґрунтованість заперечень боржника, вирішує інші питання, пов'язані з розглядом справи.

Якщо провадження у справі відкривається за заявою кредитора, господарський суд перевіряє можливість боржника виконати майнові зобов'язання, строк яких настав. Боржник може надати підтвердження спроможності виконати свої зобов'язання та погасити заборгованість.

У разі якщо до господарського суду до дня підготовчого засідання надійшло кілька заяв і одна з них прийнята судом до розгляду, інші ухвалою господарського суду приєднуються до матеріалів справи і розглядаються одночасно.

У разі визнання вимог заявника необґрунтованими господарський суд оцінює обґрунтованість вимог інших заяв кредиторів, приєднаних до матеріалів справи, і вирішує питання про відкриття провадження у справі у порядку, передбаченому цією статтею» [8].

«За результатами розгляду заяви про відкриття провадження у справі та відзиву боржника господарський суд постановляє ухвалу про:

- відкриття провадження у справі;
- відмову у відкритті провадження у справі» [8].

Рис. 10.10. Підготовче засідання Господарського суду

Відповідно до КУзПБ:

Господарський суд відмовляє у відкритті провадження у справі, «якщо:

- вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження;
- вимоги кредитора (кредиторів) задоволені боржником у повному обсязі до підготовчого засідання суду.

Відмова у відкритті провадження у справі про банкрутство не перешкоджає повторному зверненню до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство за наявності підстав, встановлених КУзПБ» [8] .

В ухвалі про відкриття провадження у справі про банкрутство «зазначається про:

- відкриття провадження у справі про банкрутство;
- визнання вимог кредитора та їх розмір;
- введення мораторію на задоволення вимог кредиторів;
- введення процедури розпорядження майном;
- призначення розпорядника майна, встановлення розміру його винагороди та джерела її сплати;
- вжиття заходів щодо забезпечення вимог кредиторів шляхом заборони боржнику та власнику майна (органу, уповноваженому управляти майном) боржника приймати рішення щодо ліквідації, реорганізації боржника, а також відчужувати основні засоби та предмети застави;
- строк подання розпорядником майна до господарського суду відомостей про результати розгляду вимог кредиторів, який не може перевищувати одного місяця та 20 днів після дати проведення підготовчого засідання суду;
- дату попереднього засідання суду, яке має відбутися не пізніше 70 календарних днів, а в разі великої кількості кредиторів - не пізніше трьох місяців після дати проведення підготовчого засідання суду;
- строк проведення розпорядником майна інвентаризації майна боржника, який не може перевищувати двох місяців, а в разі значного обсягу майна - трьох місяців після дати проведення підготовчого засідання суду» [8].».

Рис. 10.11. Відкриття провадження у справі та відмова у відкритті провадження у справі про банкрутство

Відповідно до КузПБ:

«З метою виявлення кредиторів та осіб, які виявили бажання взяти участь у санації боржника, на офіційному веб-порталі судової влади України не пізніше наступного дня з дня постановлення ухвали суду про відкриття провадження у справі господарський суд оприлюднює повідомлення про відкриття провадження у справі боржника (офіційне оприлюднення).

Доступ до інформації про провадження у справах, розміщеної на офіційному веб-порталі судової влади України, є вільним та безоплатним.

Повідомлення про відкриття провадження у справі про банкрутство повинне містити ім'я або найменування боржника, його місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті), найменування та адресу господарського суду, номер справи, дату офіційного оприлюднення повідомлення, відомості про розпорядника майна (ім'я, місцезнаходження), строк подання заяв кредиторів з вимогами до боржника» [8].

«Інформація про відкриття провадження у справі про банкрутство додатково може оприлюднюватися на офіційному веб-сайті державного органу з питань банкрутства, а також у будь-який інший спосіб, не заборонений законом» [8].

Ухвала про відкриття провадження у справі про банкрутство не пізніше трьох днів з дня її постановлення надсилається боржнику, кредитору (кредиторам) та іншим особам, які беруть участь або мають взяти участь у цій справі (власнику майна, органу, уповноваженому управляти майном боржника, тощо), до контролюючого органу, визначеного Податковим кодексом України місцевого загального суду, органу державної виконавчої служби, приватному виконавцю, у якого перебуває виконавче провадження на виконанні» [8].

Рис. 10.12. Повідомлення стосовно відкриття провадження у справі про банкрутство

Відповідно до КузПБ:

«Мораторій на задоволення вимог кредиторів вводиться одночасно з відкриттям провадження у справі про банкрутство, про що зазначається в ухвалі господарського суду» [8].

Протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів:

- «забороняється стягнення на підставі виконавчих та інших документів, що містять майнові вимоги, у тому числі на предмет застави, за якими стягнення здійснюється в судовому або в позасудовому порядку відповідно до законодавства, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від продажу майна боржника), перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж, а також у разі виконання рішень у немайнових спорах;

- забороняється виконання вимог, на які поширюється мораторій;

- не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші фінансові санкції за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань із задоволення всіх вимог, на які поширюється мораторій;

- зупиняється перебіг позовної давності на період дії мораторію;

- не застосовується індекс інфляції за весь час прострочення виконання грошового зобов'язання, три проценти річних від простроченої суми тощо» [8].

- «Дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про банкрутство» [8].

Рис. 10.13. Мораторій на задоволення вимог боржників

Відповідно до КузПБ:

«Дія мораторію на задоволення вимог кредиторів не поширюється на вимоги поточних кредиторів, виплату заробітної плати та нарахованих на ці суми страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування, повернення невикористаних та своєчасно неповернутих коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та життю громадян, виплату авторської винагороди, аліментів, а також на вимоги за виконавчими документами немайнового характеру, що зобов'язують боржника вчинити певні дії чи утриматися від їх вчинення» [8].

«Дія мораторію не поширюється на будь-які дії довірчого власника щодо об'єкта довірчої власності, довірчим засновником якої є боржник. Дія мораторію не поширюється на процедуру обов'язкового звернення стягнення на об'єкт довірчої власності» [8].

«Дія мораторію не поширюється на задоволення вимог кредиторів у разі одночасного задоволення вимог кредиторів у процедурі розпорядження майном, керуючим санацією згідно з планом санації, а також ліквідатором у ліквідаційній процедурі в порядку черговості, встановленому КузПБ» [8].

«Дія мораторію не поширюється на задоволення вимог кредиторів шляхом звернення стягнення на предмет обтяження, що забезпечує виконання зобов'язань суб'єкта підприємницької діяльності - сторони генеральної угоди відповідно до вимог статті 95 КУзПБ» [8].

Рис. 10.14. Випадки, на які не поширюється мораторій на задоволення вимог боржників

Відповідно до КузПБ:

«Дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про банкрутство» [8].

«Щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, дія мораторію припиняється автоматично після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації» [8].

«Під час процедури санації боржника за клопотанням забезпеченого кредитора господарський суд може прийняти рішення про припинення дії мораторію щодо майна боржника, яке є предметом забезпечення, якщо таке майно не задіяне у виконанні плану санації боржника або є швидкозношуваним предметом чи товаром, що швидко псується» [8].

«Правові наслідки дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не застосовуються, якщо провадження у справі закрито у зв'язку з тим, що господарським судом не виявлені ознаки неплатоспроможності боржника» [8].

«Активи боржника, що перебувають у податковій заставі, можуть бути звільнені господарським судом з податкової застави, про що виноситься ухвала у судовому засіданні за участю контролюючого органу, уповноваженого відповідно до Податкового кодексу України здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень» [8].

Рис. 10.15. Припинення дії мораторію

Відповідно до КУзПБ:

«Процедура розпорядження майном боржника вводиться строком до 170 календарних днів» [8].

Розпорядник майна «зобов'язаний:

- розглядати заяви кредиторів з грошовими вимогами до боржника, що надійшли в установленому КУзПБ порядку;
- вести реєстр вимог кредиторів;
- повідомляти кредиторів про результати розгляду їхніх вимог;
- вживати заходів для захисту майна боржника;
- проводити аналіз фінансово-господарського стану, інвестиційної та іншої діяльності боржника та становища на ринках боржника, встановлювати за результатами його проведення наявність або відсутність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, вчинення незаконних дій у разі банкрутства;
- повідомляти правоохоронні органи у разі виявлення ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, вчинення незаконних дій з майном боржника;
- скликати збори і комітет кредиторів та організовувати проведення їх засідань;
- подавати відомості (інформацію), необхідні для ведення Єдиного реєстру боржників, відносно яких відкрито провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства;
- надавати господарському суду та комітету кредиторів звіт про свою діяльність, а також здійснювати розкриття кредиторам інформації щодо фінансового стану боржника та ходу провадження у справі;
- не пізніше двох місяців з дня відкриття провадження у справі про банкрутство провести інвентаризацію майна боржника та визначити його вартість;
- за можливості проведення санації боржника розробити план санації боржника та подати його на розгляд зборам кредиторів;
- виконувати інші повноваження, передбачені КУзПБ» [8].

Рис. 10.16. Введення процедури розпорядження майном боржника

Відповідно до КуЗПБ:

Протягом процедури розпорядження майном «органи управління боржника не мають права приймати рішення про:

- реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) і ліквідацію боржника;
- створення господарських товариств або участь в інших господарських товариствах;
- створення філій та представництв;
- виплату дивідендів;
- проведення боржником емісії цінних паперів;
- вихід зі складу учасників боржника юридичної особи, придбання в акціонерів раніше випущених акцій боржника;
- відчуження або обтяження нерухомого майна боржника, в тому числі його передачу в заставу, внесення зазначеного майна до статутного капіталу іншого підприємства або господарського товариства;
- надання позик (кредитів), надання поруки, гарантій, а також передачу в довірче управління майна боржника» [8].

Керівник або орган управління боржника «виключно за погодженням з розпорядником майна приймають рішення про:

- участь боржника в об'єднаннях, асоціаціях, спілках, холдингових компаніях, промислово-фінансових групах чи інших об'єднаннях юридичних осіб;
- передачу майна в оренду;
- одержання та надання позик (кредитів);
- задоволення вимог поточних кредиторів» [8].

«У процедурі розпорядження майном боржник не має права без згоди комітету кредиторів (зборів кредиторів - до моменту формування комітету кредиторів) вчиняти значні правочини.

У процедурі розпорядження майном боржник зобов'язаний забезпечити розпоряднику майна можливість безпосереднього доступу до інформації, що зберігається у базах даних (у тому числі електронних), які використовуються посадовими особами боржника для ведення бухгалтерського, податкового та управлінського обліку, а також для формування бухгалтерської, статистичної та податкової звітності, та/або забезпечити можливість розпоряднику майна ознайомитися з такою інформацією в інший спосіб з можливістю друкувати та/або копіювати документи, необхідні для здійснення повноважень розпорядника майна» [8].

Відповідно до КузПБ:

«У процедурі розпорядження майном боржник не має права без згоди комітету кредиторів (зборів кредиторів - до моменту обрання комітету кредиторів) здійснювати продаж істотних активів боржника.

Розпорядник майна має право на подання до господарського суду позову щодо визнання недійсними правочинів, у тому числі укладених боржником з порушенням порядку, встановленого КУзПБ, а також позовів щодо визнання недійсними актів, прийнятих у процедурі розпорядження майном щодо зміни організаційно-правової форми боржника.

Розпорядник майна не має права втручатися в оперативно-господарську діяльність боржника, крім випадків, передбачених КузПБ» [8].

«Призначення розпорядника майна не є підставою для припинення повноважень керівника чи органу управління боржника.

Повноваження керівника боржника та виконавчих органів його управління, покладені на них відповідно до законодавства чи установчих документів, можуть бути припинені в разі, якщо ними не вживаються заходи щодо забезпечення збереження майна боржника, створюються перешкоди діям розпорядника майна чи допускаються інші порушення законодавства» [8].

«У разі виявлення обставин продажу боржником його істотних активів без згоди комітету кредиторів за клопотанням кредиторів або інших учасників справи ухвалою господарського суду повноваження керівника та виконавчих органів управління боржника припиняються, а виконання відповідних обов'язків тимчасово покладається на розпорядника майна до призначення нового керівника та виконавчих органів управління боржника» [8].

«З дня постановлення господарським судом ухвали про припинення повноважень керівника боржника або органів управління боржника керівник, повноваження якого припинені ухвалою господарського суду, зобов'язаний протягом трьох днів передати розпоряднику майна, а розпорядник майна - прийняти бухгалтерську та іншу документацію боржника, його печатки і штампи, матеріальні та інші цінності» [8].

Рис. 10.17. Особливості розпорядження майном боржника

Відповідно до КузПБ:

«Конкурсні кредитори за вимогами, що виникли до дня відкриття провадження у справі про банкрутство, зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство» [8].

«Відлік строку на заявлення грошових вимог кредиторів до боржника починається з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство» [8].

«Забезпечені кредитори зобов'язані подати заяву з грошовими вимогами до боржника під час провадження у справі про банкрутство в частині вимог, що є незабезпеченими, або за умови відмови від забезпечення.

Забезпечені кредитори можуть повністю або частково відмовитися від забезпечення. Якщо вартості застави недостатньо для покриття всієї вимоги, кредитор повинен розглядатися як забезпечений лише в частині вартості предмета застави. Залишок вимог вважається незабезпеченим.

Склад і розмір грошових вимог кредиторів визначаються в національній валюті України. Якщо зобов'язання боржника визначені в іноземній валюті, то склад і розмір грошових вимог кредиторів визначаються в національній валюті за курсом, встановленим Національним банком України на дату подання кредитором заяви з грошовими вимогами до боржника.

Майнові вимоги кредиторів до боржника мають бути виражені в грошових одиницях і заявлені до господарського суду.

Кредитори за вимогами щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також за вимогами щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування мають право подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують.

Копії відповідних заяв та доданих до них документів кредитори надсилають боржнику та розпоряднику майна» [8].

Рис. 10.18. Виявлення кредиторів, які мають бажання взяти участь у санації боржника

Відповідно до КузПБ:

Заява кредитора має містити:

- «найменування господарського суду, до якого подається заява;

- найменування боржника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті);

- ім'я або найменування кредитора, його місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті);

- розмір вимог кредитора до боржника з окремим зазначенням суми неустойки (штрафу, пені);

- виклад обставин, що підтверджують вимоги до боржника, та їх обґрунтування;

- відомості про наявність заставного майна боржника, яке є забезпеченням вимог;

- перелік документів, що додаються до заяви» [8].

«До заяви в обов'язковому порядку додаються докази сплати судового збору, докази надсилання копії заяви боржнику і розпоряднику майна, а також документи, що підтверджують грошові вимоги до боржника.

Заява підписується кредитором або його уповноваженим представником.

Господарський суд зобов'язаний прийняти заяву кредитора, подану з дотриманням вимог КУзПБ та Господарсько-процесуального кодексу України, про що постановляється ухвала, в якій зазначається дата попереднього засідання суду» [8].

Рис. 10.19. Заява кредитора

Відповідно до КуЗПБ:

«Для кредиторів, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, усі дії, вчинені у судовому процесі, є обов'язковими так само, як вони є обов'язковими для кредиторів, вимоги яких були заявлені протягом встановленого строку. Вимоги кредиторів, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, задовольняються в порядку черговості, встановленої КУЗПБ» [8].

«Кредитори, вимоги яких заявлені після завершення встановленого строку є конкурсними, однак не мають права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів» [8].

«Якщо кредитор заявив вимоги після здійснення розрахунків з іншими кредиторами, то сплачені таким кредиторам кошти поверненню не підлягають» [8].

«Розпорядник майна не пізніше ніж на 10 день з дня закінчення встановленого строку для подання заяв кредиторами з урахуванням результатів розгляду вимог кредиторів боржником повністю або частково визнає їх або відхиляє з обґрунтуванням підстав визнання чи відхилення, про що письмово повідомляє заявників і господарський суд, а також подає до суду письмовий звіт про надіслані всім кредиторам боржника повідомлення про результати розгляду грошових вимог та їх отримання кредиторами разом з копіями повідомлень про вручення поштового відправлення та описів вкладення у поштове відправлення або інших документів, що підтверджують надсилання повідомлення кредиторам» [8].

«Кредитор має право отримувати від розпорядника майна інформацію щодо вимог інших кредиторів. Такий кредитор може подати розпоряднику майна, боржнику та суду заперечення щодо визнання вимог інших кредиторів» [8].

Рис. 10.20. Визнання чи відхилення вимог кредиторів

Відповідно до КУЗПБ:

«Заяви з вимогами конкурсних кредиторів або забезпечених кредиторів, подані в межах встановленого строку, розглядаються господарським судом у попередньому засіданні суду.

Вимоги кредиторів, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, розглядаються господарським судом у порядку черговості їх отримання у судовому засіданні, яке проводиться після попереднього засідання господарського суду.

За результатами розгляду зазначених заяв господарський суд постановляє ухвалу про визнання чи відхилення (повністю або частково) вимог таких кредиторів.

Ухвала господарського суду набирає законної сили негайно після її оголошення, може бути оскаржена у встановленому порядку та є підставою для внесення відомостей про таких кредиторів до реєстру вимог кредиторів» [8].

«Розпорядник майна зобов'язаний окремо повідомити господарський суд про вимоги кредиторів, які забезпечені заставою майна боржника, згідно з їхніми заявами, а за відсутності таких заяв - згідно з даними обліку боржника, а також внести окремо до реєстру відомості про майно боржника, яке є предметом застави згідно з відповідним державним реєстром.

«Розпорядник майна зобов'язаний окремо повідомити господарський суд про вимоги щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також про вимоги щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, згідно із заявами таких кредиторів та/або даними обліку боржника.

До визнання боржника банкрутом спори боржника з кредиторами, які мають поточні вимоги до боржника, вирішуються в межах справи про банкрутство шляхом їх розгляду у позовному провадженні господарським судом» [8].

«У процедурі розпорядження майном розпорядник майна за участю боржника розробляє план санації боржника відповідно до вимог КУЗПБ та подає його на розгляд зборів кредиторів» [8].

Рис. 10.21. Розгляд вимог кредиторів

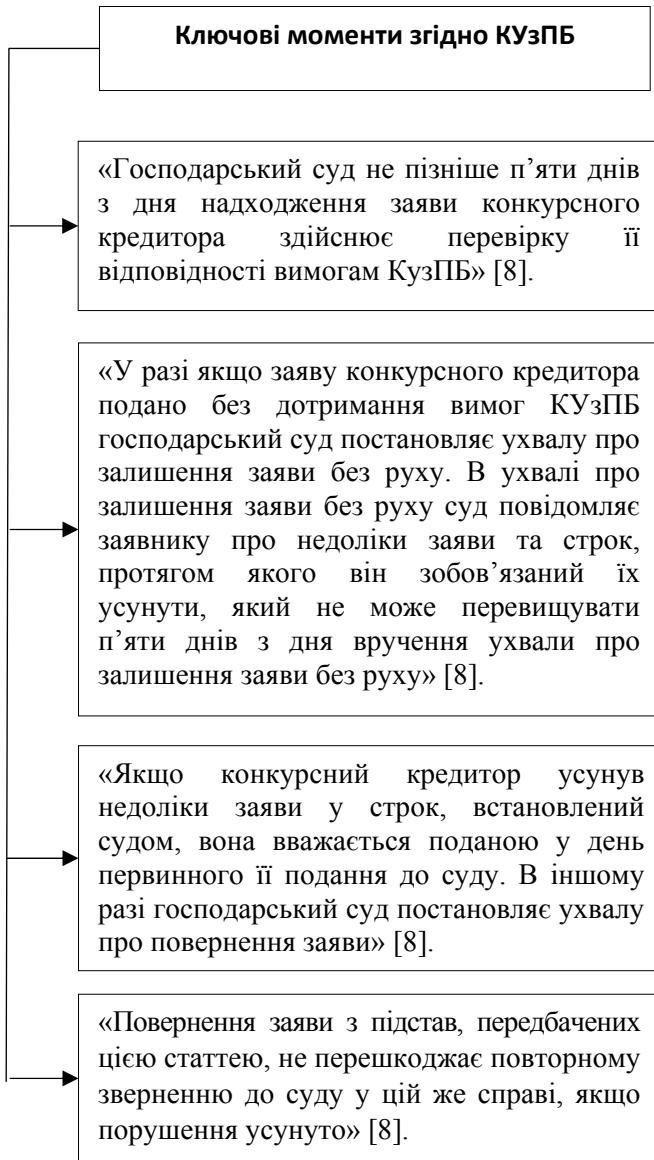

Рис. 10.22. Перевірка відповідності заяви конкурсного кредитора вимогам КУзПБ

Відповідно до КузПБ:

«Попереднє засідання господарського суду проводиться не пізніше 70 календарних днів, а в разі великої кількості кредиторів - не пізніше трьох місяців з дня проведення підготовчого засідання суду. Про попереднє засідання суду повідомляються сторони, а також інші учасники провадження у справі про банкрутство.

У попередньому засіданні господарський суд розглядає всі вимоги кредиторів, що надійшли протягом протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство, у тому числі щодо яких були заперечення боржника або розпорядника майна.

За результатами розгляду вимог окремого кредитора господарський суд постановляє ухвалу про їх визнання чи відхилення (повністю або частково), що не може бути оскаржена окремо від ухвали господарського суду, постановленої за результатами попереднього засідання» [8].

За результатами попереднього засідання «господарський суд постановляє ухвалу, в якій зазначаються:

- розмір та перелік усіх визнаних судом вимог кредиторів, що вносяться розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів;
- розмір та перелік не визнаних судом вимог кредиторів;
- дата проведення зборів кредиторів та комітету кредиторів;
- дата підсумкового засідання суду, на якому буде постановлено ухвалу про санацію боржника чи постанову про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, чи ухвалу про закриття провадження у справі про банкрутство, чи ухвалу про продовження строку процедури розпорядження майном та відкладення підсумкового засідання суду» [8].

«Ухвала попереднього засідання є підставою для визначення кількості голосів, які належать кожному конкурсному кредитору під час прийняття рішення на зборах (комітеті) кредиторів. Для визначення кількості голосів для участі у представницьких органах кредиторів зі складу вимог конкурсних кредиторів виключається неустойка (штраф, пеня).

Ухвала господарського суду, постановлена за результатами попереднього засідання, може бути оскаржена стороною у справі про банкрутство лише в частині конкретних вимог кредиторів» [8].

Рис. 10.23. Попереднє засідання Господарського суду

Відповідно до КуЗПБ:

«Протягом 10 днів з дня постановлення ухвали за результатами попереднього засідання господарського суду розпорядник майна письмово повідомляє кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів, уповноважену особу працівників боржника та уповноважену особу засновників (учасників, акціонерів) боржника про місце і час проведення зборів кредиторів та організовує їх проведення.

Учасниками зборів кредиторів боржника з правом вирішального голосу є конкурсні кредитори, визнані господарським судом у попередньому засіданні та внесені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів» [8].

У зборах кредиторів боржника «можуть брати участь із правом дорадчого голосу:

- кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника;
- кредитори з вимогами щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян;
- конкурсні кредитори, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання;
- представник працівників боржника;
- уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника;
- представник органу, уповноваженого управляти державним майном;
- арбітражний керуючий» [8].

«Перші збори кредиторів вважаються повноважними, якщо на них присутні кредитори, які мають не менше ніж дві третини голосів. Якщо перші збори не відбулися через відсутність кредиторів із необхідною кількістю голосів, протягом двох тижнів проводяться повторні перші збори, які вважаються повноважними у разі присутності на них кредиторів, що мають більше половини голосів. Якщо ж і ці збори не відбулися через відсутність кредиторів із необхідною кількістю голосів, протягом двох тижнів проводяться наступні перші збори, які вважаються повноважними у разі присутності на них кредиторів, що мають більше чверті голосів» [8].

Відповідно до КузПБ:

«Збори кредиторів у провадженні у справі про банкрутство скликаються арбітражним керуючим за його ініціативою, за ініціативою комітету кредиторів чи інших кредиторів, сума вимог яких становить не менше ніж третину всіх вимог, внесених до реєстру вимог кредиторів, або за ініціативою однієї третини кількості голосів кредиторів.

Збори кредиторів на вимогу комітету кредиторів або окремих кредиторів скликаються арбітражним керуючим та проводяться протягом двох тижнів з дня надходження письмової вимоги про їх скликання» [8].

«У разі якщо арбітражний керуючий не скликає збори кредиторів, комітет кредиторів чи інші кредитори, які ініціюють скликання зборів кредиторів, мають право скликати збори кредиторів самостійно.

Збори кредиторів проводяться за місцезнаходженням боржника, проте мають право визначити інше місце проведення.

Конкурсні кредитори мають на зборах кредиторів кількість голосів, пропорційну сумі вимог кредиторів, включених до реєстру вимог кредиторів за результатами попереднього засідання господарського суду та кратну одній тисячі гривень.

Під час визначення кількості голосів кредиторів з правом вирішального голосу не враховуються суми неустойки (штрафу, пені), інші фінансові санкції, моральна шкода, судовий збір у справі про банкрутство, заявлені або сплачені кредиторами в провадженні у справі про банкрутство» [8].

«До компетенції зборів кредиторів належить прийняття рішення про:

- 1) визначення кількісного складу та обрання членів комітету кредиторів;
- 2) дострокове припинення повноважень комітету кредиторів або окремих його членів;
- 3) схвалення плану санації боржника та схвалення внесення змін до нього;
- 4) звернення до господарського суду з клопотанням про введення наступної процедури у справі про банкрутство;
- 6) інші питання, передбачені КУзПБ, у тому числі віднесені до компетенції комітету кредиторів» [8].

Рис. 10.24. Збори кредиторів

Відповідно до КузПБ:

«На час дії процедур банкрутства збори кредиторів обирають комітет кредиторів у складі не більше ніж сім осіб. Вибори комітету кредиторів проводяться відкритим голосуванням більшістю голосів присутніх на зборах кредиторів» [8].

До компетенції комітету кредиторів належить «прийняття рішення про:

- 1) обрання голови комітету;
- 2) скликання зборів кредиторів;
- 3) звернення до господарського суду з вимогою про визнання правочинів (договорів) боржника недійсними на будь-якій стадії процедури банкрутства;

- 3⁻¹) визначення кандидатури арбітражного керуючого для призначення у справі про банкрутство;

- 4) звернення до господарського суду з клопотанням про призначення арбітражного керуючого, припинення повноважень арбітражного керуючого та про призначення іншого арбітражного керуючого;

- 5) надання згоди на продаж майна боржника (крім майна, що є предметом забезпечення) та погодження умов продажу майна боржника (крім майна, що є предметом забезпечення) у процедурі санації відповідно до плану санації або у процедурі ліквідації банкрута;

- 6) внесення пропозицій господарському суду щодо продовження або скорочення строку процедур розпорядження майном боржника чи санації боржника;

- 7) інші питання, передбачені КузПБ» [8].

«У роботі комітету мають право брати участь з правом дорадчого голосу арбітражний керуючий, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, забезпечений кредитор, у разі необхідності представник органу, уповноваженого управляти державним майном, і представник органу місцевого самоврядування» [8].

«Рішення зборів (комітету) кредиторів вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість голосів кредиторів, присутніх на зборах (комітеті) кредиторів» [8].

Рис. 10.25. Комітет кредиторів

Відповідно до КуЗПБ:

«У підсумковому засіданні суду у процедурі розпорядження майном боржника здійснюється перехід до наступної судової процедури (процедури санації, ліквідації) або закривається провадження у справі» [8].

«До закінчення процедури розпорядження майном боржника збори кредиторів приймають одне з таких рішень:

- схвалити план санації та подати до господарського суду клопотання про введення процедури санації і затвердження плану санації;

- подати до господарського суду клопотання про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури.

У разі наявності обставин, що не дають зборам кредиторів можливості у встановлені строки прийняти одне з таких рішень, збори кредиторів можуть прийняти рішення про звернення до господарського суду з клопотанням про продовження строку процедури розпорядження майном» [8].

«У підсумковому засіданні господарський суд ухвалює одне з таких судових рішень:

- ухвалу про продовження строку процедури розпорядження майном у межах граничних строків, визначених цим Кодексом;

- ухвалу про введення процедури санації та затвердження плану санації у разі схвалення плану санації боржника зборами кредиторів та погодження його забезпеченими кредиторами в порядку, встановленому цим Кодексом;

- постанову про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

- ухвалу про закриття провадження у справі про банкрутство» [8].

«У разі якщо зборами кредиторів у межах строку дії процедури розпорядження майном не прийнято жодного з передбачених цією статтею рішень, господарський суд за наявності ознак банкрутства протягом п'яти днів після закінчення процедури розпорядження майном боржника приймає постанову про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури» [8].

Рис. 10.26. Закінчення процедури розпорядження майном

Відповідно до КузПБ:

«Господарський суд затверджує схвалений план санації боржника і постановляє ухвалу про введення процедури санації». Керуючий санацією боржника призначається господарським судом у порядку, встановленому КУзПБ, з числа арбітражних керуючих» [8].

«Ухвала господарського суду про введення процедури санації та призначення керуючого санацією набуває законної сили з дня її постановлення. З моменту постановлення ухвали про введення процедури санації:

- члени виконавчого органу (керівник) боржника звільняються з посади у порядку, визначеному законодавством;
- управління боржником переходить до керуючого санацією;
- зупиняються повноваження органів управління боржника - юридичної особи щодо управління та розпорядження майном боржника, повноваження органів управління передаються керуючому санацією, крім повноважень, передбачених планом санації» [8].

«Органи управління боржника протягом 15 днів з дня прийняття рішення про введення процедури санації та призначення керуючого санацією зобов'язані здійснити передачу керуючому санацією бухгалтерської та іншої документації боржника, його печаток, штампів, матеріальних та інших цінностей» [8].

«За 15 днів до закінчення строку проведення процедури санації, визначеного планом санації, а також за наявності підстав для припинення процедури санації керуючий санацією зобов'язаний подати зборам кредиторів письмовий звіт і повідомити кредиторів про час і місце проведення зборів кредиторів» [8].

«За результатами розгляду звіту керуючого санацією збори кредиторів приймають рішення про звернення до господарського суду з клопотанням про:

- закриття провадження у справі у зв'язку з виконанням плану санації і відновленням платоспроможності боржника;
- припинення процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
- схвалення змін до плану санації та продовження строку процедури санації» [8].

Відповідно до КУзПБ:

«Звіт керуючого санацією, розглянутий зборами кредиторів, і протокол зборів кредиторів не пізніше п'яти днів з дня проведення таких зборів надсилаються до господарського суду.

До звіту керуючого санацією додаються реєстр вимог кредиторів і скарги кредиторів (за наявності), які проголосували проти прийнятого зборами кредиторів рішення або не брали участі в голосуванні» [8].

«Звіт керуючого санацією та скарги кредиторів розглядаються на засіданні господарського суду. Про час і місце такого розгляду повідомляються керуючий санацією та кредитори, які подали скарги.

Якщо збори кредиторів прийняли рішення про закриття провадження у справі у зв'язку з виконанням плану санації і відновленням платоспроможності боржника, звіт керуючого санацією підлягає затвердженню господарським судом.

Про затвердження звіту керуючого санацією або про відмову в затвердженні зазначеного звіту постановляється ухвала» [8].

«У разі закінчення строків процедури санації, передбачених планом санації, та за умови відсутності клопотання зборів кредиторів про продовження строків процедури санації у зв'язку із схваленням відповідних змін до плану санації господарський суд визнає боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

Продовження строку процедури санації здійснюється господарським судом після внесення відповідних змін (доповнень) до плану санації боржника. Зміни до плану санації схвалюються зборами кредиторів та затверджуються господарським судом відповідно до вимог КУзПБ.

Розрахунки з кредиторами проводяться керуючим санацією у порядку, встановленому планом санації.

Копії ухвали господарського суду та звіту керуючого санацією надсилаються сторонам у справі, іншим учасникам справи про банкрутство» [8].

Відповідно до КУЗПБ:

«Керуючий санацією має право:

- звертатися до господарського суду в передбачених випадках;
 - розпоряджатися майном боржника відповідно до плану санації та з урахуванням обмежень, встановлених законодавством;
 - укладати від імені боржника цивільно-правові, трудові та інші правочини (договори);
 - подавати заяви про визнання правочинів (договорів), укладених боржником, недійсними» [8].
- «Керуючий санацією зобов’язаний:
- прийняти в господарське відання майно боржника;
 - відкрити спеціальний рахунок для проведення санації та розрахунків з кредиторами;
 - забезпечити ведення боржником бухгалтерського обліку і статистичного звіту та фінансової звітності;
 - здійснювати заходи щодо стягнення на користь боржника дебіторської заборгованості, а також стягнення заборгованості з осіб, які відповідно до закону або договору несуть з боржником субсидіарну чи солідарну відповідальність;
 - розглядати вимоги конкурсних кредиторів;
 - заявляти в установленому порядку заперечення щодо заявлених до боржника вимог конкурсних кредиторів;
 - повідомляти у десятиденний строк з дня постановлення господарським судом відповідної ухвали орган, уповноважений управляти державним майном, про своє призначення, закінчення виконання плану санації, звільнення від обов’язків;
 - повідомляти орган, уповноважений управляти державним майном, про реалізацію плану санації щодо боржника - державного підприємства або господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;
 - надавати господарському суду на його вимогу інформацію про виконання плану санації;
 - на період санації виступати представником сторони (власника) у колективному договорі;
 - щокварталу звітувати перед комітетом кредиторів та судом про виконання плану санації» [8].

Рис. 10.28. Права й обов’язки керуючого санацією

Відповідно до КУзПБ:

«Господарський суд у судовому засіданні за участю сторін ухвалює постанову про визнання боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру. Суд визначає строк, протягом якого ліквідатор зобов'язаний здійснити ліквідацію боржника. Цей строк не може перевищувати 12 місяців» [8].

З дня ухвали господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури:

- «господарська діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу, крім укладення та виконання договорів, що мають на меті захист майна банкрута або забезпечення його збереження (підтримання) у належному стані, договорів оренди майна, яке тимчасово не використовується, на період до його продажу у процедурі ліквідації тощо;

- строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута вважається таким, що настав;

- у банкрута не виникає жодних додаткових зобов'язань, у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури;

- припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості банкрута;

- відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними чи становити комерційну таємницю;

- продаж майна банкрута допускається в порядку, передбаченому цим Кодексом;

- скасовуються арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, та інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника. Накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута не допускається;

- припиняються повноваження органів управління банкрута щодо управління банкрутом та розпорядження його майном, якщо цього не було зроблено раніше, члени виконавчого органу (керівник) банкрута звільняються з роботи у зв'язку з банкрутством підприємства, а також припиняються повноваження власника (органу, уповноваженого управляти майном) майна банкрута» [8].

Рис. 10.29. Процедура ліквідації

Відповідно до КУзПБ:

«Протягом 15 днів з дня призначення ліквідатора відповідні посадові особи банкрута зобов'язані передати бухгалтерську та іншу документацію, печатки і штампи, матеріальні та інші цінності банкрута ліквідатору. У разі ухилення від виконання зазначених обов'язків відповідні посадові особи банкрута несуть зобов'язання щодо відшкодування збитків, завданих таким ухиленням. Ліквідатор має право замовити виготовлення дублікатів печатки та штамів у разі їх втрати» [8].

З метою виявлення кредиторів з вимогами за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, господарський суд здійснює офіційне оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури на офіційному веб-порталі судової влади України [8].

«Повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури має містити:

- найменування та інші реквізити боржника, визнаного банкрутом;
- найменування господарського суду, у провадженні якого знаходиться справа про банкрутство;
- дату ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
- відомості про ліквідатора» [8].

Рис. 10.30. Повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури

Відповідно до КУЗПБ:

«Ліквідатор з дня свого призначення здійснює такі повноваження:

- приймає у своє відання майно боржника, забезпечує його збереження;

- виконує функції з управління та розпорядження майном банкрута;

- проводить інвентаризацію та визначає початкову вартість майна банкрута;

- аналізує фінансовий стан банкрута, складає висновок про наявність або відсутність ознак доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій під час провадження у справі про банкрутство за результатом його проведення;

- виконує повноваження керівника (органів управління) банкрута;

- формує ліквідаційну масу;

- заявляє до третіх осіб вимоги щодо повернення банкруту сум дебіторської заборгованості;

- має право отримувати кредит для виплати вихідної допомоги працівникам, які звільняються внаслідок ліквідації банкрута, який відшкодовується згідно з цим Кодексом позачергово за рахунок коштів, одержаних від продажу майна банкрута;

- з дня визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури повідомляє працівників банкрута про звільнення та здійснює його відповідно до законодавства України про працю. Виплата вихідної допомоги звільненим працівникам банкрута провадиться ліквідатором у першу чергу за рахунок коштів, одержаних від продажу майна банкрута, або отриманого для цієї мети кредиту;

- заявляє в установленому порядку заперечення щодо заявлених до боржника вимог поточних кредиторів за зобов'язаннями, які виникли під час провадження у справі про банкрутство і є неоплаченими;

- подає до суду заяви про визнання недійсними правочинів (договорів) боржника;

- вживає заходів, спрямованих на пошук, виявлення та повернення майна банкрута, що знаходиться у третіх осіб» [8];

- «передає в установленому порядку на зберігання документи банкрута, які відповідно до нормативно-правових актів підлягають обов’язковому зберіганню;
- продає майно банкрута для задоволення вимог, внесених до реєстру вимог кредиторів, у порядку, передбаченому цим Кодексом;
- подає відомості (інформацію), необхідні для ведення Єдиного реєстру боржників, відносно яких відкрито провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства;
- у разі провадження банкрутом діяльності, пов’язаної з державною таємницею, вживає заходів з ліквідації режимно-секретного органу;
- веде реєстр вимог кредиторів;
- подає в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», інформацію до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- здійснює дії щодо скасування реєстрації випуску акцій, передбачені законодавством, якщо організаційно-правовою формою юридичної особи - банкрута є акціонерне товариство;
- здійснює інші повноваження, передбачені КузПБ» [8].

Рис. 10.31. Повноваження ліквідатора

Відповідно до КУЗПБ:

Кошти, одержані від продажу майна банкрута, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів:

1) «у першу чергу задовольняються:

- вимоги щодо виплати заборгованості з оплати за виконані роботи та/або надані послуги, а також інші кошти, належні гіг-спеціалістам за гіг-контрактами, укладеними згідно із Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», та нараховані на ці суми страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інше соціальне страхування, у тому числі відшкодування кредиту, отриманого на ці цілі;

- вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати працюючим та звільненим працівникам банкрута, грошові компенсації за всі невикористані дні щорічної відпустки та додаткової відпустки працівникам, які мають дітей, інші кошти, належні працівникам у зв'язку з оплачуваною відсутністю на роботі (оплата часу простою не з вини працівника, гарантії на час виконання державних або громадських обов'язків, гарантії і компенсації при службових відрядженнях, гарантії для працівників, які направляються для підвищення кваліфікації, гарантії для донорів, гарантії для працівників, які направляються на обстеження до медичного закладу, соціальні виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за рахунок коштів підприємства тощо), а також вихідна допомога, належна працівникам у зв'язку з припиненням трудових відносин, та нараховані на ці суми страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інше соціальне страхування, у тому числі відшкодування кредиту, отриманого на ці цілі;

- вимоги щодо виплати заборгованості із компенсації збитків, завданих Державному бюджету України внаслідок виконання рішень Європейського суду з прав людини, постановлених проти України;

- вимоги кредиторів за договорами страхування;

- витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді;

- витрати кредиторів на проведення аудиту, якщо аудит проводився за рішенням господарського суду за рахунок їхніх коштів» [8]

Відповідно до КУЗПБ:

2) «у другу чергу задовольняються:

вимоги із зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, шляхом капіталізації у ліквідаційній процедурі відповідних платежів, у тому числі до Фонду соціального страхування України за громадян, які застраховані в цьому фонді, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, зобов'язань із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інше соціальне страхування, крім вимог, задоволених позачергово, з повернення невикористаних коштів Фонду соціального страхування України, а також вимоги громадян - довіритель (вкладників) довірчих товариств або інших суб'єктів підприємницької діяльності, які залучали майно (кошти) довіритель (вкладників);

3) у третю чергу задовольняються:

вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);

вимоги центрального органу виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом;

4) у четверту чергу задовольняються вимоги кредиторів, не забезпечені заставою;

5) у п'яту чергу задовольняються вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного капіталу підприємства;

6) у шосту чергу задовольняються інші вимоги» [8].

«Вимоги кожної наступної черги задовольняються у міру надходження на рахунок коштів від продажу майна банкрута після повного задоволення вимог попередньої черги, крім випадків, установлених КУЗПБ» [8].

«У разі наявності коштів, достатніх для повного задоволення всіх вимог однієї черги, задоволення вимог кредиторів цієї черги здійснюється арбітражним керуючим протягом 10 робочих днів з дня надходження достатньої суми коштів на рахунок боржника.

У разі недостатності коштів, одержаних від продажу майна банкрута, для повного задоволення всіх вимог однієї черги вимоги задовольняються пропорційно до суми вимог, що належить кожному кредитору однієї черги» [8].

Рис. 10.32. Черговість задоволення вимог кредиторів

Тестові завдання

1. Витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді, задовольняються:

- а) у першу чергу;
- б) у другу чергу;
- в) у четверту чергу;
- г) в останню чергу.

2. Ліквідатор зобов'язаний здійснити ліквідацію боржника у строк, що:

- а) не перевищує 12 місяців;
- б) не перевищує 12 днів;
- в) не перевищує 12 тижнів;
- г) немає правильної відповіді.

3. Попереднє засідання господарського суду проводиться:

а) не пізніше 70 календарних днів, а в разі великої кількості кредиторів - не пізніше трьох місяців з дня проведення підготовчого засідання суду;

б) не пізніше 70 календарних днів з дня проведення підготовчого засідання суду;

в) не пізніше трьох місяців з дня проведення підготовчого засідання суду;

г) немає правильної відповіді.

4. Відсутність відзиву на заяву про відкриття провадження у справі:

- а) перешкоджає провадженню у справі;
- б) не перешкоджає провадженню у справі;
- в) є підставою для ліквідації підприємства;
- г) немає правильної відповіді.

5. Розпорядження майном – це:

а) система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника;

б) система заходів щодо продажу майна;

в) аналіз фінансового стану;

г) немає правильної відповіді.

6. До заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство додаються:

- а) докази авансування винагороди арбітражному керуючому;
- б) докази сплати судового збору;
- в) докази надсилання боржнику копії заяви і доданих до неї документів;
- г) усі відповіді правильні.

7. До боржника-юридичної особи застосовуються такі судові процедури:

- а) розпорядження майном, санація;
- б) розпорядження майном, ліквідація, санація;
- в) ліквідація, санація;
- г) немає правильної відповіді.

8. Фізична особа, яка отримала відповідне свідоцтво та інформація про яку внесена до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, – це:

- а) арбітражний керуючий;
- б) ліквідатор;
- в) керуючий санацією;
- г) розпорядник майна.

9. Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство повинна містити:

- а) найменування боржника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код юридичної особи;
- б) найменування господарського суду, до якого подається заява;
- в) виклад обставин, що є підставою для звернення до суду;
- г) перелік документів, які додаються до заяви.

10. Доступ до інформації про провадження у справах, розміщеної на офіційному веб-порталі судової влади України:

- а) не безоплатний;
- б) безоплатний і вільний;
- в) безоплатний, проте не для всіх;
- г) немає правильної відповіді.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kovalchuk N.O., Pavlyuk A.O. Current trends of bankruptcy Ukraine and measures insolvency to prevent domestic enterprises. *Економіка та суспільство*. Мукачєво: Мукачівський державний університет. 2018. №14. С. 478-483. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/14_2018.pdf
2. Білоконь Т.М., Несен Л. М. Санація підприємств: організаційно-економічний механізм : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2010. 152 с.
3. Боронос В.Г., Плікус І.Й. Управління фінансовою санацією підприємств: підручник. Суми: Сумський державний університет, 2022. 459 с.
4. Зеліско І.М. Управління фінансовою санацією підприємства: навчальний посіб. Київ : ЦП «КОМПРИНТ», 2015. 320с.
5. Ковальчук Н.О. Банкрутство в період воєнного стану: новації законодавства. Фінансові інструменти сталого розвитку економіки: матеріали VI міжнародної наук.-практ. конф., м. Чернівці, 18 квітня 2024 р. / Чернівецький нац. ун-т. Чернівці, 2024. С. 318-321. URL: https://drive.google.com/file/d/18iFc3xkgav0paX8cz2S8K_Jku3HIDE4s/view (дата звернення: 20.01.2025)
6. Ковальчук Н.О., Слусаряк М.М., Пуша А.В. Аналіз методик прогнозування банкрутства та оцінка фінансового стану вітчизняних підприємств. *Бізнес Інформ*. Харків: Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. 2018. №1. С.248-253. URL: <http://oaji.net/articles/2017/727-1525686517.pdf>
7. Ковальчук Н.О., Федішин М.П., Жаворонок А.В., Абрамова А.С. Управління фінансовою санацією підприємства: навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університету ім. Ю.Федьковича, 2019. 334 с.

8. Кодекс України з процедур банкрутства: від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. Із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 20.01.2025)
9. Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством: навчальний посібник. 3-тє видання, доповн. і переробл. Київ: Видавничий дім "Кондор", 2020. 396 с.
10. Крутова А.С., Лачкова Л.І., Лачкова В.М. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посіб. Х: Видавець Іванченко І.С., 2017. 186 с.
11. Лачкова Л.І., Лачкова В.М. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб 2-ге вид., перероб., доп. Харків, «Форт», 2013. 149 с.
12. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» від 19.01.2006 №81. Із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text> (дата звернення: 20.01.2025)
13. Островська О. А., Соколова О. Б. Управління фінансовою санацією підприємства. Практикум : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2013. 176 с.
14. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 20.01.2025).
15. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник / А.М. Поддєрьогін, Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін.; ред. А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2013. – 519 с.
16. Полінкевич О. М. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2011. 424 с.

17. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 року № 2258- -VIII. Із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 20.01.2025)
18. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 20.01.2025)
19. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність: Закон України від 12.07.2021 року № 2658-III. Із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (дата звернення: 20.01.2025)
20. Терещенко О.О. Управління фінансовою санацією підприємств : навч. посіб. Вид. 2-ге, без змін. Київ : ЮШУ, 2009. 564 с.
21. Управління фінансовою санацією підприємства / за ред. Т.А. Говорушко. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 400 с.

Навчальне видання

Наталя Олександрівна Ковальчук

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ
ПІДПРИЄМСТВА**

Навчально-наочний посібник

Відповідальний за випуск *Нікіфоров П.О.*

Літературний редактор *Лукул О.В.*

Технічне редагування та дизайн обкладинки
Чорасва Г.К.

Підписано до друку 04.03.2025. Формат 60х84/16.
Умов.-друк. арк. 9,2. Обл.-вид. арк. 9,9. Зам. Н-016.
Видавництво Чернівецького національного університету.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.

